STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02705

ALE VERK

Mendele Mokher Sefarim

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פערלאג
מענדעלע
ווארשע

10 באנד — 1 בויגן

אַלע ווערק פון מענדעלע מוכר-ספרים

(ש. י. אַבראַמאָוויטש)

צוועלפטער באַנד

נײַע פאַרבעסערטע אויסגאַבע

פאַרלאַג: געזעלשאַפט „צענטראַל", וואַרשע, נאָוואָליפּקי 7

1 9 2 8

אַלע ווערק פון מענדעלע מוכר־ספרים

(ש. י. אבראַמאָוויץ)

דער פּריזיוו

אַ דראַמע אין פינף אַקטען

פֿערלאַג „מענדעלע" וואַרשאַ

1928

Copyright by S. Sreberk NEW-YORK U. S. A. 1927

Printed in Poland

Zakł. Graf. „Stereotyp" Warszawa Nowolipki 7.

דער פּריזיוו

„דער פּריזיוו", אַ דראַמע אין פינף אַקטן, איז ערשינען צום ערשטן מאָל אין פּעטערבורג 1884. צווישן דעם „פּריזיוו" און „מסעות בנימין השלישי" (וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן אין 1878) איז געווען אַ הפסקה פון 6 יאָהר, ווען מענדעלע מוכר ספרים איז געווען ווי אָבגעריסן פון דער אַרומיגער וועלט. אין דער ווידמונג, וואָס קומט אין אָנהויב פונ'ם „פּריזיוו", זאָגט מענדעלע: „די צרות אין דער לעצטער צייט האָבן מיר פערשטיינערט מיין האַרץ, אַזוי אַז די צונג האָט מיר זיך נישט געלעגט צו רעדן און די האַנד צו שרייבן אַ וואָרט"... אָט דער שווערער פּעריאָד אין מענדעלעס לעבן איז נאָך ביז היינט צו טאָג נישט גענוג אויפגעקלערט. עס זענען געמאַכט געוואָרן ביז איצטער פערשידענע השערות, ס'זענען אָנגעגעבן געוואָרן סבות, אָבער זיי זענען נאָך, משמעות, נישט אַלץ. מענדעלע'ס נאָהענטסטער פריינד י. ל. בינשטאָק האָט, אין זיין ביאָגראַפיש־קריטישן אַרטיקל צו מענדעלעס 25 יאָהריגן יובילעאום אין יאָהר 1894, דערמאָנט וועגן אָט די שווערע אומשטענדן און ער שרייבט: „פון יאָהר 1877 ענטשטעהען אינ'ם לעבן פון ש. י. אַבראַמאָוויטש, צו וועמען דער שיקזאַל איז קיינמאָל נישט געווען איבעריק גנעדיג, אַזוינע אומשטענדן, וואָס נעהמען ביי איהם אָב יעדן חשק צו ליטעראַרישע אַרבייט. צו רעדן אויספיהרליך וועגן יענע אומשטענדן האַלטען מיר פאַר איבעריג און אומפּאַסענד"[1]

[1] „וואָסכאָד" 1884, XII. זע די אַרטיקלען פון ש.ל. ציטראָן און ש. גינזבורג אַלע ווערק פון ממו"ס באַנד XXI.

ארומרעדענדיג יענעם פעריאָד אין מענדעלעס לעבען און בעהאַנדלענדיג די בריעף פון מענדעלען צו י. ל. בינשטאָק'ן פון יענער צייט, שרייבט ש. גינזבורג: „באַטש עס זענען גאַנצע 40 יאָהר פאַריבער זייט בינשטאָק האָט געשריבען זיין אַרטיקעל (גינזבורג'ס אַרטיקעל איז געדרוקט געוועזן צוערשט אין „צוקונפט" אין יאָהר 1923), פון דעסטוועגען איז נאָך אפילו איצט נישט געקומען די צייט צו רעדען אויספיהרליך וועגען די אלע אומשטענדען, וואָס האָבען אין פערלויף פון יאָהרען געדרוקט אבראמאָוויטש'ן און שיער נישט געמאַכט פון איהם א תל. מיר וועלען נאָר אָנווייזען, אַז א חוץ וואָס ער האָט אין יענער צייט פערלוירען זיין טאָכטער ראַשעל (אַ יונגע, זעהר בעגאַבטע קינסטלערין), וואָס זיין איינציגער זוהן איז מחמת פּאָליטישע סיבות אַרעסטירט און דערנאָך אויף עטליכע יאָהר פערשיקט געוואָרען, זענען געווען נאָך אויסערליכע שווערע אומשטענדען, אויך פאַמיליע־אָנגעלעגענהייטען, וואָס האָבען איהם זעהר טיעף געריהרט צוגלייך אי אלס מענש, אי אלס יוד—און ביי אַלע צרות, וואָס האָבען זיך נאָכאַנאַנד ווי פון דער „תוכחה" געשאָטען אויף אבראמאָוויטש'ן—האָבען אויף לאַנג פולשטענדיג פּאַראַליזירט זיין שאַפונגס־פעהיגקייט".

אין א בריעף, וואָס מענדעלע האָט אין יענער צייט, אין 1881 געשריבען צו בינשטאָק'ן, געפינען מיר צווישען אַנדערען אַזעלכע שורות: „איך שטרעק אויס די הענד, שריי און רוף צו אייך, מיינע טייערע פריינד, איך וויל אויך אויסוויינען מיין האַרץ, איך וויל אויסגיסען מיין שווער, ביטער געמיט און אויך אַרויסזאָגען מיינע שרעקליכע וויטאָגען, אַרויסווייזען מיינע בלוטיגע וואונדען, וואָס איך האָב ערשט נישט לאַנג בעקומען, איר זאָלט זיי מיר אָבנעצען מיט אייערע ווארעמע טרערען, זיי אָבשפּרעכען מיט אייערע טיעף פונ'ם האַרץ אַרויסגייענדיגע ווערטער... מיר האָרעווען, אַרבייטען און בייטען אויס אונזער מיה, אונזער שוויס אויף פּאַפּירלעך. מיר האָבען קינדער, פריינד, וואָס אין זיי הענגט אונזער לעבען, און מיר בייטען זיי לסוף אויך אויס אין פּאַפּירלעך, זיי אַליין ווערען דערוויטערט, צוזייט, צושפּרייט, און אָנשטאָט זיי האָבען מיר זייערע פּאַפּירלעך—שטומע בריעפלעך. נאַרישער מענש, זינדיגער מענש! דיין לעבען, דיין מיה, דיין גאַנצע אַרבייט, דיין פרייד, דיין תענוג און קינדער, און פריינד—אַלסדינג איז

פוסטע חלומות, זייפנבולבעס און פולע פאפירלעך. ביי מיר איז אצינד א צייט, וואס מיינע קינדער, מיינע בעסטע פריינד זענען אויסגעוועקסעלט פון מזומנים אין פאפירען, במזומנים האב איך גארנישט, נאר לויטער צרות, א הארץ מיט מכות און יסורים!"

אין 1881 איז מענדעלע אריבערגעפאהרען קיין אדעס און אדאנק די ווירקונג פון זיינע פריינד, האט מענדעלע זיך געשטארקט, גובר געווען די אלע מכות און יסורים און זיך גענומען ווידער צום שאפען. וועגען דעם רעדט מענדעלע און זיין ווידמונג צו זיין פריינד, ווען ער ברענגט א מתנה דאס ווערק.

„דער פריזיוו" איז אנגעשריבען אינ'ם פעריאד נאך די פאגראמען פון די 80־ער יאהרען. אין די הערצער און מוחות פון דעם גרעסטען רוב יודישע שרייבער און טהוער איז פארגעקומען א שטארקע איבערקערעניש. ס'קומט די גרויסע ענטוישונג אין די השכלה־אידעאלען און א נאציאנאלע, נאציאנאליסטישע שטימונג האט אלעמען בעהערשט. „מענדעלע האט זיך אומגעקעהרט צו זיין אלטער טעמע" - שרייבט ש. ניגער [2]). מענדעלע אליין אין דער ווידמונג צום „פריזיוו" זאגט: „הגם דאס יודישע לעבען אונזערס איז אצינד באדעקט ארום און ארום מיט שווארצע, געדיכטע כמארעס, שטורעמווינטען בלאזען פון אלע זייטען, אומעטום וויסט, עלענד, טרויעריג א שרעק"... דאך „האט מיך עפיס געצויגען אהין, אין יענעם ווינקעל פונ'ם יודישען לעבען, וואו עס געפינען זיך מיינע אלטע בעקאנטע פארשווינען, פון וועלכע איך פלעג אמאל דעם עולם דערצעהלען משונה ווילדע, וואונדערליכע מעשיות. עס האט זיך מיר שטארק געגלוסט ווידער צו מיינע לייט."

„אין „פריזיוו"—זאגט ש. ניגער—איז דער ריין־קינסטלערישער הומאריסטישער טאן פון „מסעות בנימין השלישי" נישט שוואכער, נאר שטארקער געווארען... א פובליציסטישע טענדענץ, און א שטארקע טענדענץ, איז פארהאן אויך אין „פריזיוו", אבער עס פיהלט זיך א שטרעבונג צונויפצופארען זי מיט דער קינסטלערישער ווארהאפטיגקייט... די עצם אינטריגע פון דער דראמע איז, ווי אפט ביי מענדעלען, צופעליג.

---

[2]) ש. ניגער—תקופת יודישע שרייבער ב. I, ז. 62

געקינצלט. דערפאר אבער די פאלקסטימליכע פארשוינען, ווי א שטיי־
גער פייבוש גאטסוואונדער דער לאנד־שדכן, מענדעל דער משרת,
דוואסיע די קיך־מויד, שמואליק דער אויסגעדיענטער ניקאלאיעווסקער
סאלדאט א. א,־ אלע זיי שפראצען מיט זאפט און לעבען.

די פארשוינען.

שמחה מאריאשעם, א בעל טאקסע.
שפרינצע. זיין ווייב.
רייזעלע. זייער טאכטער.
זלמן קריסטאל.
זעלדע. זיין ווייב
אלכסנדר. זייער זוהן. א בן יחיד. רייזעלעס חתן.
ר' יוחנצע. דעם רב'ס
חאסקיל. זיין זוהן.
חינקע. האסקילעס ווייב.
פייבוש. גאטסוואונדער. א לאנד שדכן.

מענדיל. א משרת ביי שמחה
דוואסיע. א קיך=מויד מאריאשעס
שמואליק, אנ'אלטער, אויסגעדינטער ניקאלאיעווסקער סאלדאט.
הערשעלע. א יונגער סאלדאט.
גיסיע. הערשעלעס ווייב, שמואליקס איינוקעל.
ר' אליה. גלאט א יוד.
איציק דער קרעמער.
ליפע דער חלפן.
די מוהמע אחן א נאז. א גבאי'טע.
דאס קליינע כלי=זמריל

גידים. פיינע יודען, בעלי=טובות, וויסע=חברה, פורים=שפילער.
אנעולם מאנסבילען, ווייבער און סאלדאטען.

מיין טייערער משה!

די צרות אין דער לעצטער צייט האָבען פערשטיינערט מיין הארץ, אַזוי אַז די צונג האָט מיר זיך נישט געלענט צו רעדען און די האַנד צו שרייבען אַ וואָרט. דאָס איז אַזאַ שווייגען, וואָס מאַכט זיך מיט אַ מענשען ווען שטאַרקע יסורים טרעטען־צו מיט אַ מאָל און קאָסט איהם געזונט און לעבען אַ סך מעהר ווי קרעכצען און וויינען מיט בלוטיגע טרעהרען; וואָס אויב אַזעלכעס געדויערט אַהן עפּיס אַ הילף פון דער זייט, איז מען אין אַ גרויסער סכנה צו ווערען אויס מענש. דו, טייערער פריינד, האָסט געפיהלט מיין ביטער געמיטה, האָסט פערשטאַנען, דז איך צאַנק און געה אויס ווי אַ ליכט, און זיך גענומען אַרויסצושלאָגען מיר די מרה־שחורה פונ'ם קאָפּ. דו האָסט איבער מיר גערעדט און גערעדט און פון דיינע רעד איז מיר אַראָב דער שטיין פון האַרץ. עס האָט אין מיר זיך געעפענט אַ פרישער קוואַל הייסע געפיהלען און מיך עפּיס אַ ברען געטאָן אויסצוגיסען זיי אין ווערטער פריי פאַר דער גאַנצער וועלט. דאָס איז יענער ברען, וואָס וועקט אין וועסנע אויף דאָס בעטריבטע, פערוואָגעלטע זומערפייגעלע, ערגיץ אין דער פרעמד, צוריקצוקעהרען זיך ווידער אַ היים צו זיין נעסט און צו זיין פריהערדיג שטייגער לעבען... און הגם דאָס יודישע לעבען אונזערס איז אַ ציינד בעדעקט אַרום־און אַרום מיט שוואַרצע, געדיכטע חמאַרעס, שטורמווינטען בלאָזען פון אַלע זייטען, אומעטום וויסט, עלענד, טרויעריג אַ שרעק — איז מיר באַלד ביי מיין אויפחאַפּען זיך נאָך אַזאַ לאַנגען שטיל־שווייגען, אויפ'ן האַרצען דאָך געווען עפּיס גוט. עס האָט מיך עפּיס געצויגען אַהין, אין יענעם ווינקעל פונ'ם יודישען לעבען, וואו עס געפינען זיך מיינע אַלטע בעקאַנטע פאַרשוינען, פון וועלכע איך פלעג אַמאָל דעם עולם דערצעהלען משונה ווילדע,

וואונדערליכע מעשיות. עס האָט מיר שטאַרק זיך געגלוסט ווידער צו מיינע לייט; קינות, יאָמער און קלאַג אויף דער יודישער שלעכטער לאַגע—אין דער זייט, מיר איז געלעגען מיינס אין זין. שפּילען אַ ווייגע־דינם וועל איך, נישקשה, נישט פערזאַמען שפּעטער. מיט צרות האָבען זיי יודישע קינדער, ברוך השם, קיין דאגה נישט. צרות אַלערליי האָבען זיי געהאַט מיט עטליכע טויזענט יאָהר צוריק, צרות אַזעלכע האָבען זיי אַצינד און ווען די אַלע צרות וועלען האָבען אַ עק, ווייסט נאָר איין גאָט אַליין וואויל. און דערווייל איז מען דאָך פאָרט נישט מעהר ווי אַ מענש, אַ בשר־ודם. עס גלוסט זיך פאָרט אַמאָל אַ קוק טאָן אין דער זייט, אַ לאַך טאָן, אַ שפּיל טאָן און טאַקי חאַפּען הינטערוויילכם אַ טענציל אויך.—מיינע אַלטע פאַרשוינען האָב איך געטראָפען, ברוך השם, אלע פריש און שטאַרק מיט זייערע אַלע אַלטע קאַפּריזען און משונה'דיגע נענג: זיי פּרוכפּערען און מעהרען זיך, מאַכען זיך אַמאָל נאַריש און רייסען זיך ביי די נעז איבער אַ שפּילכען אַזוי ווי פריהער. די וועלט, נישקשה, בלייבט אַ וועלט.... מיר האָבען איינער דעם אַנדערען באַלד דערקענט און נאָר אָנגעקוואָלען, וואָס, ועלויבט איז גאָט. מען זעהט זיך געזונטער־הייט. איך האָב זיי אָנגעקוקט מיט גרוים הנאה, גוט בעטראַכט פון אויבען ביז אַראָב און גיב אַצינד אַרוים אַ בעשרייבונג פון אַ טייל נאָר פון זיי אין דעם דאָזיגען בוך.

דו, מיין ליבער משה, האָסט געעפענט מיין פערשטיינערט האַרץ, דורך דיר איז די דאָזיגע ווערק מיינע נולד געוואָרען און דיר ברייננ איך עס דעריבער במתנה. אויב אַנדערע וועלען דיר זאָגען דערפאַר אַ יישר־כח, דאָס ווייס איך נישט. איך פון מיין זייט אָבער דאַנק דיר דאָ פאַר אונזער גאַנצען עולם דערפאַר, וואָס דו האָסט מיך דערמינטערט, געטרייסט און געשטאַרקט מיט דיינע קלוגע און גוטע רעד.

דיין געטרייער פריינד נאָך פון די יונגע יאָהרען

דער מחבר.

אָדעססא, 5 יוני, 1884.

ערשטער אקט.

ביי שמחה מאַריאַשעס אין הויז.

ערשטע סצענע.

ניטאַרינס מעסטען שטיקלעך וועביל, **שפרינצע** און **פייבוש**.

ניטאָרינס. צו צוויי און פופציג אַרשין און נאָך מיט אַ עודף. אויב איין שניט, אָהן געסטקעס און איינזועצלעך פון באַטיסט, וועט אויסגעהן צו פופצעהן העמדער. אָבער העמדער, שררות'שע! גאָר אַנטיק פון וועביל, דין ווי אַ רויך און פעסט ווי אייזען. (זיי רייסען) אין אַ גוטער, מזלדיגער שעה! אייער רייזעלע זאָל טראָגען און צורייסען געזונטערהייט.

שפרינצע, אמן, אמן, רבונו של עולם! — פאַרגעסט זשע נאָר נישט קיין צוויקלעך, מאַכט עס, איך בעט אייך, גוט. וויפיעל האָב איך גאָט געבעטען, מיין רייזעלען חתונה-קליידער דערלעבען צוזעהען. מיר פאַר איהר קאָפּ! וואָס ווייסט איהר, וואָס זי איז פאַר אַ גאָלד.

ניטאָרינס. זאָל איהר לויכטען אַזוי דאָס מזל, ווי זי לויכט און שיינט. דער חתן, נישקשה, מעג אָנקווועלען וואָס צו איהם אין די הענד פאַלט אַריין אַזאַ בריליאַנטענע כלה מיט גילדערנע מעלות און מעשים טובים. קינדערלעך, אייניקלעך און אור-אור-אייניקלעך זאָלט איהר מיט אייער מאַן, שפרינצעניו, פון איהר דערלעבען, גרויס נחת און

פיעל גוטס. וואו איז זי ערגיץ, די כלה? לאָמיר איהר האָטש צו־ווינשעווען.

פייבוש (פריינקומענדיג) אַ, גאָט העלף, שפרינצעלע! (ער קוקט זיך אַרום, לעגט אַריין די האַנד אונטערן קאַלנער און טהוט זיך אַ קראַץ) אַ פּנים טאַקי, אַז מען זוכט געפינט מען. עס האָט מיר עפּיס געצויגען דאָס הארץ. האַ, וואוהין געצויגען? צו שפרינצעלען, שפרינצעלען! בין איך געקומען און געפונען טע־טע־טע... אַקוראַט, כ׳לעבען, ווי געוואונשען.

שפרינצע. טאַקי אָט וואָס הייסט אַ שדכן, אַ גוטער פריינד. איהר האָט, נישקשה, אַ חוש הריח און טרעפט תמיד, ווען צו קומען.

פייבוש. אויב פייבוש האָט אַ חוש הריח! פון וואַנען וואָלטען איך גענומען די אַלע זיווגים, ווען נישט דער חוש הריח? אויף אָני־שמעקען איז פייבוש ברוך השם אַ בריה, איינער אין דער וועלט. (ער סמאָרעט מיט דער נאָז) וואַרט, עפּיס שמעק איך אַצינד... עס שמעקט. דאַכט זיך, עפּיס אַזוי ווי לעקעך און בראַנפען.

שפרינצע. גערעכט, כ׳לעבען! אַצינד קומט טאַקי לעקעך און בראַנפען. (זי געהט צו דער שאַפע).

פייבוש (צו די נייטארינס) ביי מיין יודישקייט! אַזאַ שפרינצעלע איז נישטאָ, מען זאָל ווייט די וועלט אומזוכען. וואָס זאָגט איהר, ווי זי שטויסט זיך אָן. — (שפרינצע שטעלט אויפ׳ן טיש אַטאַץ מיט לעקעך און אַ פלאַש בראַנפען מיט קעלישקלעך).

נייטאָרינס. (צווזיפנעהמענדיג די שטיקלעך וועביל אין אַ פּעקיל) זייט גע־זונט, שפרינצע!

שפרינצע. נאָט אייך האָטש צו שטיקלעך לעקעך. אפשר ווערט איהר איינטונקען אין אַביסעל בראַנפען? — ניין! נו געהט זשע געזונטערהייט. למען השם, צוויקלעך, עס זאָל, חלילה, איבער אַ צוויקעל אַ העמד נישט קאַליע ווערען (די נייטארינס געהען אַרויס).

פייבוש (דרעהט דעם שפּיץ בערדיל, קוקענדיג אויפ׳ן פלאַש בראַנפען) טריי־טריי־ריי, הים—הים.

שפרינצע. מאַכט־זשע ברכה, ר׳ פייבוש, וואָס שטעהט איהר?

פייבוש. עם... ברכה, מהיכא תיתי, זאָל זיין ברכה (ער גיסט אָן אַ קעלישעק און נעהמט אין דער האַנד) לחיים, שפרינצעלע!... עס זאָל זיין ווי מיר ווינשען. דער זיווג זאָל עולה יפה זיין און מיר זאָלען

הנאה האָבען... ביז דער חתונה איז נישט ווייט און דענסטמאָל מוז איך בלי נדר געבען שבת פאַר דער מחותנתטע און געה מיט אייך אַ קאָזאַק. (ער טרינקט).

שפרינצע. אוי רבונו של עולם! אוי לעבעדיגער פאָטער, טאַטע רחום, צדיק!

פייבוש. אַי, פע, שפרינצעלע, וואָס זיז דאָס פאַר איין אַיי! אַ חתן האָב איך אייך געגעבען טאַקי נאָר קפּריסין, מיט אַלע מעלות, און איהר.....

שפרינצע. ניין, ר׳ פייבוש, חלילה, נישט דאָס, נישט דאָס....

פייבוש. ניין, איך וויל גאָר נישט הערען, לאָזט זיך דינען. אָבגילטען בין איך ווערטה זאָל מען מיך פאַר אַזאַ שידוך. נאַט אייך אַ דרייער פאַר יענע פלאַסקעדריגעם. עפּיס אַזאַ חתן ווי אלכסנדר וואַלגערט זיך אויפ׳ן מיסט! איהר ווייסט, וויפיעל מען וואָלט היינט פאַר איהם געגעבען? אַזאַ געלערענטער, אַ בריה, טע=טע=טע...

שפרינצע. דאָס פערשפּאָרט איהר מיר גאָר צוזאָגען. ווער נאָך אַזוי ווי איהר ווייסט, ווי איך האָב מיך געלייגט אין דער לייגג, אין דער ברייט ביז מיין שמחה האָט געמוזט דעם שידוך אַיינוויליגען. אַ קאַטאָוועס בין איך פון מיינעם אויסגעשטאַנען! אי נאָך היינט חאַפּט ער זיך אַ מאָל אַרוים אַקעגען מיט אַ וואָרט.

פייבוש. אַוודאַי, כ׳לעבען, מעג אַייער ר׳ שמחה אויף אייך, אויף מיר זיך בלאָזען! אַ פנים, ער ווייסט, וואָס הייסט היינטיגע צייטען אַ בתולה. ווי איהר קוקט מיך אָן, שפרינצעלע, בין איך שוין אין דעם ברויט, הא, פאָרט וויפיעל מיינט איהר?... ווי די מעשה איז, עס האָט זיך ביי מיר גערעדהט, אַהער אַ דרעה, אַהין אַ דרעה, עס האָט זיך גערעדהט און היינט, זאָג איך אייך (ער קוקט אויפ׳ן פלעשיל בראַנפען) ווי דאָס איז אַ שהכל, אַז ס׳איז פע, חלשות! וואָס איז היינט אַ מיידיל? עס ווערט אַזש טרוקען אין האַלז ריידענדיג.

שפרינצע. נעהמט אַ ביסעל בראַנפען, ר׳ פייבוש. לאָזט זיך נישט בעטען.

פייבוש (קווינקעלט זיך) טאַ, וואָס קען עס שאַדען, איך וועל אייך צוליב טאָן (ער טרינקט) יאָ, פע, פע, בנאמנות! — קנישעם, אַ שטייגער, קענט איהר זעהר גוט מאַכען, וואָס טהוט איהר, שפרינצעלע? איהר נעהמט קעז, טייג און קלעפּט אוים נאָר אַ וואוילען קניש. ביי

מיר אָבער קלעפּט זיך די צייטען ניט. ס׳איז דאָ אַ בתולה, אַ בחור. דאַכט זיך אַ שידוך, און עס קומט פאָרט אוים אַ קאַטער. פאַר וואָס. זילט איהר וויסען, זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונד זיין, וואָס איז דער פּאַסטערנאַק נאָך דעם ערשטען דונער? פערדאָסט, מחילה, חלשות. אָט האָט איהר אייך דאָס שדכנות נאָכדעם אז ביי אונז האָט זיך אָנגעהויבען די בילדונג־שמילדונג. עס האָט אינגאַנצען פערלוירען דעם טעם. בתולות זענען אָהן עין הרע אָנגעזועצט, ווילען נעבעך. חתונה האָבען און חתנים זענען ווי אויסגעטריקענט געוואָרען. די זענען געבליבען כטיבונעס, האַרטע רעטיך ווי דעמב, יענע ווילען, חתונה האָבען נאָר אויף אַ נייעם שניט, עפּים מיט אויבער־הכּברות, און אַזעלכע וואָס לאָזען זיך שוין יאָ ריידען שידוכים, קוקען נאָר אויף דער מטבע, הייסען זיך אָבגילטען. טפו זאָל עס ווערען! מען מוז נעהמען אַביסעל בראָנפען, האָטש עס ווילט זיך נישט. לאָמיר זיין געזונט, שפּרינצעלע (ער טרינקט).

שפּרינצע. לאָז אייך וואויל בעקומען. עסט אייך פונדעסט־וועגען נישט אָב דאָס האַרץ, ר׳ פייבוש. נישקשה, די וועלט איז נאָך נישט הרוב געוואָרען. אַזוי לאַנג דער זינדיגער מענש לעבט, מוז מען התונה האָבען. חתנים, נישקשה, וועלען זיך געפינען.

פייבוש. האַפּט זיי דער וואַטעל־מאַכער! אוודאי מעג זיך אייער כּאַן בלאָזען. פערצוקערן וואָלט מען דאָך היינט אַזאַ חתן ווי אלכּסנדר. אַ געלערענטער און דערצו נאָך אַ בן יהיד. איהר פאַרשטעהט, וואָס הייסט היינט אַזוינס אַ בן יחיד! זינט דער פּריזיוו איז אַ מינדסטער ליגאָבניק אַ גרויסע מציאה, אַ קאַלעקע, אַ בעל־מום — יקרות־טייער. אַ פערכיל, מחילה, איז אַ מתנה פון זיין ליבען נאָמען, גאָלד און זילבער. ווען האָב איך צעהן אַזעלכע בעל הבּתי׳שע, טע־טע־טע־טע! ... ...ייי זשע נישט, שפּרינצעלע, און מאַכט, כ׳לעכען, נישט קיין אוי.

שפּרינצע: איך זינדיג נישט, חלילה. איך אויקע נאָר אַ מאָל, ווי דערלעב איך שוין איבערקומען דעם היינטיגען פּריזיוו און ריי־זעלעס חתן זאָל שוין זיין פריי. ער איז טאַקי אמת אַ בן יחיד, נאָר גאָט ווייס, וואָס קען זיך נאָך מאַכען.

פייבוש: איהר רעדט, האָט מיר קיין פאַריבעל נישט, ווי אַ ליטוואַק, וואָס גלויבט נישט ביז ער צעהלט נישט איבער. איהר האָלט, אַ פּנים, שפר נצעלע, משכּון בבית — שלום בקעשענע. (הינטער דער טיר הערט זיך אַ קול: בעל הבית׳טע, בעל הבית׳טע!)

שפרינצע. בלייבט נאָך, בלייבט, ר׳ פייבוש, מיר וועלען נאָך שמועסען. איך געה נישט אויף לאנג (זי געהט ארויס).

צווייטע סצענע.

פייבוש, דערנאָה דוואסיע.

פייבוש. וואָס פעהלט מיר, דאַכט זיך, וואָס נעהט מיר אָב? עס מיר צולעגט דאָ אויפ׳ן שטול, ווי ביים טאַטען אין ווייגהויז, אין שכנות מיט לעקעך און אַ פלעשיל בראַנפען, איינער אַליין!.... (ער גיסט אָן אַ כוס קוקענדיג אויפ׳ן פלעשיל מיט אַ שמייכעלע) לחיים, פייבוש! גאָטוניו זאָל געבען, דאָס רעדיל זאָל זיך דרעהען (ער טרינקט געשווינד אויס), עס האָט זיך עס אַ מאָל ביי מיר געדרעהט, געדרעהט. יודען האָבען זיך געהאַפט ניכער, גיכער חתונה צו האָבען. ס׳איז געווען פרנסה. און היינט... וואָס מיר היינט... (ער גיסט אָן אַ כוס, טרונקט אַ זופּ און שפּייט אויס) פע! היינטיגע בתולות, בחורים, משטיינס-געזאָגט!.... עפּיס איז זיי נאָר נישט איינצוביסען. אַליץ אַליין, אַליין, אפילו שידוכים אויך אַליין צווישען זיך, מיט דער מאָדע, מיט דער פּאָליטיקע. מיין קאָפּ זאָל אַזוי נישט קרענקען, ווען רייזעלע מיט איהר חתן זאָלען איינער אין דעם אַנדערען זיך נישט פערליאַפען, אויב איך וואָלט עפּיס געפועלט. גלאַט זיי האָבען זיך אָנגעשמעקט און דרינען גאָר אונטערגעשטופּט. אַ גוטע וועלט, כ׳לעבען, אַ שענע רייזעלע!... שענע בתולות, פיינע בחורים די היינטיגע, שפּאַרען שוין אָן אין בעל-הבתישע ערטער אין גאַנץ יודישליכע הייזער! געה לעב, האָב פרנסה פון אַזעלכע (ער דערגיסט דעם כוס מיט אַ שמייכעלע) הנני מוכן ומזומן לקיים כוס שלישי, עט, נישקשה, בטחון, בטחון!... לאָזען נאָר, גאָטוניו, דיינע יודעלעך אַביסעל קומען צו זייערע קרעפטען און זיך פּרוכפּערן און מעהרען, דענסטמאָל קנאַק איך מיט דער בייטש טשאַקענדיג, אַרויסשטעקענדיג דער וועלט צעהן פינגער.

(ער טרינקט מיט אַ מאָל אויס און פערקרימט זיך) ביטער! לעת עתה האָב איך אַ פייג. עס דרעהט זיך, דרעהט זיך דער קאָפּ. אַ ביטערע, ביטערע צייט. (ער קוקט אַ ווײַלע שטיל, שאַרף אין פלעשל) דרעה מיך אַהין, אַהער... צאַפּעל זיך.... דאָ אין דער משקה. צעהן פייגען, חע-חע-חע! וועמען שטעק פון דאַנען? איך מיר אַליין טאַקי אַרוים. קוקו! נאַ, אַ פייג, אַ פיי... (ער לאָזט אַראָבהייגנען דעם קאָפּ און שפּאַרט אָן מיטן, שטערען דעם טיש. פונ'ם קאָרידאָר הערט זיך אַ בייזערן. דוואָסיע לויפט אַריין נעשווינד. פערקאַטשעט די אַרבעל ביז די עלענבויגענס מיט אַ באַרשט אין דער האַנד).

דוואָסיע. נו אַ טאָג! אַ בייזע מהומה אויף מיינע שונאים'ס קעפּ. עס שטעלט זיך היינט דער גוטער טאָג. די בעל הבית'טע קאָמאַנדעוועט, הוא הא, הא הוא! און דער בעל הבית פערקרימט זיך ווי כרעדאַ נאַ פּיאַטניצאַ, איז עפּים אויף דער לינקער זייט היינט אויפגעשטאַנען. און צו וועמען לאָזט זיך עס אינגאַנצען אוים? צו דוואָסיעס קאָפּ! דוואָסיע — דאָס, דוואָסיע — יענץ, דוואָסיע — אַהין, דוואָסיע—אַהער. דוואָסיע, שונא ציון, צעריים דיך. דוואָסיע, שפּרינג אוים דער הויט!... אָט האָסט דו דיר...

פייבוש (ווי פונים שלאָף צוזויגען מיט אַ געניץ) אַ פייג!

דוואָסיע (אַרומקוקענדיג זיך פערוואונדערט) טפו! וואָס האָט זיך מיר געחלומט די נאַכט און יענע נאַכט...

פייבוש (טשוכעט זיך) בחורים, פיינע בחורים...

דוואָסיע. אַ לשון אַביסעל!

פייבוש (אויפשטעהענדיג) אַזוי, שפּרינצעלע, ווי מחילה, אַזאַ ליטוואַק....

דוואָסיע (אין דער זייט) ווי, מחילה, אַ שכור!

פייבוש (אויסקנאַקענדיג זיך די ביינער מיט אַ שמייכעלע) הע, פע! אַ גוטען!... אויף דער חתונה, אם ירצה השם, געהען מיר, בלי נדר, ביי אַ קאָזאַק. (ער געהט אַרוים).

דוואָסיע (פערקוימענדיג זיך) אָט צוזאָג איך מיך!...

דריטע סצענע.

דוואסיע, דערנאך מענד

דוואסיע (שטעהט און בעטראכט איטליכס ווינקעלע, שאקלענדיג מיט דעם קאפ) וואס דא טהוט זיך אביסעל!... אומעטום ברעקלעך, שטיקלעך גאר ווי אין א הקדש, — טפו! אז רייזעלען גלוסט זיך חתונה האבען, איז ווער שולדיג? דוואסיע! געה קעהר, ראם. דו נאר בינסט א מענש און יענער, כ׳לעבען, האט גאר קיין נשמה נישט. אוי, דערבארמדיגער גאט. לאמיך היינטיגעס יאהר אויך עפיס אויפגעריכט ווערען. שוין צייט, צייט, כ׳לעבען! (זי נעהמט זיך קעהרען, זינגענדיג דערביי פאר זיך צוזינגען אונטער דער נאז).

אויפ׳ן פריפעטשיקעל ברענט א פייעריל
און אויסען קוימענדיל געהט א רויך,
אז איך דערמאן אין מיין בעשעהרטען זיך,
פארליהר איך, אוי, דעם קאפ און דעם מוח.

אין דרויסען געהט א רעגענדיל.
אין שטיבעלע איז זיך פארנע,
אויף דער גאנצער וועלט איז א פרייד
און מיר איז ביטער און מארנע.

(פונ׳ם קארידאר הערט זיך א געשריי: דוואסיע! דוואסיע!)

דוואסיע (פאר זיך). א, אויף די צייהן! אויף די צייהן! א קול אביסעל ווי איין עשו (זי רופט זיך אן) אט געה איך, געה! (אין דער טיר שטעקט זיך אריין א קאפ פון עפיס א יודענע. דוואסיע שושקעט זיך מיט איהר און אין דער געשושקעריי האפען זיך ביי איהר ארויס ווערטער הויך אויף א קול) אזוי? אויף היינט אין אווענט האט איהר איהם ביי זיך בעשטעלט?... גוט, עלקע!... איך וועל מיך זעהן אויסרייסען. הא, וואס? שבת׳דיג זאל איך מיך אנטאן?... נו, נו!.... א שענער?.... גוט, גוט, עלקע... איך וועל קומען... געהט

געזונד... (זי געהט ארויף אויבענאָן צו) אַ יונגער־מאַן גאָר אַ וואוילער. אַ קאָפּ גאָר אַ פּאַנקוכען, אַ פּאָר באַקען ווי צוויי פּעטע, פערברוינטע חרעמזלעך, אַ גיידעריל ווי אַן׳אָנגעפילט העלזיל׳ מחיה! ער איז נישט קיין בעל מלאָכה, נישט קיין משרת, גאָר גלאַט אַזוי זיך אַ פיינער יונגער־מאַן. (מיט אַ זיפץ) עס איז שוין גענוג אָך און וועה, אַז ר׳ כתריאל דעם מלמד׳ס אַ טאָכטער זאָל דינען, זיין אין דער פרעמד, נאָר איך זאָל נאָך נעהמען עפּיס אַזאַ פּאַשנע מענשען, ניין! אַזאַ בזיון איז שוין צו גרויס... (זי נעהמט זיך ווידער קעהרען און זינגט צו).

און מיר איז ביטער און מאַרנע.
טפו, מיינע שונאים, מיינע שונאים!

און פלוצלים דאַכט זיך עפּיס אַ שאָרך,
ע־הע, ע הע, אין האַרצען טיאָך־טיאָך!

(זי װאַרפט קעהרענדיג אַראָב מיט דער באַרשט עפּיס אַ פודעלע) אַ, אין דער ערד מיט דעם קאָפּ! געה שטעל זיך נאָך קלייבען. (זי הייבט אויף יא פאר קרעלענע אוירענגלעך מיט אַ קעלנעריל און נעהמט זיך זיי בעטראַכטען) גאָר אַנטיק, כ׳לעבען, פון אוירינגלעך. רייזעלעס כלה־מתנות: עס פאַרנעהמט די אויגען! איך בין אַ בעלן זיי אָנצומעסטען, וואָס פאַר אַ פּנים וועל איך אין זיי האָבען (זי טהוט אָן די אוירינגלעך, קוקט אין שפּיגעלע און שמאָכט פאר גרוים הנאה) אָך, שען! מיט׳ן ווייסען קעלנעריל וועט נאָך שענער אויסקומען. (זי נעהמט זיך אנמעסטען דאס קעלנעריל, קוקענדיג אין שפּיגעלע, מאכט מיט דעם קעפּעלע און זינגט זיך אונטער):

ע־הע, ע־הע, אין האַרצען טיאָך־טיאָך.

מ ע נ ד י ל (קומט גאַנץ שטיל אריין. געהט צו אויף די שפּיץ פינגער הינטער דוואסיען, שאָקעלט איהר נאָך מיט דעם קאָפּ און קושט מיט אַ העוויה׳לע די פינגער) אַ מחיה, צוקער־זיס!

ד װ אָ כ י ע (שטאַרק בעשעפּטיגט מיט זיך, שמאָכט און ברומט אונטער)

צו מיר, צו מיר דו נשמה מיינע,
ליובע־לעב! רופט ער, ליובע, איך בעט!
איך געה און קום צו מיין זיס לעבי
און טהו חאַפּ אַ קוש, אַ גלעט.

מ ע נ ד י ל (שטיל מיט אַ העוויה׳לע) עס קאָטערט זי, עס האָבען איהר זיך צושפּילט די געבליטען. דאָס ליע־בעפּלעשעלע, אַ פּנים, העלפט.

(ער נעדמט ארוים פונים בוזעם עפּיס א פלעשעלע, נעצט אײַן א פינגער און דער־לאנגט פלוצלים דוואסיען הינטען אויפ'ן האלז אַ שמיר, מאכענדיג דערביי)

און טהו און חאפּ אַ שמיר, אַ גלעט.

דוואָסיע (קעהרט נישט טויט, נישט לעבעדיג זיך אום און ווארפט בשעת מעשה ארוים פון מענדילס האנד דאס פלעשעלע, וואס צוברעכט זיך אויפ'ן דיל): אין דער ערד אַריין, ימח שמוניק איינער! ס'איז מיר ענטפאַלען דאָס געזונד. וואָס איז פאַר אַ מאָדע קיצלען זיך? נאָט אײַך נייעס, ער קיצעלט!... איך וועל דאָך דיר דערלאַנגען אַ קיצעל, אַז דו וועסט דאָ די נכפה בעקומען.

מענדיל. דוואָסעניו, איך חלש, איך שטאַרב! אַזוי שען ביסט דו היינט. ס'איז דיר אין פנים נישט אַריינצוקוקען, ווי אין דער ליכטיגער זון. אוי, ליובע־לעב, חלש איך, אַ קוש, אַ קוש!

דוואָסיע. נו, מענדעלע, ווער פאַרברענט! איך האָב נישט קיין צייט.

מענדיל. עפּיס אַזא מלאכה, וואָס מען ברויכט דערצו צייט?! דוואָסיעניו, האָב אַ רחמנות אויף אַ יודישע נשמה! איך וועל דיר געבען כלה־מתנות אַזעלכע אוירינגלעך, אַ סאַמעטען מאַנטעל, אַ גילדען קייטעלע און אַ בראָשקע. דו וועסט בײַ מיר זיין אַ פריצה, אַ שררה'סטע, אַ גראַפינע, אַ פּרינצעסין, אַ רביצין!... (ער חאַפּט דוואָסיען אַרום, פלוצלים הערט זיך פונים קאָרידאָר אַ געשריי: דוואָסיע, דוואָסיע!)

דוואָסיע. אַ, אויף די צייהן, אויף די צייהן!... אַז רייזעלען גלוסט זיך חתונה האָבען, זעצט מען פון דוואָסיען די נשמה אַרויס... הערסט דו, מענדעלי? געה דיר, געה צו אַלדי שווארצע יאָהר. לאָז אַראָבוואַרפענדיג פון זיך געשווינד די אוירינגלעך און דאס קעלנעריל רייסט זי זיך אום פון מענדילס הענט מיט אומפעט אזוי, אז מענדיל פליהט צו א ביינקעל און קעהרט מיט איהם זיך איבער אויף דער ערד).

פערטע סצענע.

מענדיל, שמחה און ר׳ יוחנצע דעם רבי׳ס

מענדיל (מאטערט זיך אויפשטעהן און זוכט דאס היטעל) אַבי דער קאָפּ מיינער איז גאַנץ, דאָס היטעל וועט דער שוואַרץ יאָהר נישט צונעהמען... אָ, נישקשה, דוואָסעניו, מיר וועלען זעהן, וואָס דו וועסט היינט אין אָוונט בײַ עלקע דער קאָרטענוואַרפערין זאָגען, חאַ־חאַ־חאַ, אַ גוטע ממזר׳תע די עלקע. ווי זי מיהט זיך פאַר מיר! נאַט אײַך אַ פזמון פון ראש חדש קרעמניץ, עפּיס אַ חתן וויל זי היינט אָנקוקען! חאַ־חאַ־חאַ, דוואָסעניו! חתונה פגרסט דו דאָך טאַקי צו האָבען, וועסט קומען צו פליהען אויסגעפוצט און לסוף וועט גאָר מיינער ווי פונ׳ם הימעל אַראָבפאַלען. סקאָציל קומט, דוואָסעניו! עלקע מיט איהרס, איך מיט מיינס און מיר וועלען דיך אײַנבייסען... אַ שדכן איז אפילו חשובער, גאָר וואָס זאָל מען טאָן? אַז תשעה באב איז נישטאָ קיין פלײַ, מוז מען יוצא זיין מיט וואַנצען. (ער הויבט אויף און בעטראַכט דאָס צעבראָכענע פלעשעלע) עס זאָל דאָס איבערבלייבען חאָטש אַ קאַפּ! פינף און זיבציג קאָפּיקעס מיין בלוט האָב איך בעצאָהלט סטעמפעניון אָט פאַר דעם ליבע־פלעשעלע. ער האָט געשוואָרען, אַז ביים צווייטען, דריטען שמיר מוז יענע דיך ליב האָבען און ציהען בײַ די פּאָלעס... מיר דאַכט זיך, עס האָט אָנגעהויבען טאַקי אַביסעל צו ווירקען, נאָך היינטיגען שמיר איז דוואָסיע געוואָרען ווייכער. ס׳איז שוין גאָר נישט דער וואָרף וואָס פריהער!...

שמחה (קומט אריין און בלייבט שטעהן פערוואונדערט) וואָס טהוט זיך דאָ אַזוינס, מענדיל?

מענדיל (אנידערשטעלענדיג אין איילעניש דאס אומגעפאלענע ביינקעל) נישט אויסצוהאַלטען פון דער קאַץ, אַוועקגעראַנגעלט האָב איך מיך דאָ אַביסעל מיט דער שענער קאַץ!...

שמחה. וואָס, מיט יענער, וועלכע איך האָב געטראָפען ערשט אַרויסשפרינגענדיג פון דאַנען? אויב יענע איז אַ קאַץ, ביסט דו, מענדיל, אַ קאָטער! — אַזוי, שייגעץ איינער, ביסט דו אַ מענש אין דער

טאַקסע! זאָג נאָר, וואָס הערט זיך מיט די אָקסען, וואָס מען האָט הײַנט געקוילעט? בײַסט דאָרט אין דער באַיניקע געווען?

מענדיל. אַ נס, כ׳לעבען, וואָס איך בין בײַצײַטענס אַהין אָנגעקומען. עס האָט געקענט ווערען אַ גוטע חתונה. דער שוחט האַלט אַ לונג און לעבער, ר׳ יוחנצע בלאָזט, שטופט אַ פינגער, קרימט זיך מיט אַ פערפרומט פנים׳ל, ווי ס׳איז איהם עפּיס שטאַרק נישט רעכט, און שאָקעלט מיט דעם קעפּעלע; אַז ער האָט מיך דערזעהן, ווי איך שטעה און קוק איהם קרום אָן, איז ער געבליבען ווי דערוואָרגען, געמאַכט עטליכע מאָל טאַ, טאַ — און דער שוחט האָט אַ זאָג געטאָן: כשר... דער רוח זאָל איהם וויסען, וואָס ער קריכט אַהינצו. נישט אַנדערש, ער מיינט שוין ווייטער עפּיס... קאַרג לעדוויצעס נעהמט ער איבער, אַ נעהמען זאָל איהם דער....

שמחה. שאַ, מענדיל! ס׳איז נישט דײַן עסק.

מענדיל. אָבער זײַן עֵסק איז עס אויך נישט. וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט דער טאַקסע? קאַרג פאַר איהם מאיר־בעל־הנס־פּושקע, ארץ־ישראל־געלד, נאָך און נאָך און נאָך.... דם צפרדע, כנים איהם, די אַלע עשר מכות!

שמחה. תרבות! ווי עפּענט זיך עס דיר אויף דאָס מויל אויף אַזאַ פרומען, עהרליכען יודען, וואָס שטאַמט פון בערען, פונ׳ם גנילאָפּיאַטקער רב׳ם געזינד!

מענדיל. אוי, האָט דער בער לאַפּעס! ניט אומזיסט קריכט ער און שטעקט אַריין די מאָרדע. ער וויל מסתמא אָבלעקען אַ ביינדיל. הלוואַי איך זאָל ליגען זאָגען, דער בער זאָל נישט קומען און נעהמען אין דער טאָרבע.

(ר׳ יוחנצע קומט אריין, גיט אַ קוש די מזוזה און פערגלאָצט די אויגען מיט אַ זיפּצעלע).

שמחה (געהט ר׳ יוחנצען אקעגען) ברוך הבא, ר׳ יוחנצע! זעהר אָנגעלעגט, כ׳לעבען.

מענדיל (אין דער זייט) אָנלעגען זאָל ער מיט דעם קאָפּ!

ר׳ יוחנצע. אין אַ מצוה־זאַך, ר׳ שמחה... הגם ס׳איז אַביסעל שווערליך, בין, לא עליכם, עפּיס אוי... פאַר קודשא בריך הוא איז עס פאָרט קיין תירוץ נישט. וואָס טהוט מען מיט יודישע קינדער, נעבעך?... שטעלט זיך נאָר דער טאָג, איז אַלץ מצוות, מצוות.

מענדיל. (פון דערווייטען) נאָך גאַנץ פריה הײַנט כלחוך השור,

האָט ר׳ יוחנצע ניבטערהייט געקוקט דאָרט, מחילה, אין איין אָקס אריין. גאָט זאָל זיי נאָר דערלענגערן די יאָהרען.—וואָס ווילען זיי אויף שבת, אַ לעדוויצע צו אַ לעקער?

ר׳ יוחנצע. בע... ווייס איך וואָס... עט.

שמחה (אַקוק געבענדיג ביז אויף מענדעלן) נעה שוין דיר דיין וועג! האָסט, דאַכט זיך, נייטיגע אַרבייט.

מענדיל. ר׳ יוחנצען פרעגען, וואָס זייער גוטער ווילייר איז, איז דאַכט זיך אויך נייטיג. (ער געהט אַרויס)

פינפטע בצענע.

פריהערדיגע אָהן מענדלן

שמחה (נאָכדעם ווי אַקענען אַ רגע איז שטיל) אָזוי, יוחנצע? אין אַ מצוה־זאַך, זאָגט איהר.—וואָס קוועטשט איהר זיך עפּיס, האַ?

ר׳ יוחנצע. אוי, אוי, אַלץ, לא עליכם, מיט די מירידין... לאָמיר עס אָבמאַכען בקיצור. אַ שוחט, ר׳ שמחהלע, אוי, נאָך אַ שוחט!

שמחה. ביי אונז איז שוין אָהן דעם דאָ גענוג שוחטים, וואָס קאָסטען אַ קאָסע; צו וואָס נאָך איינער? מען וועט דאָך אַרויפלעגען ווייטער אויפ׳ן פליש, דער עולם וועט שרייען און גערעכט זיין.

ר׳ יוחנצע. פאַר קודשא בריך הוא איז עס פאָרט קיין תירוץ נישט... ביי אַ שטיקעל סירכא קלאַפּט דאָס האַרץ, אפשר, חלילה, טרעפען די אַלע נישט. ווי באַלד נאָר עפּיס אַ חשש איז שוין אַי, אַי... אַלסדינג כדאי. מען וועט שרייען! — מילא, דעריבער לאָמיר נעהמען אויף אונזער קאָפּ אַזאַ עבירה? דערנאָך, אל תפתח פה לשטן, אַז קליינע קינדער וועלען שטאַרבען, ווער וועט שולדיג זיין — מיר! פאַר וואָס, וועט מען שרייען, האָט מען צוגעלאָזט חטאים!... געוואַלד, וואָס פאַר אַ מצוה פאַר יודען איז שחיטה!

שמחה. פאַר וואָס ביז איצינד איז רעכט געווען און פלוצים איז נולד געוואָרען נאָך אַ שוחט? אַ גאַנץ איבריגע זאַך, כ'לעבען. עס װעט שלעכט זיין אי פאַר דעם עולם אי טאַקי פאַר מיר. איהר װייסט אייך אייערס און איך מיינס.

ר' יוחנצע. אוי, לא עליכם... בקיצור, ס'איז רעכט. חיינו חוץ לזה, מוזט איהר װיסען, וויל ר' שמעלקי אויף װייטער נאָך אַ גראָשען איהם פון דער אָקע פלייש.

שמחה. גאָט איז מיט אייך, ר' יוחנצע, וואָס רעדט איהר?! אַ פופצעהן יאָהר אַז ר' שמעלקי נעהמט אַ דרייער פון דער אָקע פאַר די הילצערנע קליטלעך זיינע אויף פלייש צו פערקויפען. אַ שפּאַס, ווי פיעל ער האָט שוין איבערגענומען, און פלוצלים נאָך אַ הוספה!

ר' יוחנצע. און אונזער ר' טודרוסעל וויל אָנשטאָט אַ האַלבער טאַקי אַ גאַנצע קאָפּיקע פון דער אָקע.

שמחה. פאַר וואָס, פאַר די פינף הונדערט קערבלעך, וועלכע ער האָט אויסגעליהען, אַזוי הייסט עס, צורעכט מאַכען די באָד מיט דער מקוה! די באָד איז עד-היום טאַקי אַ חורבה און די מקוה שטינקט, מחילה, ווי פריהער, איין עיפוש... אַזוי פיעל יאָהר נעהמט ער, נעהמט און פלוצלים גאָר אַ הוספה! עס גרוילט דאָך דאָס לייב הערענדיג. מיר קומט דאָך אוים טאַקי צוצולעגען דעם קאָפּ און צוװאַרפען די טאַקסע. ר' יוחנצע, איך בעט אייך, מאַכט, עס זאָל בלייבען ווי פריהער. לאָז מען נישט שרייען.

ר' יוחנצע. און אגב טאַקי האָב איך אַליין צו אייך אַ שטי-קעל בקשה. איהר זאָלט מיר ניט אָבזאָגען.

שמחה. אָך, אַלסדינג פון אייערטוועגען, אַלץ וואָס נאָר מעגליך.

ר' יוחנצע. אוי, אַ שווערער, ביטערער גלות!—מיין חאַצקעלע, אוי, בעדאַרף געהן צום היינטיגען פריזיוו. אַז אָך און ווען, צו וואָס מיר האָבען זיך דערלעבט, אַז אַ חאַצקעלע, אַ יידען קינד, פון אַזאַ הייליגער משפחה, דערצו נאָך אַ מטופל, נעבעך, מיט ווייב און קינדער מוז בעוונותינו הרבים זיך שטעלען! טאַקי גאָר משיח-צייט. מילא האָב איך געוואָלט אייך בעטען—אוי, לא עליכם.... מיינע שטעכעניש אויף די שונאי ישראל—בעטען איבערצורעדען מיט דעם דאָקטאָר און נאָך אַזעלכע. פאַרשטעהט איהר?

שמחה. אָ, שווערליך און דערצו אויך טאַקי עפּים פריקרע.... איז חאַצקעלע אייער ער געזונט?

ר׳ יוחנצע. מכּח געזונט איז, צווישען אונז גערעדט, בעװאָהרענט. די לעצטע צייט איז ער נישקשהדיג פּונ׳ם פּנים אַראָב, נישט צו דערקעניען איהם... אָט מכּח דעם בעדאַרף איך װייטער אייער טובה. זלמן, אייער מחותן, מאַכט אַ מורא, באָם בּיים פּריזיװ װעט נישט צוגעהן כּשר, װעט ער אויסגעבען... פאַרשטעהט איהר מיך... זיין בּן יחיד, דער חתן אייערער, שטעהט אויך אויפ׳ן פּריזיװ. איהר פאַרשטעהט?

שמחה. װילט איהר, הייסט עס, איך זאָל רעדען מיט זלמנען. אָט דאָ האָט איהר מיר פאַרגעבען אַ שװערען לייענען! איהר װייסט דאָך, װי שטאַרק מחולק מיר בּיידע זענען. איך געה מיר אויף מיין דרך און ער אויף זיין װייטען דרך.

ר׳ יוחנצע. און דער חתן אייערער, משטיינס-געזאָגט, איז פערקראָכען העט, העט אויף נאָך אַ װייטערן דרך. אַי, אַי, ר׳ שמחה׳לי! װי קומט צו אייך אַזאַ שעטנז? (ער סמארעט מיט דער נאָז) אלכּסנדר! עפּיס, רחמנא-ליצלן, גאָר דייטשעריש. װעמען מען האָט דאָ צו פערהיטען!... אוי, ר׳ שמחהלי, זייט איהר דערפאַר װערטה...

שמחה. פּייניגט מיך נישט, ר׳ יוחנצע! לאָמיר דערפון, איך בעט אייך, נישט רעדען.

ר׳ יוחנצע. (אויפהייבענדיג זיך) װאָס זשע, הא, ענטפערט איהר מיר מכּח יענעם?

שמחה. װאָס, מכּח אייער בּקשה?

ר׳ יוחנצע. אי... איך מיין מכּח די פריהערדיגע ענינים.

שמחה. װי גאָט איז אייך ליב, ר׳ יוחנצע, רייבּט עס אָב! מאַכט, עס זאָל בּלייבען װי פריהער. מכּח אייער בּקשה װעל איך מסתּמא שוין זעהן...

ר׳ יוחנצע. טאַ, איך װעל מיך פּריװען... (ער לאזט זיך געהן צו דער טיר און קעהרט זיך פּלוצלים אום) גוט, כ׳לעבען, איך האָב מיך דערמאָנט. עט, איך נעגייטיג מיך אַצינד, געגייטיג איך מיך אין אַ גמילות חסד. אַזוי, עטליכע קערבּלעך.

שמחה. װאָס זשע האָט איהר לכתּחילה דאָס נישט געזאָגט! עפּיס דאָס ערשטע מאָל איז מיר צו געבען אַ גמילות חסד. (ער שטעקט ר׳ יוחנצען אין דער האַנד אריין) זעהט זשע, ר׳ יוחנצע, איך פערלאָז מיך שוין אויף אייך.

ר׳ יוחנצע. נו—נו. האָט זשע אין זינען מכּח... (ער קושט די מזוזה און גערט אַרויס).

שמחה. (שטאַרק אויפגעבראַכט) נישט אויסצוהאַלטען, תּמיד איז נאָר גיב, גיב, גיב! יענעמס מקורבים, אָרמע קרובים גיב שטעלען אין דער טאַקסע, דעם גיב בעשטימטע קצבה, אָדער קלאָמפּערשט גמילות חסדים. היינט לא־יחריץ־געלד עזות־פּנימער, אָנחאַפּער, זאָגטערס, קאָכ־לעפּעל, שטאָדטפּעטערס, פּאַקטוירים, דרעהקעפּלעך, הענטשקע־לשון־ריידער, פּאַטשערקעסמאַכער, עצות־געבער, וועלכע מען בעדאַרף פער־שטאָפּען די מיילער און מען מוז נאָך שווייגען. גאָט דערצעהל דעם עולם מעשיות און רייץ אַקעגען דיר אויף אַ וועלט מיט פּיינע, לייטישע מענשען... גנבים, בלוטצאַפּערס, ווערט פערכאַפּט אינאיינעם מיט דער טאַקסע!... (שפּרינצע און רייזעלע קומען אַריין).

זעקסטע סצענע

שמחה, שפּרינצע, רייזעלע, דערנאָך אלכסנדר.

שפּרינצע: איך זוך דיך שוין, שמחה. צייט איינהאַנדלען דעם קינד חתונה-קליידער. גיב געלד!

שמחה: נישט אויסצוהאַלטען. איין קול: גיב, גיב, גיב!

שפּרינצע: הערט נאָר אַביסעל, ווי ער האָט זיך צושריגען! גזלנים זענען איהם איבערגעפאַלען.

שמחה: זאָלסט דו טאָקי וויסען, שפּרינצע, גזלנים!... לאָז מיך, כ׳לעבען, צו רוה. איך בין, אָסור, נישט משוגע, און ווייס וואָס איך שריי.

שפּרינצע: גענוג שוין דיינע שטעכווערטלעך. מען ווייסט, מען ווייסט, אַז דיר געפעלט נישט... ציה מיך נישט ביי דער צונג. נאָר וואָס וועט עס דיר אָבער העלפען... מיר פאַר דיין קאָפּ, רייזעלע,

דו וויינסט? שאַ, נישקשה! מעגסט זיך, כ'לעבען, שעמען, שמחה. אַזוי רעדט אַ טאַטע!

שמחה. אַי, אַי, שפּרינצע!

שפּרינצע. וואָס זאָל איך דאָ מיט איהם טענה'ן. קום, רייזעלע, קום און לאָמיר לאָזען צורוה דעם טאַטען

רייזעלע (צופאַלענדיג צו שמחה'ן) טאַטעניו, דו ביסט דאָך אַזאַ גוטער, ליבער טאַטעניו! קרענק מיך נישט, איך בעט דיך און זיי אויף מיר נישט אין כעס.

שמחה. נישט אויף דיר, רייזעלע, חלילה! ס'איז דאָ אויף וועמען אַנדערש אין כעס צו זיין.

שפּרינצע. דאָס, טאַכטער, איז איין אָנצוהערעניש מיר. מיך מיינט ער... הא, וואָס פאַרט האָב איך דיר, מיין מאַן, אַזוינס געטאָן?

שמחה. דו? גאַרנישט... ביסט אַ גאַנץ עהרליכע יודענע, הרייסט נאָר אַמאָל איידער דו ווייסט פאַר וואָס. אפשר האָב איך שיינט געהאַט אַ קרענקונג, עגמת-נפש און בין דעריבער אַביסעל אויפגעבראַכט.

שפּרינצע. בעט איך דיך הונדערט מאָל מחילה. דערצעהל זשע מיר, שמחהניו, וואָס איז אַזוינס? דערצעהל.

שמחה. אַיין אַנדערש מאָל, שפּרינצעלע. אַצינד מוז איך נייטיג אויף אַ ווילע אַוועקגעהן. — נאַ דיר דאָס שליסעלע און נעהם פונ'ם קעסטעלע דאָרט אַליין אַרויס, וויפיעל דו בעדאַרפסט. (ער געהט).

שפּרינצע. נעבעך. ער האָט נאָך הַיינט אין מויל נישט געהאַט.

רייזעלע. (זעצט זיך און נעהמט אויסצייכנען נאַטיכלעך) און דו מאַמעניו, האָסט איהם נאָך אַביסעל... ער איז דאָך צו דיר אַזוי גוט.

שפּרינצע. מיין ראָליע ביי איהם אויף אַלע מיינע ליבע געזאָגט געוואָרען. איך האָב די דעה. פונדעסטוועגען מוז מען אַמאָל — האַטש נאָר לפנים — זיך מאַן אַ בייזער. שטענדיג גוט טאָר מען אפילו מיט דעם בעסטען מאַן נישט זיין... די מענער זענען פייער און מיט פייער בעדאַרף מען וויסען ווי אומצוגעהן.

רייזעלע (האַלט אַ אויסגעצייכנעט טיכעל שפּרינצען פאַר די אויגען) קוק אָן, מאַמעניו, .P. K מזל טוב מיר מיט דעם נאָמען! אונטער דעם

לעצטען אות וועל איך אַריינטרעטען אין אַ נייַ לעבען, מיט אַ נייער פאַמיליע און אַ נייַ מזל. איך בין איבערגליקליך.

שפרינצע. גליקליך, טאָכטער, זאָלסט דו טאַקי אייביג זיין. דאָס מזל זאָל דיר לייכטען און שיינען ווי דער ליכטיגער מאָרגענשטערען.

רייזעלע. איך בין איבערגליקליך. און דאָך פיהל איך אין האַרצען מיך עפּיס... ווי זאָל איך דיר זאָגען... עפּיס אַביסעל ווי בע־ליידיגט. לעב אַזוי פיעל יאָהר מיט דיין נאָמען און פלוצלים פאַרענדערט איהם. עס קומט אויס, עפּיס זענען מיר חפצים, מיר בייטען תמיד און טראָגען דעם נאָמען פונ'ם בעל הבית, וועלכען מיר געהרען. פריקרע!... וואָס זאָגסט דו, מאַמע? די מענער זענען פייער. (אלכסנדר קומט אריין).

שפרינצע. שוויג שוין, שוויג, ווייס איך וואָס איהר פאַלט איין!

רייזעלע. (מיט א געלעכטער) דו הערסט, אלכסנדר, וואָס די מאַמע זאָגט, מען בעדאַרף וויסען ווי מיט פייער אומצוגעהן.

אלכסנדר. פייער איז אַ גנב, אָבער אַקעגען וואָס?...

רייזעלע. חאַ־חאַ־חאַ, דאָס ווייס איך שוין אַקעגען וואָס, שאַ! וואָרום אָט טהו איך מיך אַ בייזער.

שפרינצע. (טייטענדיג מיט דעם פינגער אויף דער נאָז) אַי, רייזעלע, ביסט דו אַ שפּעטערין! (צו אלכסנדר'ן) ווייס איך, וואָס זי וויל דיר דאָרט אַביסעל פאַרדרעהען דעם קאָפּ. (זי געהט ארויס).

זיבעטע סצענע.

רייזעלע, אלכסנדר, דערנאָך דוואָסיע.

אלכסנדר. נייעס, רייזעלע! זעהר וויכטיגע נייעס.

רייזעלע. עפּיס גוטס, האַ? שאַ, נישט קיין וואָרט! דיין פּנים זאָל מיר פריהער זאָגען. נעהענטער צו מיר מיט דעם פּנים!

אלכסנדר. (שטעלענדיג זיך נעהענטער) ע"ע, רייזעלע, דו הויבסט

אָן בּייצייטענס מיך צומושטירען; עס פּאַסט, כ׳לעבען, נישט פאַר אַ רעבּיצין.

ר ײ ז ע ל ע. וואָס איז דאָס פאַר אַ נייער טיטעל?

אַ ל כּ ס נ ד ר. גאַנץ פּשוט. אַז דער מאַן איז אַ רב, איז דאָס ווייב אַ רביצין.

ר ײ ז ע ל ע. און אַז דער מאַן הייסט שמעריל, הייסט דאָס ווייב שמערעליכע, עס פערשטעהט זיך, אַלץ דער מאַן. נו, זאָג שוין, וואָס איז אַזוינס די מעשה?

אַ ל כּ ס נ ד ר. מען וויל, בשעת די וויבּאָרעס, מיך וועהלען דאָ פאַר רב. און ווייסט דו, וועמענס אויפטהו דאָס איז? ר׳ יוחנצעס! ער האָט עס היינט געלאָזט זאָגען דעם טאַטען מיינעם. וואָס זאָגסט דו. דערצו, רייזעלע?

ר ײ ז ע ל ע. און דו, וואָס זאָגסט דערצו?

אַ ל כּ ס נ ד ר. ס׳איז דאָ צוזאָגען אַזוי און אַזוי. וויל מען, איז אַ רב עפּיס נישט אַזאַ חשיבות. זאָג נאָר, איך בּעט דיך, דו קענסט פּנחס חאַרט, בּעריל טאַראַראַם, פייביל פאַנפע, חייקיל קאַכלעפעל און איציק פאַלגע מיט דער גאַנצער כנופיא?

ר ײ ז ע ל ע. אַ, זעהר גוט. זיי זענען שכּורים, אַרץ־פּיאַסקע, עזות־פּנימער, שקצים, אַנהאַפּערס, וואָס אין דער קאָרט. נאָר צו וואָס מישט דו זיי פּלוצלים דאָ אויף?

אַ ל כּ ס נ ד ר. אָט ווער עס וועהלט געוועהנליך בּיי אונז, יודען, און אונטער וועמען אַ רב איז אונטערגעוואָרפען!

ר ײ ז ע ל ע. נו, אַלכּסנדר, אויבּ אַזוי, רעד זשע גאָר נישט דערפון, ס׳איז דאָך גאָר אַ חרפּה.

אַ ל כּ ס נ ד ר, וויל מען אָבּער צוריק שמועסען, קען אַ רב, אויבּ ער פערלאַנגט נאָר, זעהר פיעל ווירקען. בּיי אונז יודען זענען דאָ גוזמאות־זאַכען, וואָס מען בּעדאַרף און וואָלט געקענט פאַרבּעסערן. איך בּעריהם מיך נישט, רייזעלע, אַז איך בּין אַ געלערענטער מיט אַלע מעלות, נאָר איך האָבּ אַ יודיש האַרץ. איך בּין יונג, מיט פרישע קרעפטען און וויל מיט דעם גאַנצען לעבּען אַרבּייטען און בּריינגען עפּיס נוצען.

ר ײ ז ע ל ע. אַצינד פערדינסט דו אַ הייסען קוש. (זי קוּשט אלכּסנדר׳ן) דו ווערסט אין מיר האָבּען אַ רביצין, וואָס וועט, נישקשה, פערדינען צו־טראָגען דעם נאָמען...

אלכסנדר. היינט ווייטער, רייזעלע, לאָמיר רעדען צווישען אונז ווי פּראָסטע בשר ודם, גאַנץ פּראַקטיש. ליב האָבען מיר זיך ביידע טאַקי זעהר שטאַרק. אָבער די בערעכענונג בעדאַרפען מיר דאָך האָבען אַזוי: ווי לעבט מען נאָך דער חתונה? קעסט עסען, ווי אַ יודיש פּאָר־פאָלק, דאָס איז נישט גוט, נישט רעכט, נישט שעֶן, אַ דערנידריגונג פאַר זיך און אַ אומגליק פאַר די קינדער אויף שפּעטער. לעבען־זשע פונ׳ם נדן, וואָס דיין מאַמע גיט, עפּיס אויך נישט אַזוי גוט... (ער לעגט אַרויף די הענד אויף רייזעלעס אקסלען) וואָס קוקסט דו, רייזעלע, מיך עפּיס אַזוי שאַרף אָן? דיינע אויגען בליצען ווי פלאַם־פייער.

רייזעלע. איך שעם מיך, נאָר עס העלפט נישט... מען מוז מודה זיין, מיר, ווייבער, זענען שוואַכער, ווייכער און נישט בערעכענט. בעהערשט אונז איינמאָל דאָס האַרץ, הערשט עס שוין אָהן אַ שיעור און מיר לאָזען זיך פיהרען העט, העט... איך קען דער פּראַקטיקע, דעם ריינעם אמת קאַלט אין די אויגען אַריין נישט קוקען אַזוי ווי דו.

אלכסנדר. אין דיינע רעֶד איז דאָ אַ שאַרף שטעכווערטעל, וואָס שטעכט מיך ווי מיט שפּילקעס. איך פאַרשטעה, נישקשה, וואָס דו מיינסט. פאַרשטעֶה־זשע אויך, וואָס איך האָב מיט מיינע פריהער־דיגע רעֶד געמיינט. איך האָב עס געזאָגט אַקעגען דעם, צו בעווייזען דיר גאָר, אַז די ראַבינער־שטעלע, וועלכע ר׳ יוחנצע האָט פאָרגעלעֶגט, איז אַצינד פאַר אונז ווי געֶוואונשען... אַי, רייזעלע, רייזעלע, נאָך ווייסט דו נישט, וואָס פאַר אַ שטאַרקע שליטה דו האָסט איבער מיר!
(ער נעהמט רייזעלען ארום און ביידע שטעהען ארומגענומען א היבשע צייט שטיל. — דוואָסיע קומט פלוצלים אן מיט א טישטוך און טעלער אין די הענד).

דוואָסיע. די בעל הבית׳טע האָט מיר געהייסען גרייטען צום טיש.

רייזעלע. (ארויסהאפּענדיג זיך פון אלכסנדרס הענד) שוין מיטאָג, אַזוי פריה!

דוואָסיע. אַ זאָג אַביסעל, פריה! אייך פליהט די צייט און מיר דאַכט זיך אַ שרעק ווי זי קריכט. ר׳ אליקום חיריק איז שוין גע־גאַנגען מנחה דאַוונען, טעמצעס קוה איז שוין געקומען פונ׳ם פעלד, די היהנער פאַדען זיך שוין זעצען אויף דער סידעלע, ליפּשע שרייט שוין: הייסע באָבקעס, יודעלעֶך! אויפ׳ן פריפּעטשיק איז שוין קיין פונק פייער נישטאָ און ביי לייטען טראַכט מען שוין אַרום דער וועטשערע.

רייזעלע. שאַ, דוואָסיע, עפּיס האָט אין דיר זיך געעפענט

אַ קוואַל רעָר, דו שיטסט ווי פון אַ זאַק. שאַ, לאַז זיין מיטאָג און לאַז מיך געמאַך! (זי נעהט מיט אַלכסנדר'ן אַרויס).

אכטע סצענע.

דוואָסיע און מענדיל.

דוואָסיע. (אויסגעצוואָגען, פארקעהמט יום-טוב'דיג, אין אַ קליידעל מיט אַלע מיני מאָדעס אונאַיינעם) און אַז ס'איז אַביסעל פריה, מה רעש!... ווען אַביסעל נישט דערקאָכט, עפּיס אויך נישט אַזאַ אומגליק. איהר האָט צייהן, וועט אייַנבייסען, נישקשה... זיי מעגען אַלסדינג. שטעהען זיך ביידע אַרומגענומען, קאָשקען זיך, ליובען זיך, טשמאַק, טשמאַק! און דו, דוואָסיע, היניע, פלאַץ, גזה, שונא-ציון, אויס. בין איך אַ מענש, אַזוי שמייליג ווי איהר!... ווי דערלעב איך שוין פּטר'ען דעם שעָנעם מיטאָג, פערשטאָפּען זיי די מיילער און בייצייטענס אַרויסחאַפּען זיך אַהינצו... צו עלקען. אוי — זיסער גאָט, לאָמיך שוין אויך עפּיס אויפגעריכט ווערען! (זי קוקט זיך אָן אין שפּיגעל, טאַפּט זיך ביי די האָר מיט אַ שמייכעלע) נישקשה, דוואָסיע איז נאָך קיין מעשה ניט און וועט אַנדערע אין די פּאַטרעטעס פאַרשטעקען... איך וועל איהם געפעלען, נישקשה, היינט ביי דער נאַכט... מזל טוב! וועלען מאָרגען פריה, נעבען דער יאַטקע, מיר עם זאָגען מיינע חברת'עס, דו ביסט למזל אַ כלה געוואָרען, און אַליין בשעת מעשה האָבען די גאַל. — אַ שעָנעם דאַנק וועל איך ענטפערן, מיט מזל זאָלט איהר לעבען! און דערביי טראַכטען: פּגרט, ווערט צוזעצט פאַר קנאה. לאָז זיך יענער פּוקען, עפּיס גאָר מחיה, ב'לעבען. עם הייבען מיר זיך אויש די פּיסלעך פאַר פרייד. (זי זינגט אונטער, אָנגעהמענדיג זיך ביי'ם קליידיל און טאַנצט אקעגען שפּיגעל, ווארפענדיג מיט'ן קאָפּ אין אַלע זייטען).

אבינו מלך,
ס'האַרץ איז מיר פרעהליך,
פרעהליך וועלען מיר זיין,

טרינקען וועלען מיר וויין,
וויין וועלען מיר טרינקען,
קרעפּלעך וועלען מיר עסען,
(הא, וואס געהט דארט נאך, נאכ'ן עסען? יא, אהיו:)
און נאך עפּיס נישט פארגעסען.

מענדיל. קומט אריין, בלייבט שטעהן נעבען דער טיר און פליעסקעט־צו מיט א העווייה־לע) אזא מזל! אזא יאהר! טאנץ דוואָסעניו!... אם ירצה השם, אויף חתונות, אויף בּרית'ן, מיט מיר אינאייינעם ביז הונדערט און צוואנציג יאהר!

דוואָסיע. בעקום די נכפה, ימח שמו־ניק איינער! אט איז ער שוין דא, דאס אָנשיקעניש. בּראש צאטעוועט ער מיך, געהט מיר נאך אויף שריט און טריט ווי א קוה א קעלבּיל.

מענדיל. גראפינע, פּרינצעסין, רביצין, בּת מלכּה! א צאפ נאר א פּורים־קוילטיש. א פּאר בּאקען נאר א פערברוינטער עפּיל־קוגעל. געשמאק מחיה, עס גלוסט זיך א בּיס טאן (ער טהוט זיך א לאז) אט וועל איך, דוואָסעניו, דיך... אזש נו!...

דוואָסיע. (שוין ווייכער) נו, געגוג, דו אנשטעלער, חן־מאַכער! הארך בּעסער, איך האב צו דיר א בקשה.

מענדיל. פון דיינעט־וועגען, דוואָסעניו, אין פייער, אין וואסער!

דוואָסיע. א ברודער מיינער איז געקומען צופאהרען, איך בּעדארף היינט בּיי דער נאכט צו איהם געהן. פארשטעהסט דו? און אפשר אויף לאנג. בּעט איך דיך, מענדעלי, צובּלייבען אין שטוב און אבטאן פאר מיר אלע מלאכות.

מענדיל. (טהוט זיך א האפּ און קראצט דעם קאפּ) אי־אי־אי! אט האסט דו דיר שענס, געראד איז מיינע א שוועסטער אויך געקומען. דו היינט בּיי דער נאכט צום בּרודער און איך צו דער שוועסטער! פארשטעהסט דו?

דוואָסיע. דיין שוועסטער וועט דער גוטער יאהר נישט צונעהמען מארגען אויך. א ברודער איז עפּיס אנדערש. אט איז ער דא, א מאנספּארשוין, און מארגען... וויים איך?

מענדיל. קלוג ווי דער טאג!... אזוי, דוואָסעניו, בּעט מיך, בּעט.

דוואָסיע. מענדעלי, סערדצע, ליובעניו, טאטעניו, נשמה'ניו!

מענדיל. ליובע, ליובע מיך, דוואָסעניו. אט אזוי פון היינט

בײ דער נאַכט ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר! גוּט, דוואָסיעניו, צום ברודער. זײ רוהיג, איך וועל שוין טאָן, פון מיר וועט קײן מניעה נישט זײן.

דוואָסיע. עס וועט דיר, מענדעלי, זײן אָבגעגעבען ברויט... אָט העלף מיר טאַקי גרייטען צום טיש. לאָמיר זײ שוין פערשטאָפּען די מײלער און וויסען דערנאָך פון אַלעבען צוזאָגען. (זי זינגט אונטער „אבינו מלך" און געהט טאַנצענדיג אַרוים פון דער שטוב)

מענדיל. חאַ חאַ חאַ. „און וויסען דערנאָך, מאַכט זי, פון אַלעבען צוזאָגען". אָמן, דוואָסיעניו, אָמן! הײנט בײ דער נאַכט, מיר בײדע דאָרט בײ עלקען...

צווייטער אקט.

אַ גאַס. רעכטס די וואָאינסקע פּריסוטסטוואָ, רעדלעך מענשען. ווייבער חליפען, וויינען, מאַנסבילען שמועסען צווישען זיך, אַ טייל פּערדייסען די קעפּ אַרויף, שטעהען און קוקען, כמעט אַלע מיט שטעקלעך און איטליכער האַלט דאָס שטעקיל אויף איין אַנדער מאַניר: בּיי איינעם הייגגט עס אויפ'ן אָרם, בּיי'ם אַנדערען אויפ'ן אַקסעל; דער דרעהט עס פון פאָרענט אין דער לופט, יענער האַלט עס מיט בּיידע הענד פון הינטען און שפּאַרט זיך דערויף אָן. לינקס שטעהט אַ קלייטעל מיט אַ איבּערגעצויגען דעכיל איבּער דעם גאַניקעל. נישט ווייט דערבּיי זיצט אַ חלפן נעבּען אַ טישעל

ערשטע סצענע.

אַ יודענע (אויף אַ וויינענדיג קול ווי בּיי תחינות-לייענען): אוי, אַ לאָך אין האַרצען!... מיין בּערעלע, אוי!... מיין בּערעלע אוי-אוי-אוי!

שמואליק (אַ אַלטער אויסגעדינטער ניקאָלאַיעווסקער סאָלדאַט, נאָר הויט און ביין. אַ בּיסעל פּערפוס'עט, קרימט זיך דער יודענע נאָך מיט אַ לעכעלע פון אַ שכור): מיין בּערעלע, בּערעלע!... טפו, וויסינטרע, וויסנאָפּרע לחי-עולמים! אויך מיר אַ פּריאָם, אַ היינטיגסמאָדישער פּריאָם! בּעריילע, שמערילע שפּאַצירען זיך אַהינצו מיט די פיסעלעך אַליין... אוי! וואָלט

איהר געוואוסט אין יענע יאָהרען „אַליין!״ רוקען זיך מיט די רגלים אַליין... מיר, וויסניטרע, וויסנאפרע, זענען געגאַנגען, הע=הע! מיט אַ גאַנצער חאָפטע אונטערפיהרער, געפענטעט מיט בראסליעטען. אַ קאַפעליע פון קייטען האָט צוגעצימבעלט. זום=זום=זום, עס האָט געקלונגען די וועלט, געהאַט אַ פנים מראה=כהן. און פאַר דער חתונה איז געווען אַ לאַנגער, אַ ברייטער פאָרשפיל מיט כבוד. חדשים לאַנג איז מען אַוועקגעזעסען ווי די גענז אין שטײַג פערשפאַרט. אָט וואָס האָט געהייסען אַ פריאָם בגעלע=בגרינע בשמחה רבה ואמרו כלם!

חינקע. (וויינענדיג אויף א קוויטשיג קולכען מיט א ניגון) וועה איז מיר, וויינד איז מיר, חאַסקיל מיינער, אַ טאַטע, נעבעך, פון קליינע קינדער!

שמואליק (קוקט זי שארף אן שאקלענדיג מיט דעם קאפ) פישששש, האָט זיך צו=יַ מ רט: אַ טאַטע, נעבעך, פון קליינע קינדער!... און קליינע קינדער, נעבעך, פון אַ טאַטען, וויסניטרע, וויסנאָפרע, אָט וואָס אין מיינע צייטען! בעהעלפערס אַזוינע מיט מעשענע קנעפלעך האָבען זיי אויף די פלייצעס געטראָגען. עוזר דלים הושיעה נאָ! מאַרש צאַן קדשים, מאַרש אַהין, אַזש וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט דאָרט ערגיץ און געפאַסעט חזירים, געשוואָלען פאַר הונגער, געחאַפט אַ שמיצעל. קליינטשקע, גרעסערע אַביסעל—יעמוד עם כל הנערים!

הערשעלע (אַ יונגער סאָלדאַטיל. מיט נוטען צו שמואליקען) אַלטע מעשיות, זיידע! גענוג, מען האָט שוין געהערט, זיידע, אַלטע מעשיות!—

שמואליק (נעהמט זיך אין די זייטען, אויסציהענדיג זיך גלייך ווי אַ סטרונקע און טהוט אַ פייף)

אַלטע מצבות פון פאַרצייטען!

סמירנאָ! ווייסט איהר וואָס זיי בעטייטען?

זאָגט יזכור און סמירנאָ!.... טפו, אַ סאָלדאַטיקעל, אַ היינטיג=מאָדיש סאָלדאַטיקעל! אַ צוציקעל מיט קליינע ווענצעלעך. נעכטען ערשט אָנגעהויבען צו דינען און איבערמאָרגען שוין פאַרטיג, זיך אויס=געדינט. אָב הרחמים! דוואַדצאַט פיאַט ליעט סלוזשיל באָגו אי צאַריו און געגעסען בערעזעווע קאַשע. פיט, פיט, פיט!.... סמירנאָ, מיינע וואָנצעס זענען גרעסער פון דיר אינגאַנצען. האָסט נישט אַזויפיעל האָר אין קאָפ וויפיעל עס ליגט אין זיי חלב׳דיגע ליכט מיט סאַזשע. (אָנ=נעהמענדיג זיך מיט ביידע הענט ביי די וואָנצעס) אויף אַ סמאָטרע, אוי=אוך! איז געווען אַ מורא אָנקוקען אונזערע וואָנטשועס, אָנגעשמירט און פערדרעהט אָגיל ואָשמח מיט לאַנגע און דינע שפיצען. — מאָלאָ=

דעץ שמואל! האט דער קאמאנדיר א זאג געטאן און בשעת מעשה מיר דערלאנגט, גלאט אזוי פון פרעהליכקייט וועגען, טראך, טראך אונטער דער מארדע. — ראד סטאראטסיא, וואשע בראדיע! האב איך געענטפערט און אראבגעשלונגען א צאהן בשמחה רבה ואמרו כלם!

הערשעלע. א היים, זיידע, זיך אביטעל צולעגען! ווען נישט, געה איך און שיק גיסיען, מיין גיסיען. גיסיע, נעבעך, מוז שוין אוודאי איבערטראכטען, וואס דו ביסט אזוי לאנג נישטא. קום זאג איך דיר, קום.

שמואליק. זאגט יזכור, אוב פאחאד דעם אלטען זיידען!... (ער צמאקעט מיט די ליפען) צוציקעל, ער מוסטירט! — א היינטיגער מושטיר, משטיינס=געזאגט, א שפרינגען, א דראפען זיך אויף די גלייכע ווענט, האלטען ביקסלעך און שיסען... היי סליש! קענסט דו אין פארחתמעטע ארום און ארום תחתונים מיט א היטעל ווי א בלינע אויפ׳ן שפיץ קאפ זיך אויסשטרעקען ווי א דרענגיל א לאנגע צייט אויף איין ארט? און אויף איין פוס קענסט דו אוועקשטעהן א שעה, אט אזוי, אזוי (ער הויבט אויף א פוס און ציהעט זיך אויס גלייך) רא=א=א=אז (גיט זיך א פאטש הינטען און מאכט אראבלאזענדיג דעם פוס) פיט!... (ער פאלט שיער אנידער, הערשעלע האפט איהם אונטער׳ן ארם און פיהרט איהם אוועק)

חינקע (ווייזט זיך אויף דער גאס שוין אויף איין אנדער ארט, חליפעט און ווישט מיט׳ן פארטוך די אויגען) וואס וועל איך, נעבעך, טאן, א לעבעדיגע אלמנה? רבונו של עולם! ווי קענסט דו עס צו=זעהען אזא וועהטאג, אזא בושה? האט מען עס אמאל געהערט, געזעהען, אז אזא חאסקעלע פון אזא משפחה זאל זיך געהן שטעלען פאר א סאלדאט!... אליין איז ער, נעבעך, דאר ווי א חארט און זעהט אויס ווי א טויטער.

א יוד (נעבען א רעדיל מענשען) חאצקעלע האט א קעגען א האלב יאהר פריהער פאר׳ן פריזיוו אנגעהויבען צו פאסטען הפסקות און איז, נעבעך, אראב פונ׳ם לייב... דאך האט ער זיינם נישט געשיינקט און חינקע האט היינטיגס יאהר, אם ירצה השם, וויטער א קינד.

חינקע. אזא וועהטאג, אזא בושה.

ר׳ יוחנ״ע (צוקומענדיג צו הינקען) שא, טיפשא איינע, שא! וואס זאל מען טאן, אז מען איז בעוונותינו הרבים אין גלות.

חינקע. אבער גוואלד, רבונו של עולם, ווי קענסט דו אזוינס צוזעהן, אזעלכס צולאזען? ס׳איז שוין טאקע גאר איין עק פון דער וועלט... שווער, וואו זענען די נגידים, אייזרייז נגידים? עפים זייט

איהר דאָך מיט זיי אינאיינעם אַ טהוער, אַ גאַנצער מאַכער אין שטאָדט-זאַכען. זיי זאָלען וועלען, וואָלט גאָר אַנדערש געוועזען. מיינע צרות אויף זיי!

ר׳ יוחנצע: שאַ, זאָג איך דיר, טיפּשא, נישקשה! אַזוי גראָב מיאוס איז נאָך די וועלט נישט פערדאָרבען געוואָרען. ר׳ יוחנצע דעם רב׳ס זוהן וועט מען נאָך אַזוי גיך אין געוואַנד נישט אַריינשטעקען. יודען, נישקשה, בלייבען יודען... (אָנבייגענדיג זיך צו חינקען) מיינע נגידים, נישקשה, אַרבייטען אין דעם עסק, גלויב מיר, ס׳איז רעכט נישקשה!.. (ער טהוט זיך פלוצלינג אַ חאַפּ) שאַ, אָט איז, דאַכט זיך, דאָרט האַסקעלע אַליין!

צווייטע סצענע.

האַסקעל לויפט פון דער פּריסטאַוואַ אַרויס מיט אימפּעט.
חינקע און **ר׳ יוחנצע** לאָזען זיך צו איהם געשווינד
הענדום-פּענדום.

האַסקעל (סאָפּעט, האַלטענדיג זיך ביים האַרצען, און קאָן נישט חאַפּען דעם אָטהעם): הו, אוי, אוי, אוי!..

חינקע (אויף אַ קוויטש): אַ דונער האָט מיך דערשלאָגען!.. דאָס איז דער גוטער אוי, דאָס גוטע אויעלע!

ר׳ יוחנצע (צמאַקעט מיט די ליפּען און מאַכט מיט די הענט שטאַרק פער-וואונדערט): נו-נו-נו! היתּכן האַ?

האַסקעל (בלינצעלט מיט די אייגעלעך, סאָפּעט ווי אַ גאַנז און לאָזט קוים אַרויס זיפצען): אוף... אוף... אוף...

חינקע (ברעכט די הענט): אוף, וועה איז מיר! בוף, ווינד איז מיר! דאָס גוטע זיפצעלע... (צו ר׳ יוחנצע) אָט האָט איהר אייך פאַר אייער מיה, אַלץ אין מצוה-זאַכען, אין שטאָדט-זאַכען.

אײנער פון עולם (אין דער זײט) מאָלט אײך, צו מצוה־זאָבען לעגט ר׳ יוחנצע קײנמאָל נישט צו. הערט בעסער, וואָס איך וועל אײך זאָגען: איז חאַצקעלע צוגענומען געוואָרען, איז אײן עק מיט דעם נאַבאָר. (צו אײנעם נעבען איהם) מזל טוב, ר׳ זלמן, איהר מעגט זיך שוין פרעהען, אײער בן יחיד איז פרײ.

חאַסקעל. טאַ־טאַ־טאַ... טאַטע!

חינקע (אויף אַ קוויטש צו ר׳ יוחנצען) אוי־טאַטע, פאָטער, פערהאַפט זאָלען זײ אײך ווערען אײערע פײנע לײט, רבונו של עולם, אין דער ערד מיט׳ן קאָפּ אַלע אײערע נגידים׳לעך, גלויבט זײ פון הײנט אָן ווי דעם הונט.

ר׳ יוחנצע. שאַ טיפּשאָ; לאָז מען הערען אַ וואָרט. חאַסקעלע וויל עפּיס זאָגען.

חאַצקעל. טאַטע... אָבגעלאָזט!

ר׳ יוחנצע (פערגלאָצט די אויגען) געלויבט השם יתברך! — נו, חינקע, וואָס האָב איך געזאָגט? דו מײנסט, טיפּשא, ס׳איז הפקר אַ וועלט? גלאַט מען נעמט און גיט אָב!...

חינקע (פרעהליך) דאָ האָבען זיך טאַקי נאָר געמיהט זכות אָבות, זכות אָבות.

חאַסקיל (אַ מאַך מיט׳ן גראָבען פינגער) דו מײנסט, טאַטע, מען האָט מיך פּשוטו־כּמשמעו אָבגעלאָזט? גלאַט אַזוי זיך גענומען און מיך אָבגעלאָזט! נײן...

חינקע (פערוואָרפט מיט׳ן קאָפּ און ברעכט מיט די הענט) איך חלש, איך בין פאַרבײ!

ר׳ יוחנצע. אַ פּירוש, חאַסקעלע, אַ פּירוש!

חאַסקיל (מיט אַ גמרא־ניגון) נײן!... דו מײנסט, מען האָט געזאָגט גלאַט: געה דיר, מײנסט דו? נײן, דאָס איז דאָך נישט קײן רבותא. וואָס־זשע וואָלט מען מיך דאָ געלאָזט הערען? אַ פּאָר דאָרטען האָט מען טאַקי געזאָגט: געהט אײך דאָס איז אָבער געווען על מנת להחזיר טאַקי תוך־כּדי דבור האָט מען זײ צוריק גערופען. אײנעם האָט מען אָהן שיהות טאַקי אָבגעגעבען. און דעם אַנדערען געהײסען געהן, מחילה, אין ספּיטאָל, ווי הײסט עס בײ זײ דאָרט אויף זײער שענעם לשון, עפּיס אויף ספּיטאַניע. מילא איז דאָך „געה דיר״ דאָרט עפּיס נישט אַזאַ חשיבות, אַז דערנאָך זאָל נישט זײן דערצו קײן פּתח־חרטה. אלא וואָס דען־זשע? נײן, מען בעדאַרף הערען דעם שפּיץ.

ר׳ יוחנצע (מיט חינקען אין איין קול) גיכער, גיכער, חאַסקעלע, ציה נישט ביי דער נשמה:

חאַסקיל. די גאַנצע רבותא ליגט אין דעם שפיץ. ער האָט געזאָגט, יענער אָדון, מיט די עפּאָלעטען דאָרט, האָט געזאָגט... לאָמיך נישט זאָגען קיין ליגען, ניין, נישט געזאָגט, נישט געזאָגט... אַ געשריי האָט ער געטאָן. האַ? ! ניי ! ...... אַ שפיי געטאָן, ער האָט פריהער אַ שפיי געטאָן.

ר׳ יוחנצע. למאי נפקא ...ה אַזוי צו אַזוי? עפּיס אַ גביות עדות! דאָ געהט דאָך נישט אי׳ דעם געשריי. אין דעם שפּיי. — אין תוך אַריין, חאַסקיל, אין תוך אַר ...

חאַסקיל. ניין, לאָז זיך ד׳נען, ס׳איז אַ גרויסע נפקא מיניה, מען בעדאַרף עס האָבען צור פּשטיל. דרינען ליגט דער גאַנצער קוועטש, דאָס גאַנצע בעוואָהרעניש. יאָ, טאַקי אַזוי, פריהער אַ שפּיי און דערנאָך אַ געשריי. ער האָט אויף יונית אַ היק געטאָן: פּאַשאָל וואָן, זשיד פּאַרחאַטי! דער פּשט דערפון איז נישט גלאַט, גאָ דיר! עס זאָל נאָך אַ סברא זיין דיך ווידער צו רופען, אלא ווי דען זשע, פּאַשאָל וואָן אויף לעולם ועד, גאָ אויף דער דעה, אַז אייביג זאָל מען דיין פרצוף פנים מעהר נישט אָנקוקען!.... „זשיד פּאַרחאַטי!" הייסט אַזוי פיעל, אַז אַלע דאָרט זענען מודה, איך טויג לחלוטין נישט, און האַלטען נאָך פאַר אַ טרפה׳ן גליק, וואָס זיי זענען מיינער פּטור געוואָרען. וואָס הייסט אָבלאָזען, מיט אַ קוועטש, מחיה נפשות! ביי זיי, להבדיל, מעגען אפשר אַזעלכע דבורים גאָר זיין עפּיס נישט אַזעלכע שענע, נאָר פון ווע‌מען, משטיינס=געזאָגט, מען האָט זיך דאָ צובעליידיגען?... אַדרבה, גאַנץ גוט, מחיה, ס׳איז דאָך אויסגעקומען מיט׳ן קנאַק.

ר׳ יוחנצע. אַבי חאַסקעלע דו בינסט אויף דעם עולם, אין אַ גוטער מזלדיגער שעה! אַ פּנים, עס האָט גאָר געקענט זיין, חלילה, אַנדערש?! עפּיס שפּילט מען זיך מיט צדדים, מיט מיינע זכות אָבות!... און די טיפּשא דיינע האָט שוין פערלוירען דעם בטחון, געמיינט: עט־שמעט, הפקר אַ וועלט...

חינקע (אויפהייבענדיג ביידע הענט אין דער הויך) אַ שבח צו דעם, וואָס איך האָב די הענט ניט געוואַשען! אַ געפונענער חאַסקעלע, אַ געפונענער! גומל בעדאַרפסט דו, חאַסקעלע, בענשען, וואָס דו ביסט אויסגעד׳ ארויס פון זייערע הענט...

חאַסקיל. חינקע, דו האָסט געמוזט שלוקערצען, מען האָט דיך דאָרט דערמאָנט. ביים באַדקעווען מיך און בעקוקען פון אויבען ביז אַראָב האָט איינער מיט אַשמייכעלע מיך אַפרעג געטאָן, אויב איך האָב אַווייב?— פע, עפּיס אַזעלכע נאַרישקייטען! נאָר מילא, גו—איך האָב, זאָג איך, אַווייב, ווי דער אמת איז, און קינדערלעך. די זאַך, אַפּנים, איז איטליכען דאָרט געפעלען, וואָרום אַלע האָבען קוקענדיג אויף מיך עפּיס געלאַכט און אויסגעלאָזט צום סוף כהאַי לישנא: האָ־אָ, מאָלאָדעץ! געה צום ווייב און גלייך דיר אַביסעל אויס די ביינער.—פע, עפּיס אַזוי משונה גראָב.... זייער באָבעם עסק!—עס חלשט מיר בעסער דאָס האַרץ. קום אַהיים. עסען! אויף וואָס די וועלט שטעהט עסען. שוין צייט, דאַכט זיך, מיר צו עסען... אַי. וויל איך עסען! (ער וויל געהן און קען נישט פּלאָנטען מיט די פיס)

חינקע (מיט אַזיפץ) אַריהרען זיך אַביסעל! אַ קאַטאָוועס אַזאַ! ציים זיך פייניגען... בלייב, חאַסקיל, דאָ מיט דעם טאַטען און איך וועל אַשפּרינג טאָן ברענגען אַוועגעלע. (זי פערשווינט גיך).

דריטע סצענע.

ר' יוחנצע און חאַסקיל שטעהען נעבען עולם אין דער זייט, אלכסנדר געהט פון דער פּריסוטסטוואָ אַרוים פערטראַכט. זלמן און זעלדע לויפען אידם אַקעגען. שמואליק.

זעלדע (אין איין אָטהעם) אַבי דו ביסט שוין דאָ, אלכסנדר, אין אַגוטער מזלדיגער שעה. איך זאָל דיך שוין זוכה זיין פיהרען אונטער דער חופה׳ האַ? דו שווייגסט.... וואָס שווייגסט דו. אלכסנדר? דאָס בעטייט עפּיס נישט קיין גוטס, בעטייט עס. וועה איז מיר, זאָג גיכער, זאָג וואָרום....

זלמן. וואָס איז אַלץ אין איין אָטהעם? האָב אַביסעל צייט, זעלדע.

זעלדע. נײן, ער שווײגט, דאָס איז נישט קײן גוטער סימן, אַלכּסנדר, סערדיצע, דו ביסט בלײך.

אלכּסנדר. מאַמע, איך בעט דיך....

זעלדע. איך זעה שוין, זעה, פינצטער איז מיר!.... זלמן, מיר האָבען געפיהרט אונזער אײנציגען זוהן צו דער עקדה! (זי לאָזט אַרויס אַ קלאַג)

זלמן. איהם מקריב צו זײן אַנשטאָט אַ באַראַן (ער טײַט אָקעגען מיט אַ פינגער) אַנשטאָט אַ חאַסקעלעו! אי אָ, מײן זוהן, דו ביסט אַ קרבן?!

אלכּסנדר. צו וואָס, טאַטע, אַזעלכע שרעקליכע ווערטער? שאַ, אַרחזנות, נעבעך, אויף דער מאַמען!

זעלדע (ברעכט די הענט) אַ וועהטיג איז דער מאַמען.... פינסטער איז דער כּלה.... זי וועט עס הײנט בעקומען די וויסטע, פינסטערע בשורה.

אלכּסנדר. (האַפּענדיג זיך בײ'ם האַרצען פּערציטערט) אָך, בערוהיג דיך אַביסעל, מאַמע, שפּאָר זיך אויף מיר אָן און שטעה אַ ווײלע ביז דו וועסט צו זיך קומען. (ער נעהמט זי אונטער אָרעם. צווישען דעם עולם הערט זיך אַ געררויש. שמואליק ווײזט זיך ווידער, שטאַרק פערבוסעט, דאָס היטעל אויף דער זײט)

שמואליק. סמירנאָ, וויסניטרע, וויסנאָפּרע לחי עולמים, נאָך שחרית געהט מוסף און צווישען אַ כּוס, אַ קידוש מיט טרעהרען לכבוד דעם הײנטיגען יום הדין.

זעלדע (מיט אַ געוויין אַ־שפּאַרענדיג זיך אויף אלכסנדר׳ן) אָך, ווי גליקליך מיר זענען ערשט נישט לאַנג אַלע געווען....

שמואליק (פײפט און זינגט מיט אַ אומעטיג ניגונדיל)

אויף אַ בײמעל, אין אַ נעסט,
זיצען טויבען צופרידען,
זיצען, פּיקען, עסען קעסט,
פיהרען דאָרטען אויס פלידען.
טראַלאַלאַ, טרילילי,
ראַז, דוואַ, טרי!

זלמן (אָנווײזענדיג דעם עולם אויף ר׳ יוחנצען און חאַסקילען) אָט זענען די זײלע פון דעם יודישען גלות!.... אָט פון וואַנען עס נעהמען זיך

אונזערע אַלע צרות, מכות, לייד און פורעניות! איין עולם! יודען האַרעּ־וועט, דאַרבט, ווערט פערשוואַרצט און בעדאַרף אויסהאַלטען פוילע מיוחסים בטלנים, צבועאַקעס, וואַנצען, כנים, וואָס קריכען, בייסען, שטינקען און פרעסען. קאַרג וואָס אַזעלכע גיט מען אַוועק דעם לעצטען ביסען, ברענגט מען נאָך זיי קרבנות — קינדער, בני יחידים!

שמואליק. פיטום הקטורת, שטאָפּט קעלבער יודישע קינדער! פיטום הקטורת נפשות צו דער עבודה זרה, נפשות צו די ר׳ געצעלעך! ביי איטליכען געצעלע איז בנים אַ זעצעלע און איטליכער שמייליגער ר׳ געץ האָט געשלאָגען כפרות מיט אַ קליין יתומ׳ל, מיט איין אָרם, בידנע קינד. ונסכיהם כמדבר, דריי איימער טרעהרען פון איין אָרמער מאַמע, אַ ווייסטער אַלמנה!....

זלמן (אַלץ אָנווייזענדיג אויף די פריהערדיגע) קעץ מיט סאַמעטענע לאַפּקעלעך און שאַרפע שפּיצעכדיגע נעגעל! און אַזעלכע רעדען פון גאָט, פון יודישקייט, פון פרומקייט, עהרליכקייט און רחמנות...

איינער פונ׳ם עולם! מען וויל רחמנות פון אַנדערע, אַז ביי אונז אַליין איז איינער אויפ׳ן אַנדערען נישטאָ קיין רחמנות. מטופל׳ס מיט קינדער טהוען אַלע מיטעל זיך אויסצודרעהען, ניעט קוקענדיג דערויף אַז דערמיט קיילען זיי אַנדערע.

א יודענע. געקיילעט זאָלען זיי ווערען אָהן אַ מעסער, ווי זיי האָבען מיך פאַר אַ יאָהרען געקיילעט! מיט פיל מיה און גרויסע צרות האָב איך אויסגעהאָדעוועט מיין קינד, מיין איין איינציג קינד, מיין טרייסט און מיין לעבען. פלוצלים גיט מען איהם אַ רים מיר אויס דעם האַרצען... איך יאָמער און קלאָג ביז אַ צינד. אוי, יודישע קינדער! אַזא וועהטיג, וואָס אַ בהמה אפילו קען עס נישט אויסהאַלטען, רעוועט, שרייעט נאָך איהר קינד, אַז אַ שטיין קאָן צוגאָסען ווערען.

זעלדע (אויף אַ ביטער קול) איין אויג אין קאָפּ, און דאָס איינציגע האָט מען צוגענומען!

שמואליק (קרימט זיך נאָך) פלאַנכעט!... אַ קאַטאָוועס איין אויג אין קאָפּ! מיר האָבען שוין געזעהען אי ביידע אויגען—זיבען קינדער ביי אַ מאַמע צוגעהמען. שבעה אני יודע, שבעה כוסות כבמחזה! (ער פייפט צו און זינגט)

דראַפּעט צווישען טאָג און נאַכט
שטיל אַ קעציל זיך אַרויף

צו די טייבלעך מיאוי געמאַכט.
טשיק-טשיק, האָפּ-לאָפּ, פּרעסט זיי אויף.
טראַלאַלאַ, טרילילי,
ראַז, דוואַ, טרי!

זלמן שענע נפשות, וואָס ציטערן נאָר פאַר זייער הייטיל! אבּי זייער נפשיל — מעג פון זייערט וועגען כל ישראל אפילו די כפּרה ווערען. און אזעלכע הייסען זיך נאָך רחמנים בני רחמנים, אוהבי ישראל! און אויף אזעלכע עפּענט זיך נאָך שונאים אמויל צוזאָגען, אז אלע זענען מיר איין קהל, יד אחת... אוי, אונזערע ר׳ יוחנצעס, אונזערע פיהרער, אונזערע תכלית-פערזאָרגער און דאָס גאַנצע יודישע רחמנות!

האַסקיל (טאָרעט ר׳ יוחנציען) קום, טאַטע! הינקע האָט שוין נעבראַכט אַ וועגעלע. דו הערסט וואָס ער רעדט?

ר׳ יוחנצע (מאַכט מיט אַ פינגער און רעדט צוציגען) ווער האָרכט אזא מענשיל אזא אפיקורוס! יודען האָבען שוין גענוג אזעלכע איבערגעהאַט און ·זיי אלע געהערט ווי גאָרנישט (ביים אוועקגעהן מיט האַסקילען צום עולם) פאַלט פונדעסטוועגען ביי אייך נישט אראָב. יודען, נישקשה, בלייבען יודען...

שמואליק. חי וקים, שרייט חי וקים, יודישע קינדער!

זלמן (מיט אַ זיפץ) יאָ, יודען בלייבען טאַקי יודען... ביי אזעלכע אין גלות. — (צו אלכסנדרען און זעלדען) קומט! די זאַך איז נאָך נישט פערלוירען, נישקשה. אַלסדינג וועל איך דערוויזען און האַסקילע וועט געהן אַ גאַנג און שמעקען פולווער... שאַ, זעלדע, נישקשה, כ׳לעבען! גלויב מיר, וועסט עס אין פריידען דערצעהלען גיך און באַלד ביי דיין זוהן צו דער חופה. קומט אַ היים!

זעלדע (אוועקגעהענדיג מיט אַלעקסאַנדרין) אוי, חרב-וויסט איז מיין האַם.

שמואליק (שאָקעלט מיטן קאָפּ, טהוט אַ פייף און זינגט טרויעריג)

נישטאָ אין נעסט קיין טייבלעך מעהר,
נישטאָ מעהר דאָרט קיין פריידען.
צולעבען איז די אַלטע שווער
אליין אָהן זיי׳רע פלידען.

טראַלאַלאַ, טרילילי
ראַז, דוואַ, טרי!

שרייסט חיי וקים. געשמאַיע אייך פּאַר־פּול, יודישע קינדער!....
(דרעהט זיך איבער אויף אַ פוס און געהט, מאַכענדיג דערביי ראַז דוואַ, טרי. דער עולם צוגעהט זיך אין פערשיעדענע זייטען)

פערטע סצענע.

איציק דער קרעמער שטעהט ביי דער טיר פונ׳ם קלייטעל. ר׳ אליה זיצט אויפ׳ן גאַניקעל, אויף אַ ביינקעל מיט׳ן פּנים צו דער גאַס. ליפּע דער חלפן זיצט נעבען טישיל.

איציק (שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, שאַרף אָנקוקענדיג ר׳ אליה׳ן, און ניט אַ מאַך מיט דער האַנד) ער רעדט עפּיס אַזוינס, אַז מען קען אויסגעהן הערענדיג! גלאַט מען נעהמט דעם תּוגר און וואַרפט איהם אַרוים אויף אַשפּענדיל; און ענגלאַנד, וואו איז ענגלאַנד? איהר שפּילט זיך עפּיס מיט ענגלאַנד!

ר׳ אליה. און וואו איז קירה? דו שפּילסט זיך, איציק, עפּיס מ׳ט קירה!

איציק (טהוט ביז אַ שמייכעל) קירה מאַק!

ר׳ אליה (ווערט אונטערגעטראָגען) הרעסט דו, איציק, דיין וויקטאָריע איז אַ יודענע מיט אַ יאַמפּערקע!

איציק (הויבט אויף דעם פוס און קלאַפּט מיט אַ פינגער אויפ׳ן קנאָפּעל) וואָס ביי דער יודענע מיט דער יאַמפּערקע ליגט אין קנאַפּעל, האָט עם אייער קירה נישט אין קאָפּ. קירה מאַכט געוועהנטליך נאָר פּוילע תנועות, דרעהט זיך, דרעהט זיך אין ראָסעל.... און שטעהט תמיד אויף איין אָרט.

ר׳ אליה. תּרבות! איך קען בעסער קירה ווי דו (נעהמענדיג זיך ביים בערדיל) איך בין, ברוך־השם, אין מיין לעבען, ווי דו קוקסט מיך אָן, שוין צוויי מאָל געוועז אין בראָד און איינמאָל אַפּילו אין לעמבערג.

פארשטעהסט דו מיך? אין לעמבערג!... מען בעדארפט קענען יענס לעבען. טע־טע־טעט! ס׳איז נאר עפּיס אנדערש. וואס בעדארף מען מעהר, למשל, אביסעל בראנפען, ס׳איז נאר אנדער ביסעל בראנפען. ביי אונז איז בראנפען—בראנפען. קירה׳ס אביסעל בראנפען איז אביסעל בראנפען, טאקי וואס אביסעל בראנפען הייסט, מען פיהלט, אז מען נעהמט אביסעל בראנפען, עד היום ליגט מיר אין טעם קירה׳ס אביסעל בראנפען.

איציק (פערקרימט זיך) פּישש! און פאנש איז, כ׳לעבען, גאר שלעכט, פאנש מיט ענגלאנדם אביסעל ראם. קירה, זאג איך אייך בפירוש נאך אמאל, דרעהט זיך און שטעהט אלץ טאקי אויף איין ארט ער האפט נאר ביי די מלכיות שיריים ווי א מקבל.

ר׳ אליה. (שטארק אויפגעבראכט) דער תוגר איז א קבצן!

ליפע (דרעהט אוים דעם קאפּ צום גאניקעל) וואו איז, ר׳ אליה, די פערציג קאפּיקעס, וואס איהר האט ביי מיר גענומען א גמילות חסד אויף שבת?

ר׳ אליה. הרגעט מיך פאר א גראשען. נישטא אצינד, נישט פאר אייך געדאכט, ביי מיר קיין פרוטה. אח־חא־חא! שלעכטע צייטען.—(צו איציקען) יא, איציק, זאלסט דו טאקי וויסען, דער תוגר איז א קבצן.

ליפע. נעהמט נישט פאר אומגוט, ר׳ אליה, מילא דער תוגר איז א קבצן. גאנץ רעכט, איז ער זיך א קבצן, לאז ער זיך זארגען אליין פאר זיך. אבער. איהר, ר׳ אליה, פאר וואס זאלט איהר ארום אייך עפּיס נישט טראכטען? איהר זיצט דאך, נעבעך, אהן פרנסה און האט נישט א טאג מיט וואס איבערצוקומען. איך בעט אייך, פאר וואס זאל אייער שמחה מאריאשעס, א שטייגער, נישט לאזען אזא יודען ווי איהר, דרעהען זיך ארום איהם אין דער טאקסע? למאי פופציג אנדערע, וואס דרעהען זיך דארט ארום. וויים איך וואס זיי טהוען? זיי קוקען, דרעהען זיך, מאכען באם, לאז אזא ר׳ אליה זיך אויך דרעהען, קוקען, הא!

ר׳ אליה (גיט א מאך מיט דער האנד) עט.... דברים בטלים. לאז נאר זיין מלחמה, וועל איך מיט גאטס כח מיך אוועקלאזען אויף דער מלחמה! נישקשה.... (צו איציקען) דער שפּיץ איז, איך וועט מיך אין וויפיעל מען וויל קווארט משקה, אז עס וועט זיין ווי איך זא

איציק. במזומנים, ר׳ אליה! איך לעג אויך איין אקעגען, אז זיין וועט ווי איך זאג.

(פייבוש קומט צו צום קלייטעל, דאס היטעל איז אידם פעררוקט אויפ׳ן שפיץ קאפ און דאס שטעקיל העננט אידם אויפ׳ן ארם).

פינפטע סצענע

די פריהערדיגע און פייבוש נאכאנדער.

פייבוש. א גאט העלף, יודען! פון וואס שמועסען עס יודען?

ליפע. גוט, כ׳לעבען, וואס איהר האט זיך אונטערגעחאפט, ר׳ פייבוש, זיי האמפערען זיך דא שוין אוודאי א קעגען א שעה, אלץ וועגען דער מלחמה מיט דעם טערק, אויך וועגען די קאמפאניעס פון די קיסריות, און קענען זיך בשום אופן נישט אויסגלייכען.

פייבוש, למאי נפקא מיניה? מסתמא וועלען דאך יודען נישט משוגע זיין, רעדען איבער איין ענין, און וועלכען עס זאל נישט ליגען עפים א שטיקעל כונה.

ליפע. א, קרעפלעך זאלט איהר, ר׳ פייבוש, עסען, איהר גטהם מאקי אויף א דרך. אנגעהויבען האט זיך עס פון שמחה מאריאשעס חתן, וואס איז היינט צוגענומען געווארען אין דער דינסט. ר׳ אליה זאגט, אז ס׳מוז ווערען אוים שידוך. ער זאגט עס נאך מיט א קוועטש פון דער פאליטיקע, מיט זיין קיימא לן, אז מלחמה מיט דעם טערק מוז זיין און מאקי בקריב, אין א גיכער צייט זיין. (צו ר׳ אליהין) פיהרט, זייט מוחל, אליין אוים אייער געדראנג, ביי אייך וועט עס אויסקומען שפיצעבדיגער. זאגט, ר׳ אליה, זאגט!

ר׳ אליה. ממילא וועט דאך שמחה׳ס חתן אין דער מלחמה אריין מחויב זיין צו געהן. ווארום, אויך די אייגענע מעשה, ביסט דו א זעלנער, שמעק זשע פולווער, און ווי באלד פולווער! איז שוין גאר אנדערע דינים... נמצע וועט שמחה לכל הדעות האבען א מגו אויפ׳ן

שידוך חרטה צו האָבען. אָט וואָס איך זאָג. אַי, איציק זאָגט גאָר קאַפּויער? נו, בע... איציק ווייסט נישט, מאי דקאמרי רביצין!

א י צ י ק: און אליה אינאיינעם מיט קירה ווייסט נישט מאי דקאמרי אַחשתּרנים! (ער געהט אַריין אין קלייטעל).

ל י פּ ע: הײנט פאַרשטעהט איהר שוין, ר׳ פייבוש? און פון דער מחלוקת איבער דער מלחמה איז נולד געוואָרען דער סיכסוך וועגען די צדדים פון די קסריות, ווער מיט וועמען וועט האַלטען. הײנט ילמדנו ר׳ פייבוש אייער הסברא. עפּיס זייט איהר דאָך אַ לאַנד-שדכן.

פ ײ ב ו ש (רייבענדיג דאָס בערדיל מיט אַ קנייטשיל): על פּי סברא איז טאַקי אַזוי... אַדרבה, האַ? (ער טייט מיט אַ פינגער אויפ׳ן שטערען) איז דאָך טאַקי עפּיס אַ פּלאַן. יאָ, אי וואָס?..

ל י פּ ע: איך ווייס פין אַ זיכער אָרט, אַז מלחמה וועט געוויס זיין אין פריקאַז האָב איך אַ בעקאַנט שרייבעריל, האָט ער אַליין מיר עס געזאָגט, אַזוי ווי אַ יודישע צייטונג—טפו! ווי הייסט זי דאָרט?—שרייבט אויך אַזוי פון אַ זיכער אָרט... הערשעלע דער סאָלדאַט האָט מיר עס אויך געזאָגט. ניסיע, זיין ווייב, האָט צובייטענדיג הײנט ביי מיר אַ קערביל עפּיס שטאַרק געזיפצט, מיין איך, ס׳איז, אַפנים, נישט גלאַט.

פ ײ ב ו ש (שטאַרק פערטראַכט): מילא איז שוין איין צד דאָ... און דער צווייטער? דער צווייטער?... (ער רוקט אַרויף שטאַרק דאָס היטעל, שטעקט אַריין טיעף הינטער דעם קאָלנער און טהוט זיך אַ געשמאַקען קראַץ) אַז מען זוכט, געפינט מען!... ס׳איז רעכט! מען בעדאַרף אַרום דעם טאָן און זיי צונויפפיהרען?

ל י פּ ע (אָנקוקענדיג פייבוש׳ן פערוואונדערט): וואָס?! וועמען, ר׳ פייבוש, צונויפפיהרען?

פ ײ ב ו ש: עט... מיר איז אַגב אַרויף אויף דעם מוח מיינס עפּיס אַ עסק׳יל... נישטאָ קיין צייט. אַ גוטען! (ער פליהט געשווינד אוועק).

ל י פּ ע: עפּיס איז מיר הײנט מיין פייבוש שטאַרק צוטראָגען! איהר האָט בעמערקט?

א י צ י ק (שטעהענדיג אין דער טיר פונ׳ם קלייטעל און אויסשטרעקענדיג דעם קאָפּ צו דער גאַס): אוי-אוי האָב איך בעמערקט, ווי ער האָט פון ר׳ אליה׳ס געדראַנג זיך פאַרקנייטשט, גלייך ווי ער וואָלט איינגענומען ריצענאייל. אַ גוט עבפיהרונגס-מיטעל, כ׳לעבען! ער איז טאַקי באַלד אַנטלאָפען.

ר׳ אליה (אַ צמאַק-געבענדיג מיט די ליפּען): אַ חכם פון דער מה-נשתנה אַרויס, בע!... פרעגט איהם בחרם, וואָס ער בעבעט, אַבי געבעבעט!...

איציק (לויפט אַרויס צום עק גאַניקעל און רופט אויף אַ קול האַלטענדיג די הענד איבער די אויגען): מענדיל! (צו ליפּען) טהוט אים נאָר, זייט מוחל, דאָרט אַ רוף ר׳ ליפּע!

ליפּע: מענדיל, מענדיל! — בראָש איז ער טויב — אָ, מענ-דיל, מענדיל, מענדיל!

זעקסטע סצענע

די פריהערדיגע און מענדיל.

מענדיל (צוקומענדיג צום קלייטעל): גרויסע נסים, כ׳לעבען, וואָס איך בין נישט מעוברת. מען קען מפּיל זיין פון אַזאַ געשריי!

איציק (מיט אַ פינגער אויף דער נאָז): צו מיר ווילסט דו שוין נישט שמעקען? אַז מען שיקט דיך עפּיס קויפען, לויפסט דו ערגיץ אַנדערש, אָ דו כּלבוניק! וואָהין ביסט דו עס ערשט גאָר אָהן אַ נשמה אַזוי געלאָפען?

מענדיל: טפו, איך האָב היינט דאָס גוטע לויפעניש! פון פריהמאָרגען אָן טראָגט עס מיך ווי אַ רוח אַ מלמד. לויף און מוז באַלד טאַקי ווייטער לויפען.

איציק: ניין, כּלבוניק! אַבי איך האָב דיך שוין דערטאַפּט, וועסט דו ביי מיר אַזוי גיך נישט אַרויסדרעהען זיך. זאָג, וואָס בע-טייט אַזוינס דאָס לויפעניש? זאָג, מענדיל, זאָג מיט פּיסקעס!

ליפּע: זאָג, מענדיל! איך בין דאָך שוין טאַקי ציקאַווע: זאָג זשע, זאָג!

ר׳ אליה: אַז צוויי יודען זאָגען: זאָג! איז נישט דער דרך ארץ זיך אָבצוזאָגען. מילא וואָס קען עס דיך אַרען צוזאָגען? זאָג שוין, זאָג, אַז דו וועסט זאָגען.

מ ע נ ד י ל (אָנהאַפּענדיג זיך בּיים קאָפּ מיט אַ העווה'לע) אַי—אַי—אַי, האָט רחמנות, ווידישע קינדער! פון אַלע זייטען אַ זאָג—זאָג—זאָג! אַז עס רייסט מיר אויף דעם מוח. שאַ! איך וועל מיך אויסקויפען פון יודישע הענט און אַלדינג, ווי איך בּין אַ יוד! אין איין אָטהעם אָבּזאָגען.—שלום עליכם!—עליכם שלום!—מה שמיכם?—מענדיל, נאָך אַ בּחור. ר' שמחה'ס אַ משרת.—לויף היינט פריה כּלחוך השור אין דער בּאָינע. לויף פון דאָרט אַהיים און האָבּ אַ בּאַרג אַרבּייט.—אָמנם חטאתי! פערגלוסט זיך פון אַלע מלאכות מיר אין דער קיך, קוצוניו=מוצוניו מאַכען מיט דוואָסיען.—איך איהר: דוואָסעניו, ליובּעניו, און זי מיר: ווער פאַרבּרענט!—גיבּ איך זי אַ קליין ציהעלע און מיינע אין איין כּעס מיט אַ געפילדער... בּלייבּט געבּען מיר זיצען אויפ'ן טאַפּטשאַן.—לויפט פלוצלים אַריין די בּעל=הבּית'טע.—צולויפען מיר זיך ווי די פערסמטע מייז.—מיינער פוץ אין שטוב אַריין,—וואַרף אין איילעניש, לויפעניש עפּיס אַראָבּ, טראַך, טראַך!—געשווינד אַ לויף אין אַנדערען חדר.—לויפט אַריין די בּעל הבּית'טע, בּטל'ט חלומות.—חאַפּט זיך אונטער דער שניידער מיט רייזעלעס חתונה=קליידער.—אַ לויפעניש צו רייזעלען אין חדר.—מיינער אַ פליה צוריק אין שטוב אַריין,—טראָגט דער רוח אָן דאָס גוטע מוהמעניו חאָלצע אין שלייער.—מאַכט אין איין אָטהעם: שפּרינצע... האַ, נישטאָ... מענדיל, וואו די בּעל=הבּית'טע?—לויפט אָן די בּעל הבּית'טע און רייזעלע אין אַ חתונה=קלייד. נאָר אַ פריצה.—פערניץ געזונט! ווינשעוועט=צו חאָלצע, נאָר מיט מעהר מזל. אָבּגעגעבּען דיין חתן!—רייזעלע פוץ אויף דער קאַנאַפּע, קאַלט ווי אייז.—אַ געשריי, אַ לויפעניש!—דער בּעל הבּית לויפט, ווערטעלט זיך מיט דער בּעל=הבּית'טע.—לויפט די בּעל=הבּית'טע פאַרוויינט אַרוים.—לויפט דער בּעל=הבּית צוקאָכט אַוועק.—אַגעשריי: לויף, מענדיל, אין דער אַפּטייק!—נעהמט מיינער די פים אויף די פּלייצעס און לויפט.—שרייעט ר' איציק: מענדיל!—קוויטשעט ר' ליפּע: מענדיל מענדיל!—אַ געריידעריי, אַ געזאָגעריי! זאָג=זאָג=זאָג!—האָפּ איך אָבּ אין איין אָטהעם ווי די עשרת בּני המן בּיז ויזתא.—האָט איהר שוין אָבּגעהערט די מגילה, ווייסט איטליכם פּיצעלע, האָט=זשע רחמנות, יודען, אויף אַ יודישער נשמה! לאָזט און לאָמיך לויפען ווייטער!

א י צ י ק. אַ, צו אַלדי גוטע יאָהר, ממזר איינער! אַ שענע תּכשיט, נישקשה, אַ פאַרשלעפּטע קרענק פון זיין ליבּען נאָמען!

(ער נעהמט און גיט מענדלען אין דער האַנד) נאַ, משלחת, אַ שטיקעל מאַנ־דעל־זייף פאַר דיין דוואַסיען.

מענדיל. זי זאָל האָבען, מיט וואָס מיך צווייפען. אוי זייפט זי מיך, יודישע קינדער! (ער געהט אוועק. צום קלייטעל קומט צו אַקונה, איציק געהט מיט איהם אַריין).

ר׳ אליה (צו זיך אַליין) טע־טע־טעט... נו, וואָס ועט ווייטער זיין? (נעניצט אויף אַ קול) אַהו־הוך! (נעהמט פונ׳ם בוזעם אַרוים אַ צוקנייטשט פאַפּיריל, טרעסעט אַרוים אַ קאַפּ צוריבענעם טאַבאַק און פריווט מאַכען אַ פּאַ־פּיראָם) אָח־חאָ־חאָ! עס וועט דערפון גאָר נישט ווערען. מען בעדאַרף געהן אַבעט טאָן ביי יענעם אַ ציגאַר טיטון. (ער הייבט זיך אויף פונ׳ם בײנקעל, גלייבט זיך אוים די בײנער, און געהט אַריין אין קלייטעל).

זיבעטע סצענע

שמחה מאַריאַשעס און פייבוש ווייזען
זיך אויף דער גאַס, האַלטענדיג אין אַ שמועס.

פייבוש. איך זאָג עס אקעגען דעם, ר׳ שמחה, נאַט אייך אַ דרייער פאַר מענשענס שכל! אַלץ השם־יתברך... ס׳איז דאָך בע־שײנפערליך אַ חידוש נפלא! אדרבה טאַקי, לאָמיר זיך נישט נאַרען. האָט מען דען אייך נישט אָנגעשלאָגען לייטישערע, אין אַלע אופנים גלייכערע שידוכים פאַר אייער בתולה? עפּים איז ר׳ שמחה גלאַט אַזוי זיך אוועקצומאַכען, האַ? — פאַר וואָס זשע, איז דאָך די קשיא, פייבושעס שידוך מיט אַ זלמן קריסטאַל אָנגענומען געוואָרען?

שמחה (נישט אנקוקענדיג פייבושין). ווייל ר׳ פייבוש, זאָל געזונט זיין, איז...

פייבוש. ניין־ניין־ניין, לאָזט זיך דינען, שאַ!... נישטמעהר, דער תירוץ איז גאָרנישט... קשיות איז גאָר נישטאָ. אָט דאָס גופא טאַקי, דאָס גופא האָט איהר דעם בעסטען בעוויז, אַז פיהרען די וועלט

פיהרט דער רבונו של עולם. בעדארף גראד פייבוש, ווי אויף קאטאָ־וועס, זיך אַרויסהאפּען: זלמן קריסטאַל. בעדאַרף גראַד אײער בתולה דאָס הערען און בעקומען חשק. בעדאַרף זי גראַד זיין אַ ציטערדיגס ביי דער מוטער. בעדאַרף די מוטער, אייער שפּרינצעלע, זאָל געזונט זיין, פאַר דער טאָכטער זיך אַרויסשטעלען און ר׳ שמחה, מאַריך ימים ושנים זאָלט איהר מיר זיין, בעדאַרף אַלסדינג, וואָס דאָס ווייב וויל, פאָלגען... אָט אַזוי האָט זיך עס געדרעהט, געדרעהט, געדרעהט ביז עס האָט זיך אויסגעדרעהט.

שמחה. נו, האָט דאָך שוין זיך אויסגעדרעהט! וואָס זשע...

פייבוש. ניין־ניין־ניין!... און אינגאַנצען—לאָזט זיך נאָר דינען!—ווער האָט אין דער זאַך דעם ערשטען דרעה געגעבען? טאַקי איהר, ר׳ שמחה! אַז דער מאַן לאָזט זיך פונ׳ם ווייב פיהרען ביי דער...

שמחה. איך בעט אייך, לאָזט מיך צורוה און געהט...

פייבוש. לאָזט זיך דינען! מילא זאָג איך עס אָקעגען דעם, ווי גאָטעניו דרעהט זיין וועלטיל... וואָס זשע טהוט גאָטעניו, אַז זיינע דריידלעך האָבען שוין זיך אויסגעדרעהט? דרעהט גאָטעניו ווידער צוריק, אַזוי אַז, פאַרשטעהט איהר מיך?....

שמחה. נו נו! ער פּאַסט מיר צו מיינע צרות. לאָזט מיך געהן מיין וועג!...

פייבוש. (נעהמט שמחה׳ן ביים אַרבעל) נישקשה, ר׳ שמחה! מעהר קיין צרות זאָלט איהר נישט האָבען. (ער רוקט אַריין די האַנד הינטער׳ן קאָל־ער און דערלאַנגט זיך אַ קראַץ) אַז מען זוכט, געפינט מען. פייבוש געפינט... ס׳איז דאָ חתנים......

שמחה. גענוג!.... (ער רייסט זיך אויס פון פייבושעס הענד און ווערט אַנטרונען)

פייבוש (שטאַרק פערטראַכט) שווערליך!.... נאָר עט.... נישט דאָס ערשטע מאָל. נישקשה, איך וועל שוין געפינען אַ רעדיל! (ער געהט).

אכטע סצענע.

עליה זיצט אויפ׳ן גאניקעל מיט פערלייגט הענט און נעניצט, ליפע, דערנאך פייבוש.

אליה (קוקענדיג אין דער וועלט אריין) אכט, צוועלף, צוואנציג, פערציג, פופציג, הונדערט!....

ליפע (אויסדרעהענדיג דעם קאפ צו ר׳ אליה׳ן) וואס צעהלט איהר אזוינס, ר׳ אליה? די קאסע?!

ר׳ אליה (טהוט א געניץ) אהו=הוך! א שרעק, וויפיעל סאראקעס האבען אויפ׳ן שפיץ דאך דארט זיך אויסגעזעצט! אוודאי אקעגען א ת״ק שטיק, דאס וויזט אויף גוטער פאגאדע.

ר׳ ליפע. וואס שרייבט, ר׳ אליה, עפיס דער לוח?

ר׳ אליה (אונטערהייבענדיג זיך א ביסעל אויפ׳ן ביינקעל) א, קונדעס איינער! זעהט נאר דארט, א קונדעס חאפט דארט א ציג פאר די הערנער. זי וועט איהם נאך דורס זיין. (נאכדעם ווי ער שווייגט א רגע שטיל) אט, אזוי, האפ=האפ=האפ! זי האט איהם גוט געטראפען. א מצוה! —

ליפע. מען זאגט, דער לוח טרעפט הייניגס יאהר זעהר גוט.

ר׳ אליה (גיט זיך א הייב אונטער, מאכענדיג מיט דער האנד) וואן, וואן, בשאל וואן!

פייבוש (צוקומענדיג צום קלייטעל) וואס איז, ר׳ אליה? אויף וועמען שרייעט איהר עס אזוי?

ר׳ אליה. א הונד, ר׳ פייבוש! א הונד לויפט צו און דרעהט א יודיש קעלביל דארט ביים אויער, דרעהט ער.

פייבוש (פעררוקט דאס היטעל און רייבט דעם שטערען שטארק פערטראכט) יא, אזוי טאקי, אזוי!... דער דרעה געהט דורך איהם...

ליפע. עפיס רעדט איהר, ר׳ פייבוש, נישט צו דער זאך! איהר זייט מיר היינט עפיס גאר צודרעהט.

פייבוש. אך א שווערע פרנסה דאס שדכנות, מיט הונדערט ספרוושינקעלעך, שרייפעלעך, קליינע און גרויסע רעדלעך, עפיס א גאנצער „אשר יצר״—דראט=ארבייט, דריידלעך=דריידלעך, פייפעלעך=פייפעלעך.

ליפע. גלויבט מיר, אַלע יודישע פּרנסות זענען איין „אשר יצר", לויטער דריידעלעך, פּייפעלעך. ומפליא לעשות איז דער, וואָס קען גוט אָנפּייפען...

פייבוש. דרינען האַלט איך טאַקי מיט אייך, ר' ליפע. לאָז מען פּאַלמעסען אַ יודען, וועט מען בּיי איהם אין אַלע רמ"ח אברים זיינע געפינען רעדעלעך, דריידלעך. אָדער זאָל מעגליך זיין, אַ שטייגער, אַ סוחר, אַ פּאָדראַטשיק וכדומה אין דעם קאָפּ אַריינצוקוקען, וואָלט אַזש אָנגעחאַפּט אַ שווינדעל זעהענדיג, ווי עס דרעהט זיך דאָרט פּאַר דיר עפּיס בּוידעם־פּאַליצע, קאָטשערע־לאָפּעטע, לאָקשענברעטיל, אינדיקזוימען, קאַטשקעפוטער, סכּה שער אַלע אינאַיינעם... אַפילו די נעגעל שניידט אַ יוד מיט אַ דריידעל, עפּים לסירוגין, געשפּרונגען און געדרעהט.

ליפע. נישקשה, איהר מעגט אַריינשטעלען אין צעטעל צו די פריהערדיגע אויך למדנים, מחברים, דרשנים און חזנים. די גאַנצע קונץ בּעשטעהט בּיי זיי אין דעם דרעה, אין די [illegible]ת און די תנועות...

פייבוש. אַז ס'איז שוין יאָ אַזוי, שטעלט זשע אַריין אי בּעלי־תפלות אויך. אין חאַנדריקעוו, אַז איך האָבּ דאָס ערשטע מאָל ימים נוראים געדאַווענט מוספים, איז דער עולם פון מיין דאַווענען נישט קאָנטענט געווען, וייל איך האָבּ אויף אַ קול געזאָגט פשוט עברי. הערסטו, האָט מען געטענה'ט, דאָס איז דאָך קיין שכל נישט! גלאַט גראָבּ זעצען ווערטער—בּעדאַרף מען דערצו גאָר קיין גרויסער בעל־תפלה נישט זיין. אַ בעל־תפלה בּעדאַרף מאַכען עפּים מיט אַ צוק, אַ דרעה אויף די געמבּע אַהין און אַהער... נו, האָבּ איך דערפאַר דאָס צווייטע יאָהר שוין אַנידערגעלעגט אַ דאַווען מיט הוילע שטייגער, דרעהעלעך און תנועות, אַז מען איז אויס דער הויט געשפּרונגען און געלעקט די פינגער פאַר מתיקות. (צו ר' אליהו) מילא דאָס אַלסדינג איז הבל־הבלים... אַ שטיקעל גמרא איז דאָ, וואָס דרינען וואָלט גוט געווען, דאַכט זיך, אייערם אַ דרעהעלע. קומט, ר' אליה! וואָס זיצט איהר אַזוי אַלץ אויף דעם אייגענעם אָרט און ווילט זיך נישט ריהרען?

ליפע. ר' אליה האָט אויף דעם אָרט שוין אַ חזקה. ער וועט עס נישט אָבּלאָזען, סיידען עס זאָל, בּעהיט גאָט, נישט זיין אַ ערדציטערניש.

ר' אליה. אָה־האָ־האָ! די היינטיגע גילדענע פּרנסות! צו וואָס אַרומדרעהען זיך אומזיסט און רייסען שיך? (ער טהוט אַ געניץ) אַהו—

הוך!.. ווייס איך, ר' פייבוש, וואָס איהר ווילט פון מיר האָבען? גלאַט געה און רייס שיך. — נישט מעהר, וואָס זאָל מען טאָן מיט אייך, האַ? (ער הייבט פאמעליך זיך אויף פונים ביינקעל, קנאַקט אוים מיט אַ געניץ די ביינער און געהט מיט פייבוש'ן אין דער גאַס).

ניינטע סצענע.

פייבוש און ר' אליה.

פייבוש. (נאכדעם ווי ער קוקט אן ר'אליהן א רגע שטיל) אַזוי, ר' אליה, אַזוי..... אַ מלחמה, דרינגט איהר, מוז זיין.

ר' אליה (מאַכט צו איין אויגעל האלטענדיג דאָם קעפּיל אין דער זייט) בכן?

פייבוש. בכן וועט אם־ירצה־השם זיין וואָס צוטאָן.

ר' אליה. דאָס ווייס איך אַליין. אַבי נאָר מלחמה, לאָז איך מיך, מיט גאָטס כח, באַלד אויף דער מלחמה אַוועק, נישקשה, בין אַזאַ בריה ווי אַנדערע, בין איך...

פייבוש (מיט אַ שמייכעלע) אויב איהר זייט אַ בריה! דרינגען איז, חלילה, קיינער נישט מסופק. — נאָר אַייך ליגט אַלץ אין זינען פּאָליטיקע און איך מיין גאָר בפשטות אַ שידוך. איהר קענט מיר אַ ביסעל צואַרבייטען און דערוויל, איידער איהר לאָזט זיך אויף דער מלחמה, דאָ חאַפּען אַ שען פּאַרדינסטיל. נישט לאַנג געטענה'ט, אַ שידוך פאַר שמחה'ס בתולה מיין איך.

ר' אליה. וואָס הייסט! דער פריהערדיגער שידוך איז דען שוין טאַקי אָבגעלאָזט געוואָרען?

פייבוש. גלייך ווי אָבגעלאָזט. מען בעדאַרף נאָר אונטעררוקען אַ נייעם, וועט דער אַלטער ממילא אוים ווערען.

ר' אליה. אַ שטיקעל חידוש, כ'לעבען! איהר זייט דאָך געווען דער גאַנצער שדכן!...

פייבוש. נו, דעריבער זאָל איך שמעַ׳ן ווי אַ גולם און וואַרטען ביז אַנדערע וועלען זיך פערחאַפּען און אונטערדרוקען! און וואו שטעהט עס געשריבען, אַז מען שייט זיך ביי איין בתולה דאָס צווייטע מאָל אַ שדכן זיין? אין צוואת ר׳ יהודה החסיד האָב איך עס נישט בע־געגענט און קיין חרם דרבינו גרשון איז דערויף אויך נישטאָ.

ר׳ אליה. אין קלייטעל דאָרט האָט ערשט איינער געזאָגט: זלמן פילדערט, ער מוז די אַלע פסלנות דערוויזען. שפּרינצע איז אַרויף אויף שמחה׳ן מיט פייער, אַלע מיטעל זאָל ער איינווענדען און דעם חתן בעפרייען. שמחה יאָגט זיך אַצינד אַרום, ר׳ יוחנצע חאַפּט אַ ציטער און איז שטאַרק אין כעס. שמחה מיט דער טאַקסע ליגט ביי איהם אין דער האַנד און ער קען איהם דערקוועטשען ווי אַ פליג. ס׳איז אַ רעש, אַ קאַכעניש.

פייבוש. אַזוי?... אַ קאַכעניש? אָוואַ! נאָר אויך די אייגענע מעשה, אַבהענדיג בעדאַרף מען נישט ווערען. עט... כ׳לעבען! אַ הין־אַהער, ווי דער שטייגער איז, און צום שפּיץ מוז אויסקומען, טאַקי פאַרט ר׳ יוחנצע!... מיך קוועטשט נאָר אַביסיל, אָט דאָס, זעהט איהר, וואָס שמחה איז עפּיס אויף מיר אָנגעבלאָזען און בין ביי איהם, ווי איך פאַרשטעה, אַ שטיקעל פּסול. דעריבער איז מיר איינגעפאַלען אייך, ר׳ אליה, אַריינצודרעהען אין דעם ענין. פאַרשטעהט איהר?

ר׳ אליה. אָט דאָס איז אייער שטיקעל גמרא! (מיט גדלות) איהר מוזט וויסען, אַז ביי שמחה׳ן בין איך אַ חשוב. ער לאָזט אַמאָל זיך צו מיר קענען. מיין שטאָט איז נעבען איהם אַין שוהל. אין די ניין טעג מאַך איך איהם געוועהנטליך אַ סיום. דערצו נאָך איז מיין פלוניתטע מיט איהם עפּיס אַ קנעפּיל. פאַרשטעהט איהר מיך?

פייבוש. דעריבער טאַקי נעהם איך דאָך אייך פאַר אַ שותף, איהר זאָלט זיין כלה צד און איך חתנ׳ס צד.

ר׳ אליה קיין בלינדען אתרוג קויף איך נישט. צו בעטראַכטען האָב איך ליב דעם פּטום. ווער איז דער מחותן?

פייבושי אָבער ר׳ אליה, ווי מיר שטעהען דאָ תחת כפּת השמים, עס זאָל בלייבען בסוד. איך בעשוועהר אייך ביי אייער חלק לעולם הבא: אַנדערע קענען עס נאָך אויסחאַפּען. — ר׳ יאָסיל אינטשעווער, קענט איהר?

— ר׳ אליה. (מאַכט פערקרימענדיג זיך מיט דעם מחה מאַריאַשעם!!

פייבוש. אָבער דער קרן, זיין בחור׳ל מאַרקיל! אַיאָ, קפריסין אַקאַרפירער אתרוגיל, אַפּיטומיל גאָר אַחידוש. טאַקי וואָס מען רופט אַ צאַצקעלע, אַ זיידען קינד! נו?

ר׳ אליה. טאַ, איך וועל מיך פּרוּוועןי.

פייבוש. אַהקדמה מוז איך אייך זאָגען איידער איהר טרעט מיט מיר אין שותּפות אַריין, אַז דער ענין פון שדכנות האָט ליב אַדריי־דיל (מאַכענדיג מיט דער האַנד אַרויף און אַראָב) אָט אַזוי, אַהין, אַהער, אין אַלע זייטען. מען בעדאַרף אַמאָל אַריינפּהאָרען עפּיס הינטען אַרום. עס זאָל אויסזעהן, מען פאָהרט, דאַכט זיך, קיין יהופּעץ און פלוצלים זאָל גאָר אויסקומען בּויבעריק. פאַרשטעהט איהר?

ר׳ אליה. אין פּאָליטיקע מעגט איהר, נישקשה, אויף מיר זיך שוין פערלאָזען. דרינען האָב איך, בּרוך השם, אַגעפיהל.

פייבוש. נאָר, למען השם, נישט אַייער קירה׳ס פּאָליטיקע — זיך דרעהען, דרעהען און שטעהן אויף איין אָרט. אין דער שדכנישער פּאָליטיקע איז איין כלל: אַדרעה און ווייטער. קשיות איז גאָר נישטאָ.

ר׳ אליה. עפּיס, רחמנה ליצלן, גאָר טערקיש!...:.

פייבוש. טערקיש צו שמערקיש, אַנדערש קען עס נישט זיין. אָט איז די גאַנצע פּאָליטיקע. לאָדען קען מען דאָ נאָר צום ונתנה תוקף און אין ערגסטען פאַל דיך רופען קנאַקניסעל....

ר׳ אליה (מיט אַקנייטשעל) און נאָך אַלע זאַכען, הערט איהר, איז נייטיג אין דער גיך מלחמה. מיין געדראַנג אַקעגען דעם ענין איז דאָך זעהר וואויל. וואָרום, פאַרשטעהט איהר, ווי בּאַלד פּולווער, איז איין עק, שוין גאָר אַנדרע דינים.... (אויף דער גאַס ווייזט זיך הערשעלע דער סאָלדאַט און זיין ווייב גיסע).

פייבוש. גוט, כ׳לעבען, אָט איז הערשעלע! מען וועט איהם בעדאַרפען טאַקי אַפּרעג טאָן. (פלוצלים קומט אָן צולויפען די מוהמע אָהן אַנ[illegible] מיט אַגאַנצער האָפטע).

צעהנטע סצענע.

די מוהמע אָהן אַנאָז, דאָס קליינע כלי־זמריל, ווייסע חברה און אַ האָפּטע ווייבלעך, מיידלעך און מאנסבילען, צווישען זיי הערשעלע, גיטיע, פייבוש און ר׳ אליה.

די מוהמע (מיט אַ ייפּע אויף איין ארבעל, אין פאנטעפעלעך. האלט אַ טעלעריל, פּאָנפּעט און העצקעט זיך) אויף אַ מיידעל, יודישע קינדער! אַ יתומה, אָרם, עלענט.... (צו פייבוש׳ן מיט׳ן טעלעריל) אויף הכנסת כלה, ר׳ פייבוש! — וויוואַט!

פייבוש (באַברעט זיך מיט דער קעשענע) נישטאָ, אָוואַ! — טאָמער זייט איהר רייך אין אַ פּאָר גראָשען, ר׳ אליה?

ר׳ אליה. קיין צרות! — איך האָב שוין געוואָלט ביי אייך אַ בעט טאָן.

דאָס כלי־זמריל (ריפּעט אויף עפּיס אַ מין פידעלע, צוזינגענדיג אויף אַ ביי־קולי־ען און לאַזט אוים מיט אַ קוויטש).

אַ נדבה, יודען, זאָלט איהר געבען,
אַ נדבה, יודען, אויף אַ בתולה!
אַ גרויסע זינד, בנאמנות, כ׳לעבען,
אַ מיידעל זיצען לאָזען, חלילה!
ניין איילען פייבוש קלעקט אָהן שאלות
אויף אַלע רייכע מאַכען חופות,
און צו פאַרשלייערן אָרמע כלות
העצקען מוהמעניום זיך אין ייפּעס.
אַשריכם ישראל, יודישע קינדער!
אַזא מוהמע, אַזא פייבוש גאַטסווינדער!

די ווייסע חברה (קרימען זיך נאָך, זינגען, שפּרינגען און טאַנצען)

ניין איילען פייבוש אויף אַ חופּה,
צאַן קדשים מע! אַ טאַנץ, אַ טופּע!
דריפּע, ריפּע, שקאָץ, דריפּע, ריפּע,
העצקע, מוהמע, זיך מיט דעם ייפּע!
(אין דעם עולם איז אַ געלעכטער)

די מוהמע (מיט'ן טעלעריל צום עולם) דערקוויקט אַ אָרם מיידעל, יודישע קינדער! אַ יתומה, נעבעך, וויל חתונה האָבען. גאָט זאָל אייך דערקוויקען די יאָהרען און איטליכענם וואונש דערפילען.

אַ ווייבעל. גיט מיר, מוהמע, אַ גראָשען, נאַט אייך אַ דרייער, אוי, לאָז גאָט מיר פערריכטען מיין פינסטערע דאָליע...

אַ דינסטמיידעל. נאַט אייך אַ גראָשען, לאָמיך, זיסער גאָט, אויפגעריכט ווערען...

גיסיע, איין דרייער פאַר מיר און איין דרייער פאַר הערשעלען! בעט גאָט, מוהמעניו, פאַר מיין מאַן, ער זאָל בשלום צוריק קומען פון דער מלחמה.

ר' אליה. איהר הערט? ... נו, ר' פייבוש, וואו נעהמט מען אצינד אַהער איציק'ן!

פייבוש. אַהער, הערשעלע! אויף אַ וואָרט, נאָר אויף איין וואָרט.

הערשעלע. נישטאָ קיין צייט!

דאָס כלי=זמריל (ריפעט און זינגט מיט א קוויטש ווי פריהער)

אַ חופה גיך אַ יודען שטעלען.
אַ יודען גיך און באַלד בעגראָבען,
צוויי מעלות טובות, נאָר אָנצוקוועלען,
וועלכע מיר נאָר יודעלעך האָבען.
גיכער, יוד, זיך פרוכפערן, מעהרען!
גיכער גט זיך, פעריל, ריקעל, פייגעל!
אַ, בעגראָבען גיכער זאָלסט דו ווערען,
ליג אין דר'ערד און באַק דאָרט בייגעל!
אשריכם ישראל! נישט צוצעהלען
אַלע אייערע שענע צרות:
אי מוהמעס אי פייבוש ניין איילען,
אי יודען, וואָס שרייבען צוועלף שורות!

(די מוהמע מיט דעם כלי=זמריל און דער גאנצער עולם צוגעהען זיך געשווינד, די וויסע חברה פערשווינדען שפרינגענדיג מיט רעש און געשריי).

פייבוש (אויף א קול מיט אימפעט, נאָכדעם ווי ער שטעהט אַ ווײַלע שטיל, צומישט) מכשפה'טע! ... שייגעץ.... טפו זאָלט איהר ווערען מיט אייער הכנסת כלה! .... (ער געהט אוועק געשווינד און ר' אליה נאָך איהם).

דריטער אקט.

ביי שמחה מאַריאַשעס אין הויז.

ערשטע סצענע.

שפּרינצע, רייזעלע און מענדיל.

(רייזעלע זיצט שטאַרק צוטראָגען, האַלטענדיג אין דער האַנד אַ בריעף, אין וועלכען זי קוקט צו־ווילען אַריין. אַ קעגען איהר זיצט שפּרינצע, אַרבייטענדיג אַ זאָק און דערלאַנגט הינטערוויילעכם אַ בליק אויף רייזעלען מיט אַ זיפץ).

שפּרינצע. גענוג שוין, רייזעלע, געטראַכט, איך בעט דיך!

רייזעלע אַלכסנדר זאָל שווייגען! — אָט איז זיין לעצטער בריעף און מעהר קיין וואָרט אַזאַ לאַנגע צייט! — ניין, ס׳איז נישט אומזיסט!

שפּריצע. אָט וועסט דו זעהן, מענדיל ברייגנט באַלד אַ בריעף. — די פּאָטשט דאָרט אין בולגאַריע געהט נישט אַקוראַט. — מלחמה־צייט!...

רייזעלע (אָננעהמענדיג זיך ביים קאָפּ) עס קלינגט, שיסט, שיסט מיר אין די אויערען.... הונדערט האַרמאַטען שיסען דאָרט אַצונד און עס גיסען זיך טייכען בלוט.... בלוט פון מענשען, טייערע, ליעבע, טיעף אין האַרצען איינגעבאַקטע.... אוי, אַלכסנדר!....

שפרינצע. (טאפּט רייזעלען ביים קאָפּ) מיר פאַר דיין קאָפּ, טאָכ־טער, אַזוי יונג און שוין אַ געבראָכען הארץ. פאָלג מיך, רייזעלע, און נעהם נישט אַזוי צום הארצען. מען מוז קענען אַראָבשלינגען צרות, וועהטיגען.

רייזעלע. אָבער אַזעלכע וועכטיגען, אַז דאָס הארץ ציהט, ציהט און דו פיהלסט... מאַמע, איך בעט דיך, דו האָסט פערזוכט אַ מאָל אַזעלכע וועהטיגען?

שפרינצע. אַזעלכע?... ניין, די צייטען זענען נישט גלייך, אַנדערע צייטען, אַנדערע וועהטיגען; מיר האָבען געהאַט אונזערע וועהטיגען, אַזאַ וועהטיג ווי דיינער, ניין, האָבען מיר נישט געוואוסט און גאָר טאַקי נישט געקענט וויסען.

רייזעלע. לאַכען, כ׳לעבען, מוז מען פאַר צרות! אין דיינע צייטען זענען געווען העלצער. נישט קיין מיידלעך.

שפרינצע. זאָלסט דו טאַקי וויסען, מיידלעך, יונגע מיידלעך זענען אין אונזערע צייטען כמעט גאָר נישט געווען, עס זענען געווען יונגע ווייבלעך, כלות און קינדער. איך, אַ שטייגער, בין נאָך גאָר אַ קינד שוין געווען אַ כלה פאַר דיין טאַטען. אונזערע עלטערן זענען זיך געפּעלען און ביידע זיך משדך געווען. ביז דער חתונה האָב איך מיינעם אין די אויגען נישט אָנגעקוקט, און דערנאָך אַפילו פלעג איך איהם זעלטען נאָר זעהן, מיר האָבען זיך געשעמט איינער מיט׳ן אַנדע־רען פאַר מענשען אַ וואָרט צו רעדען. — אָט אַזוי, רייזעלע, האָט מען חתונה געמאַכט קינדער. נאָך דער חתונה איז געגאַנגען אַ סדרה קינדער, צרות, פּורעניות, קאָפּדרעהעניש און וועמען איז אין זינען געלעגען זיך צוצוהערען צו אַזעלכע זאַכען, וואָס מען רופט עס היינט עפּים ליעבעס... אַנדערע צייטען, אַנדערע וועהטיגען.

רייזעלע. מען איז געווען, נעבעך, דערנידעריגט, דערשלאָגען, אַליין נישט צופאַרשטעהן די מיאוסע לאַגע, די וועהטיגען האָבען זיך אָנגעהערט נאָר מיט דעם מאָגען, מיט די בעדערפעניש אין דעם בעל־הבתישקייט, בידנע ווייבער! (זי געהט צו און גיט אַ קוק אין פענסטער) וואָס זאַמט זיך אַזוי מענדיל?... אוי, וועהטיגען — אַז ס׳טהוט וועה דאָס הארץ, די נשמה!...

שפרינצע. שאַ, רייזעלע! דאַכט זיך, מען געהט, אַ ודאי מענדיל, אָט וועסט דו זעהן, ווי ער ברענגט אַ בריעף.

רייזעלע (צוהערענדיג זיך) האַ? יאָ, מענדיל! איך לויף אַקעגען

ד לויפט צו דער טיר און חאפט זיך באלד צוריק) און ווי אבער, אז נישטא?... לאמיך ווארטען, בעסער נישט פרעגען, לאז מיר זיך אלץ דאכטען טאמער... הער איך נישטא, א, איז איין עק!... (ד שטעלט זיך אויבענאן אין ווינקעל, מענדיל קומט אריין אין שטוב).

מענדיל. נו האט זיך עס דארט געטאן! א צוויי שעה בין איך אוועקגעשטאנען אין דעם רעש און נישט אויסארעגדיג זיך דעם סוף האב איך געטאן א שפיי און אוועקגעגאנגען.

שפרינצע. וואס איז היינט אויף דער פאטשט אזוינס מעהר ווי תמיד?

מענדיל. וואס פאטשט! די קלויז מיין איך, א חאפטע איז זיך אהין צוגויפגעלויפען, נישט געלאזט אויסנעהמען. איין געשריי: טייער פלייש, מען בעריסט דעם עולם! דער בעל-הבית איז צוקאכט. ווייזט אויף די נגידים. די נגידים שושקען זיך, און ווייזען אויף ר' יוחנצען, ר' יוחנצע וויל ניט מפסיק זיין, פאטשט אויפ'ן שטענדער און מאכט אי, אי! דם צפרדע כנים איהם, די אלע עשר מכות!

שפרינצע. פאר וואס גראד איהם?

מענדיל. פון מיינטוועגען מעג ער דערפון אראבגעבען אי די נגידים, נאר דער גרעסטער חלק מכות קומט פארט איהם, גלויבט מיר, ס'איז אינגאנצען זיין אנשטעל, ער מיינט שוין, מסתמא, ווייטער עפים... ס'איז דא א פניה'לע... אוי קען איך דעם שענעם יודען, פול מיט פלייז אין דער נאז! ער איז אי אהין אי אהער, אין אלע זייטען און פיהרט אלע אין באד אריין. — אצינד האב איך שוין גאר א נייע לויפעניש (ער וויל געהן).

שפרינצע. און אבריעף, מענדיל?

מענדיל. א בריעף? הערסטו, עיקר שכחתי, אלץ דער שענער יוד, טפו זאל ער ווערען, יא...

שפרינצע און רייזעלע (ביידע אין איין קול) הא?... א בריעף, בריעף!

מענדיל. יא, אבריעף — איז נישטא. (ער געהט ארום, רייזעלע מיט זיך א ווארף אויף דער קאנאפע און בלייבט זיצען שטיל, פארדעקט דעם פנים מיט ביידע הענט).

שפרינצע (צוקומענדיג צו רייזעלען) רייזעלע, דו וויינסט!... אך, האב רחמנות אויף דיר, אויף דער מאמע!

ר ײ ז ע ל ע. מאַמע, נישט גוט! עס ליגט מיר אַ שטײן אויפ׳ן הארצען . . .

ש פ ר י נ צ ע . איך גלויב דיר, טאָכטער! איך בין טאַקי אַ יודענע פון דער אַלטער וועלט, אָבער אין מיר ליגט נאָך אַ הארץ פון אַ מו־טער, (זי װײנט) איך פיהל, מײן קינד, דײן שװער ביטער געמיט, דאָס העליש פײער דאָרט אין דיר ברענט און בראָט און צוקאָכט דאָס בלוט אויך מיר... נאָר וואָס קען מען אָבער טאָן? (זי נעהמט ארום רײזעלען בײם קאָפּ מיר פאַר דײן קאָפּ! קום בעסער און לעג זיך אַביסעל צו בײ דיר אין חדר. (אײנע דער אנדערער טהוט א קוש און געהען בײדע אוועק).

צװײטע סצענע.

פ ײ ב ו ש און ש פ ר י נ צ ע.

פ ײ ב ו ש (אריינפליהענדיג אין שטוב) אַ גוטער פורים! (ארומקוקענדיג זיך) נישטאָ קײנער?.... גלײכער! דערװײל בעטראַכט איך מיר דאָס גאַנצע דרײדיל. — חאַסקילעס פלונית׳טע האָט מיט איהר שטאַרק מיך מחיה געװען. — וואָס מיר ר׳ אליה? וואָס מיר יוסיל פינטשעווער? אַ דולעניש נאָר! חאַסקיל איז גין־גאָלד.... אַלסדינג איז דאָ צום רימעל. טאַקסע, ר׳ יוחנצע, נגידים. שטאָדט־שקצים.... טאַ־טאַ־טאַ, אַ דרײדעל מיט אַלע פישטשעװקעס!—ר׳ יוחנצע האָט עס הײנט געמאַכט די שפיל ממזריש, ווי אַ גוטער פורים־שפילער! שמחה׳ן גענומען אויפ׳ן דראָנזשיק, האַלט די בײטש אָנצוטרײבען: וויאָ, שמחהלע, וויאָ! דער שידוך, אם ירצה השם, וועט פאָהרען.... (שפרינצע קומט אָן).

ש פ ר י נ צ ע. אָ, אַ אָנגעלעגטער גאַסט! זיך פאָרט אויסגעריסען אַ מאָל צו קומען. זיצט־זשע, ר׳ פײבוש! עפּיס איז דאָך הײנט שושן־פורים, קומט דאָך אַביסעל בראַנפען מיט קישעלעך, פאָרט אַ געװעזענער שדכן, אַ גוטער פרײנד!...... (זי געהט צו דער שאפע).

פייבוש (אריינשטעקענדיג די האַנד הינטער'ן קאָלנער) איך זאָג היינט אַלץ ביי מיר און זוך: רבונו של עולם, וואָס בייסט מיך, פּיקט מיר אַזוי אין קאָפּ? (טהוט זיך אַ קראַץ) און טאַקי געפונען! מען בעדאַרף, זאָג איך, אריינגעהן צו שפּרינצעלען...

שפּרינצע (אָנידערשטעלענדיג אויפ'ן טיש אַ פלעשיל בראַנפּען מיט קישע־לעך) גוט טאַקי האָט איהר געטאָן. — אַי האָב איך אַ האַרץ פול מיט מכות, יסורים!.... מאַכט ברכה, ר' פייבוש!

פייבוש (אָנגיסענדיג אַ קידוש־גלעזעלע) געה פרעג גאַטעניו קשיות, אַז ער דרעהט זיין וועלטיל! אַט דרעהט ער אהער און פלוצלים גאָר אַ דרעה צוריק. — לחיים! אַבי געזונד, שפּרינצעלע. און וואָס ווייטער איז בע... מסתמה וועט זיין רעכט. (ער טרינקט) אַ, בראַנפּען, גאָר אַ חידוש!

שפּרינצע. לאָזט זיך נישט בעטען, טרינקט נאָך געזונטערהייט. — אמת טאַקי, גאָטעניו, ווי איהר זאָגט, טאָר מען קיין קשיות ניט פרעגען, נאָר אַ וועהטיג איז עס אַ גרויסער. פון אַזוי פיל קינדער קוים דער־לעבט מיין רייזעלען און געמיינט, פין איהר אַט, אַט נחת האָבען, פלוצלים.....

פייבוש (פאַלט איהר אריין אין די רעד אויסטרינקענדיג דאָס גלעזעלע) לאָזט זיך דינען, שפּרינצעלע! מילא קומט דאָך ביי אייך אויס, אַז רבונו של עולם מאַכט זיך זיין דרעהעלע גלאַט אַזוי, עט.... גאָר־נישט! (אַ קראַץ הינטער'ן קאָלנער) ניין, אַז מע זוכט, געפינט מען! דער בים איז דעם זינדיגען מענשען אַ אָנצוהערעניש, ער זאָל זוכען גאָר אין דער אַנדערער זייט, וואָרום דער אמת איז, אין אַזעלכע ענינים מוז מען צומאַכענדיג די אויגען לאָזען פיהרען, מען פריוזט, טאָמער געהט עס אהער, געהט עס נישט אהער, בעדאַרף מען זיך נישט מצער זיין און פריוזען אַהין, פאַרשטעהט איהר מיך? אַ דרעה אַהין... ר' שמחה אייער פאַרשטעהט די זאַך אַוודאי בעסער און זינדיגט ניט מיט די רעד. וואָרום ר' שמחה איז אַ ווילדער חכם און האָט אין זיך דאָס פּינטעלע יוד.

שפּרינצע. ניין ר' פייבוש, דאָ איז גאָר נישט דאָס פּינטעלע. שמחה מיינער קוקט פּשוט אויף דער זאַך ווי אונזערע טאַטעס, מאַמעס אַמאָל, אַ שידוך איז נישט חתן־כלה'ס עסק, נאָר די עלטערנס. היינטיגע קינדער טענה'ן אָבער אַזוי: —

פייבוש. איך וויל גאָר נישט הערען יונגעלשע טענות. עט! שטות'עריייען. וויים איך, וואָס קינדער דאַרט פּלוידערען! (ער נעמט צו

האָט גלעזעלע) ר' שמחה קוקט דערויף טאַקי ווי אַ ווילדער חכם. (ער טרינקט)

שפרינצע. אַ וואונדער, כ'לעבען! ביים שידוך מיט אלכסנדר'ן האָט איהר, ר' פייבוש, גערעדט גאָר אַנדערע ווערטער!

פייבוש. אַ, דערלעבען זאָלט איהר משיח'ן! איהר האָט דאָך מיך טאַקי. איך בעט אייך איבער ווי איין אייגענע מוטער, נישט פערשטאַנען. הערסטו, דרינען טאַקי ליגט דאָך דאָס גאַנצע שפּיצעל! דרעהט גאָר טעניו אַהער — איז אַהער, דרעהט זיך אָבער דאָס רעדעל איבער, מוז עס בהשגחה פּרטית, זיך דרעהען גאָר אַהין.... אַי וואָס, פון לכתחלה?.... דער תירוץ איז גאָרנישט... קשיות איז גאָר נישטאָ, צוקייעט עס נאָר גוט, שפרינצעלע, ס'איז זעהר אַ טיפער ענין. — אייער ר' שמחה, זאָג איך נאָך אַמאָל בפירוש, איז אַ ווילדער חכם.— איהר מעגט עס איהם פון מיינטוועגען אָבזאָגען. פאַרקעהרט, אדרבה— ד' שמחח זאָל וויסען, ווי איך האַלט פון איהם עולם ומלואה, וואָלט פייבוש ביי איהם געווען, פאַרשטעהט איהר? נאָר טע-טע-טע!...., עיקר הדבר, גערעדט זשע, איז דאָס פינטעלע, וואָס ער איז אַ יוד, טאַקי מיט'ן פינטעלע. — אַ גוטען!

שפרינצע. אַזוי גיך! עפּים האָט איהר מיך דאָך גאָר מביש געווען נישט געטרונקען, נישט פאַרביסען!

פייבוש. נישקשה, עט.... באַלד אפשר קום איך נאָך ווידער. אַצינד איז זיך גלאַט אַזוי.... (ער געהט אַוועק).

דריטע סצענע.

שפרינצע, שמחה, דערנאָך דוואָסיע.

שפרינצע (קלייבט צו פוג'ם טיש און שטעלט אריין אין שאַפע) פייבוש, פאַרשטעה איך, מיינט טאַקי, זיינע שבחים זאָלען צו שמחה'ם אויערען

קומען, און װעלען, פון שלום װעגען, טאַקי קומען. לאָז מײנער, כ׳לעבען, טאַקי אויף איהם זיך נישט אַזוי בלאָזען... (זי זעצט זיך נעבען דער קאָמאָדע און זעהט איבער דאס װעש. נעהמט זיך דערנאָך אַרײנציהען אַ פאָדים און טרעפט נישט אין לעכעל) אַ קעפּיל אַביסעל, גאָר אַ פינטעלע! — עפּיס פינטעלט מיר הײנט, פײבוש, אַלץ פינטעלע, מיט דעם פינטעלע! — (צילעט) געה טרעף אין פינטעלע!... הײנטיג-מאָדישע קעפּלעך, משטײנס-געזאָגט... נו, צו װאָס טויגען די אַלע פינטעלעך, יענעם נאָר צו פאַרבלענדען די אויגען! (לעגט אַװעק די נאָדעל) נאָר אַ שװינדעל, אַ קאָפּדרעהעניש, טפו... (שמחה קומט אַרײן מיט׳ן טלית-און תפילין-זאַק אונטער׳ן אָרם) אַ שענער שושן-פורים, מען זאָל אַזוי שפּעט דאַװנען און ביז אַ צינד אין מויל נישט צוהאָבען!

שׂמחה (לעגט אנידער דעם תפילין-זאַק און זעצט זיך אקעגען שפּרינצען) אוי, האָט מען מיט מיר הײנט געדאַװענט!

שפּרינצע. איך װײס שוין, װײס! גוטס לאָזט זיך הערען. — נאָר אַ אָנשיקעניש, כ׳לעבען!

שׂמחה. אוי, אַ אָנשיקעניש! הלואי עס זאָל זיך גוט מיט אונז אויסלאָזען. אַלע אויף מיר: אַ הויטשינדער, אַ בערײסער! נאָר אַ צװזעצעניש, װײסענדיג, אַז מיר קומט פונ׳ם טײַערען מקח גאָרנישט אַרויס, אינגאַנצען נאָר זײ, זײ, די פײנע בריות, און דאָ טהאָר מען נישט אַרויס מיט אַ װאָרט! — אַז זײ זענען די שטאָדט און פאַר אַ פּיפּס נאָר, װערט פון דיר תל. — אוי דער ר׳ יוחנצע, ר׳ יוחנצע! ער זאָל זיך עם הײנט אָברופען פאַר מיר אײן װאָרט, גלײך װי אַ יודישער גראָשען איז איהם אָסור חזיר. ער האָט נאָך געמאַכט עפּיס אַזאַ מינעלע, װי ער האָט הנאה, װאָס דער עולם שרײט. װאָס ער מײנט דערמיט, װײס איך לעת עתה נאָך נישט. נאָר מסתמא װעט זיך עס אַרויסװײזען.

שפּרינצע. פאָרט װאָס איז בײַ אײַך דאָרט געבליבען?

שׂמחה. געבליבען? די אַלטע קאָמעדיע, פורים-שפּיל — אײן אַסיפה!... די נגידים װעלען הײנט אין אָװענד זיך דאָ צונױפקומען. זײ מײנען אַ קערמישעל. זאָל זײן אַזוי! נאָר אָן דעם איז דאָך עפּיס אויך שושן-פורים!

שפּרינצע. אַי, ס׳איז אַ גאַנצע אַרבײט!

שׂמחה. מילא װאָס קען מען טאָן. אַז מען ליגט בײ זײ אין די הענט, (ער שטעהט אויף) קײנער איז דאָ הײנט נישט געװען?

שפּרינצע. האַ?... װאָ! פײבוש איז הײנט אַרײנגעקומען. — װאָס האָסט דו זיך אַזוי פערקרימט, שמחה?

שמחה. מילא, עט.... פייבוש־שמייבוש!.........

שפרינצע. דו זאָלסט וויסען, שמחה, ווי פייבוש האָט דיך ליב און לויבט דיך אין כאָג אריין: ער זאָגט: דו ביסט א יוד מיט דעם פינטעלע, א ווילדער חכם. — נאָר נעהם זיך פונדעסטוועגען נישט איבער, שמחה!

שמחה (שמייכלענדיג מיט א שיינענדיג פנים) ביים ווייב איז דער מאַן אין די אויגען קיינמאָל קיין חכם נישט. אונטער די אויגען איז איטליכער מאַן, דער גרעסטער שוטה אפילו, ביים ווייב א שטאַרקער חכם. — נעהם זיך, שפרינצעניו, פונדעסטוועגען אויך נישט איבער מיט דיין מאַן, וועלכען מען לויבט אַזוי.... הא, אַזוי? איז דאָ היינט, זאָגסט דו, פייבוש געווען.... אַז פייבוש האָט מיר שוין יאָ ביי דיר דאָס מזל פערדריכט, גיב זשע מיר, סערדצע, א רישעלע מיט אביסעל בראָנפען!

דוואָסיע (אריינלויפענדיג מיט אימבער) א שאלה! ביי דער הוהן איז א שפילקע אין פופיק.

שפרינצע. אָט האָסט דו דיר פון אַלע מלאכות!.... דוואָסיע, גרייט צו א וועטשערע. היינט וועלען דאָ זיין די נגידים.

דוואָסיע. מזל טוב דיר! נאָ דיר נאָך נגידים אויף דיין קאָפּ! אי, אין דער ערד אריין, כ'לעבען!

שפרינצע (צו שמחה'ן) געה, מיין חכם, אריין צו דיר. דו שטעהסט שוין אַלסדינג אָנגעגרייט. (שמחה געהט אוועק)

בערמע בענע.

שפרינצע, דוואסיע, ר' אליה און פייבוש

שפרינצע (צעהלט אויף די פינגער) פיש געלע מיט ראָזינקעס, קיין יויך, מיין איך, בעדאַרף מען נישט.

דוואָסיע. וואָס דען! נאָך א מאָל לאָקשען!

שפרינצע. א טאָפּ געבראָטענס פון קאָפּ קיסליצע, א לעדוועצע.

דוואָסיע. אפשר איין עסיגפליישיל מיט א גריינשיל איינגע־האקטע קוילען פון זאָדיק־פלייש אין זוויערען.

שפרינצע. מלינצעס, סרח׳ס־קניידלעך, וואַרעניקלעך מיט קאַשע און גריווען,

דוואָסיע. אַזוי פיעל! אפשר טאַקי שוין גאָר אַלע מאכלים: זראַזע, א ראָסעל־פלייש, לעבערלעך מיט ציבעלע, פעטשע, קוגעל, אָנגעפילטע העלזלעך, חרעמזעל, פוילע וואַרעניקעס — פוילען זאָלען זיי! וואו וועלען זיי דאָס אַלסדינג לעגען?

שפרינצע. אונזערע נגידים האָבען ליעב צו עסען, בפרט ביי יענעם, אז ס׳קאָסט זיי קיין געלט נישט.... נו, פלאָדען איז דאָ, טאָרט איז דאָ, פאַנקוכען איז דאָ, סטרודעל איז דאָ, מלכות־ברייטלעך — דאָ, גענוג איבערגעבליבען פון פורים, פלוימענצימעס איז אויך דאָ, נישט צו פאַרזינדיגען! פאַר נויט קען מען נאָך צומאַכען א קאָמפּאָט פון עפּעל. לאָזען זיי עסען! אויף יענעמס חשבון עסען זיי מיט אַפּעטיט.

דוואָסיע. צוועצטערהייט, רבונו של־עולם! א פרעסען אביסיל!... נאָר הייסרעקען, טפו! (זי לויפט ארוים).

שפרינצע. משקה — דאָס איז שוין שמחה׳ס זאַך. נו און ווייטער גאָרנישט... (ר׳ אליה קומט אריין, דערלאנגט א שמיר די מזוזה מיט אלע פינגער און קושט זי דערנאָך מיט א זיפצעלע).

ר׳ אליה. אַ, גאָט העלף! (בעטראכט פון פארענט און פון הינטען די פאָלעס פון דער קאַפּאָטע) נו, גוט פאַרדריפּעט!

שפרינצע (צוקוקענדיג זיך צו ר׳ אליה׳ן) נאָך א נעכטיגער, א פורים׳דיגער שלומפּער?

ר׳ אליה. אי! ערשט נולד געוואָרען הייגט, געהענדיג אַהער... און לסוף, אייערען, אפנים, ווייטער נישט געטראָפען. אָווא, א מעשה, א מעשה... האָב שוין אַזא מזל עפּיס, האָב איך. לויף און, מעשה שׂטן, געראָטה מיר נישט צו חאַפּען אייערען, טיפליך אַריינלאָזען זיך מיט איהם מכח איין ענין. טרעף איך איהם א מאָל שוין יאָ און נעהם מיך צום שמועס גאַנץ ברייטליך, טראָגט דער רוח אָן דעם, יענעם און בלייב אַלץ פון פאָרענט, בלייב איך. אָווא א מעשה, א מעשה.

שפרינצע. מיינער איז א ביסעל פערנומען. נאָר איך וועל

איהם זאָגען. זיצט דערווייל, ר׳ אליה, אויב איהר האָט צייט (ז׳ גערט).

ר׳ אליה (אַליין זיצענדיג זיך אויף א ביינקעל) אויב איהר האָט צייט? — אַ שאלה אַביסעל! מיינע קאַנטאָרען די גרויסע! (ער גענעצט) אַהו-הוך!... יאָ, גערעכט פייבוש! פאַר שפּרינצען איז חיות מיט אַ וואָרט... היינט בלי נדר מאַך איך שוין קיין הקדמות, הויב גלייך אָן דעם עסק: איהר ר׳ שמחה און ר׳ יוסיל פינטשעווער — יוסיל פינטשעווער. זאָל זיין מיט מזל!... (ער הייבט זיך אויפ׳ן ביינקעל) איך זיץ ווי אויף שפּילקעס. אָח-חאָ-חאָ, די זאַך זאָל שוין האָבען אַ סוף! נישטאָ ביי מיר קיין גראָשען... (ער שטעהט אויף און הערט זיך צו) דאַכט זיך, ווי עמיצער טריט, האַ? (ער געהט און שטעלט זיך הארט נעבען דער טיר צוהערענדיג זיך) געלויבט איז גאָט! פאָרט אויף שמחה׳ן מיך אויסגעוואַרט.

פייבוש (גיט ביים עפענען פלוצלים די טיר א שטופּ ר׳ אליה׳ן אויף עטליכע טריט ווייטער) אָווא, ר׳ אליה!

ר׳ אליה (פערגאפט) עמיצער גאָר אומגעריכט! ווי קומט איהר אַהער?... איך האָב, נישקשה, אין זינען מיין זאַך

פייבוש. גיכער, ר׳ אליה! שוין אַ פּאָר שעה זוך איך אייך. גיכער צו יוסיל פינטשעווער! עמיצער מאַכט ער פוילע תנועות. מען בעדאַרף צו איהם האָבען אַייער פה קדוש.

ר׳ אליה. וואַרט דאָך שמחה׳ן, וואַרט איך. אָט קומט ער, הויב איך גלייך אָן עסק.

פייבוש. טענה׳ט נישט און געהט. שמחה׳ן לאָזט שוין איבער אויף מיר. — באָם איהר טרעפט איהם נישט אין דעם היים, זאָלט איהר זיך אַנידערזעצען אויף אַייער חזקה-אָרט ביים קלייטעל און וואַרטען... (צופיהרענדיג ר׳ אליה׳ן צו דער טיר) אָט אַזוי, אַזוי. — עמיצער סווישטשעט ביי אייך אַ שוך און מיאוס געעפענט אַ מויל, דאָס סווישטשעט ער אויף גייע. גאָט וועט העלפען... געהט, זייט מוחל, געזונטערהייט.

ר׳ אליה (קראַצט זיך אין קאָפּ) אָווא, עס געהט אַ שלאַקס-רעגען, נור אין ברירה. (ער געהט ארויס).

פייבוש (מאַכט מיט אלע צעהן פינגער א לאַנגע נאָז) פּישעש, קירה, אַ גרויסער פלאַקענשיסער!... אויס שותפות, ר׳ אליה

פינפטע סצענע.

שמחה, פייבוש, דערנאָך מענדיל.

שמחה (בּיים אריינקומען שטאַרק פערוואונדערט) וויס איך וואָס זי זאָגט דאָרט... ר׳ אליה!

פייבוש. איהר מיינט פייבוש!... ר׳ שמחה. אַ היבּשע צייט טאַקי דאָ נישט געווען. וואָס זשע מאַכט איהר, ר׳ שמחה׳ניו? איך האָבּ שוין נאָך אייך געבּיינקט, בּנאמנות! עס גלוסט זיך אַמאָל הערען אַ קלוג וואָרט און ריידען מיט אַ גוטען, עהרליכען מענשען. אוי, איז היינט אַ וועלט! דורך שקר.

שמחה. זעהט איהר, דאָס גראָד זאָגט איהר אַיין אמת.

פייבוש. וואָס דען? — איך קען קיין עולות נישט ליידען. דאָס היינטיגע שרייען אין קלויז איז דאָך גאָר געווען פע, חולשה־חלשות! אינגאַנצען איז דאָך עס אַיין אָנגעשטעלטע זאַך, איינער האָט אונטער־געהידעט. איך וויס, נישקשה.

שמחה. (זעצענדיג זיך) זיצט, ר׳ פייבוש! זעהט איהר, דאָס איז דאָך מיר טאַקי שטאַרק געלעגען צו וויסען.

פייבוש. (פאַרבּייגט די פאלע און זעצט זיך פאַמעליך נעבּען שמחה׳ן) מילאָ וואָס מאַכט עס אוים, אַז יענער טאַראַראַמט דאָרט, ר׳ שמחה, נישקשה, וועט בּלייבּען ר׳ שמחה. פאַרקעהרט. יענער דרעהט לרעה און גאָטעניו דרעהט דווקא נאָר לטובה... מיר האָבּען מכּח דעם געגוג געשמיעסט בּיי ר׳ יוחנצען, זאָל לעבּען. — איך בּין געווען דאָרט מנחם אָבל זיין, איהר ווייסט דאָך, ר׳ חאַסקילעס ווייבּ איז, לא עליכם, גע־שטאָרבּען פון אַ קינפעט מיט אַ צווילינגעל. — וואָס פאַר אַ כּלי שלמה דער ר׳ חאַסקילע איז, טאַקי ר׳ יוחנצעס אַ זוהן און דעם אַלטען רבּ׳ס אַ אייניקעל. אַ קאַטאָוועס אַזאַ משפחה. לויטער בּערען... וואָס פאַר אַ גזע, אַזעלכע צווייגעלעך. דאָס ווערצעלע מאַכט זעהר פיעל אוים. האַ?

שמחה (פערטראַכט מיט א זיפץ) אוי מאַכט ער מיר אוים, מאַכט דאָס ווערצעלע אוים, ווען ר׳ יוחנצע זאל וועלען — הע־הע.

פייבוש. בהן שלי, ר׳ יוחנצע איז אייך זעהר גוט און וויל... אייער טובה גאנץ שטארק. נאר, לאזט זיך דינען, ר׳ שמחה, אביסעל געווענדעט זיך עס אבער אין אייך.... יא, האבען מיר מכּח דעם געשמועסט. מכּח דעם, פארשטעהט איהר, ווי גאטעניו דרעהט זיין וועלטיל. עס דרעהט זיך אמאל אוים גאר להפך... אין דעם טיפען שמועס איז ארויף גראד דאס, אשטייגער, ווי גאטעניו קען מען קיין קשיות נישט פרעגען. דאכט זיך, איהר האט דאך געטאן א שידוך און לסוף... איז גאר אין הימעל אויסגערופען געווארען עפּיס אנדערש. בת שמחה לבן פלוני...

שמחה. פערקריכט נישט, ר׳ פייבוש, אין זייטיגע זאכען. ענדיגט בעסער מכּח דעם שמועס דארט ביי ר׳ יוחנצען. וואס פארט זאגט ר׳ יוחנצע? עד מתי, געוואלד, וועט מען מיך אזוי קוועטשען? — אוי, ר׳ יוחנצע זאל וועלען!...

פייבוש. ער וויל, ווי איך בין א יוד... אט וואס מיר האבען געשמועסט. לאזט זיך נאר דינען, ר׳ שמחה. מיט עטליכע יאהר צוריק האט איהר געהאט א אויג אויף א חאסקעלען. וואס מאכט זיך אבער? קומט איינער און חאפּט איהם פלוצלים אוים. ער האט חתונה, און אייער רייזעלע ווערט א כּלה פאר א אנדערען. וואס זשע טהוט גאטעניו? נאר א קליין דרעהעלע, אזוי: דו, רייזעלעס חתן, זיי א כּפּרה פאר ר׳ חאסקעלען, און דו, ר׳ חאסקעלעס ווייב — א כּפּרה, נעבעך, פאר רייזעלען. ווארום אויבען איז בעשיינפערליך אנגעחתמעט געווען: ר׳ חאסקעלעס ווייב זאל אין דעם יאהר געלעגען ווערען מיט א צווילינגיל און שטארבען. נמצא, ווען עס זאל זיין, ווי אייך האט אין דער התחלה זיך געגלוסט, וואלט דאך רייזעלע געווינען דאס צווילינגיל און גע־שטארבען!... אצינד זעהט מען טאקי קלאר ארוים דעם נס, די חידושים הבּורא... גאנץ קלאר ווי דער טאג, ס׳איז א זיווג משמים. פארשטעהט איהר, ר׳ שמחה?

שמחה. אצינד הויב איך שוין אן אביסעל צו פארשטעהן. אהא!... נאר וואס העלפט עס אבער, עפּיס איז דאך דא א ווייב אויך, א טאכטער, וואס... (מענדיל קומט אריין) מענדיל! מאך אין שטוב א שטיקעל סדר צו דער היינטיגער אסיפה.

מענדיל. איהר הייסט מיר אין שטוב און די בעל הבית׳טע — אין קיך. זאל איך מיך צורייסען?

פייבוש. בּלייבען, ר׳ שמחה, איך וועל דא בלייבען און

אביסעל צוהעלפען. דאנקט נאָר נישט, דאנקט נישט, ר' שמחה, וואָס מאַכט עס אויס... עט, נישקשה... היימישע מענשען. הלואי אויף שמחות, ביי אייער טאָכטער אויף דער חתונה.

שמחה (מאַכענדיג מיט די אַקסלען): הים-הום... טאַ... קום, מענדיל, נעהם זיך צו דיין זאַך. (שמחה און מענדיל געהען אַרויס).

זעקסטע סצענע.

פייביש, מענדיל, דערנאָך דוואָסיע.

פייבוש (אַרומקוקענדיג זיך): איך בין דאָ... דאָ, ברוך השם, מיטביידע פיס!... היום הרת עולם, אויף היינט שטעהט די וועלט. מיין טויט זאָל דאָ זיין, געה איך פון דאנען נישט אַוועק ביז מיר אַרבייטען עס נישט אָב מיט'ן קנאַק.—שמחה, נישקשה, איז גוט איינגעשפּאַנט און ר' יוחנצע, זאָל לעבען, איז אַ גוטער שמייסער... הכלל, ס'איז רעכט. און קודם כל, מיין איך, וואָלט אפשר נישט קרום געווען חאַפּען בינתים אַ מנחה. (ער רייבט די פינגער אויף די פענסטער. די טיר עפענט זיך דערווייל פּלוצלים אויף אין קאָרידאָר אַריין, פון וואנען עס זע-ט זיך אַ לאַנגער טיש).

מענדיל (שטעהענדיג אין דער טיר): זייט-זשע מוחל, ר' פייבוש! וואו זייט איהר ערגיץ?

פייבוש: תיכף, מענדיל, די רגע. האָב נאָר אַביסעל צייט (ער פאַרשטעקט די פאָלעס און פאַרקאַשערט די אַרבעל) נו, אַצינד בין איך פאַרטיג. דו, מענדיל, געה אין קאָרידאָר פון יענער זייט און איך וועל אַ נעהם טאָן דאָ. געהט עס ווי אַ מזמור.

מענדיל (שטופּענדיג דעם טיש מיט כח): אַ בייג אַ ביסעל אין דער זייט, ר' פייבוש! נו, גיט איהר דאָרט אַ דרעה?

פייבוש, שפּרינגט אַהין, אַהער, קוועטשענדיג זיך, ווי ער רייסט אין דאַ

נעוונט) אַ שײַלה אַביסעל, אויב איך גיב אַ דרעה! אַ דרעה איך... עס געהט אָבער עפּיס נישט. פּריוו נאָר דו דאָרט געבען אַ דרעה!

מענדיל. און איהר האַלט נאָר בּיי אײַך דאָרט שבאַרק מיט בּיידע הענט! (דער עק טיש הייבט זיך הויך אויף און דער טיר און פאַלט באלד טאקי אראב) פאַר וואָס זשע פאַלט עס בּיי אײַך, ר׳ פייבוש, אַראָב?

פייבוש (קוועטשענדיג זיך קלאַפּערשט ווי ער טהוט) אוודאי פאַלט בּיי מיר אַראָב! ס׳איז גאָר האַרב דאָס אויפהייבען. פּריוו נאָר נאָך אַמאָל, אָבער מיט אַלע כּוחות. אָדער ווייסט דו גאָר וואָס, געה דו אַהער און שלעפּ, איך וועל געהן אַהין אונטערשטופּען. (פייבוש געהט ארוים און מענדיל קומט אריין).

מענדיל (שלעפענדיג מיט אלע קרעפטען) איין בּייג, חאָטש איין בּייגעלע אין דער זייט! (פונ׳ם קאָרידאָר הערט זיך א קוועטשעניש, ווי פייבוש סאפּעט און גיט אונטער השק. פּלוצלים רוקט זיך דער טיש אריין מיט אימפּעט און וואַרפט מענדלען אום).

פייבוש (אריינקומענדיג) אָוואַ! איך בּין אָסור נישט שולדיג. דאָס איז זי... בּיי מיר האָט זיך עס געריקט גאָר מחיה, בּעדאַרף זי זיך אַריינמישען און דערלאַנגען אַזאַ שטופּ.

דוואָסיע (ווייזענדיג זיך אין טיר מיט אַ געלעכטער) האָסטו געהערט, אַ שעה זאָל מען זיך בּאָבּרען אַרום אַ טיש! רעכט אויף דיר, רעכט, בּרעך פון מיינטוועגען דעם קאַרק.

מענדיל. גלויבט איהר נישט, ר׳ פייבוש! ווייבער האָבּען ליב תמיד זיך פאַרשטעלען. לאַכען קלאָמפּערשט, ווען עס ווײנט זיי דאָס האַרץ.—דוואָסעניו, איך האָב דערקענט דיין שטופּ! שוין נישט דאָס ערשטע מאָל. געה חאָטש הייב מיך אויף און טהו מיך אַ קוש!

דוואָסיע. אָט זו יאָג איך מיך! אַזאַ גרויסע מכּה זאָל דיר איך זעצען ווי גרויס דו ווערסט דערוויף וואַרטען.

פייבוש. נו מענדיל, טהו איהר היינטיגס מאָל צוליב און שטעה אַליין אויף. בּיי׳ם אַנדערען וואָרף טאָן דיך וועט זי שוין מיט איהרע אייגענע כּשרע הענט דיך אויפהייבען.

מענדיל (אויפשטעהענדיג) הלואַי פון אייער מויל אין דוואָסיעס אויערען אַרײַן! זאָג, דוואָסעניו, אמן!—זעהט איהר, זי שווײַגט, אַז איהר ווילט זיך נאָר אַ יחוס־שידוך. אַ בּחוריל מיט אַ אויסגעוויקט פּניציל.

דוואָסיע. איך שטעה מיר דאָ און קוק, ווי ער מאַכט זיך משוגע

און דערווייל קען דאָרט דאָס טעפּיל אויסלויפען! אויסלויפען זאָל דיר די נשמה, ימח־שמוניק איינער! (זי לויפט ארוים).

זיבּעטע סצענע

פייבוש, מענדיל, שפּרינצע אַשמש און שמחה.

פ י י ב ו ש (האַלטענדיג זיך אין די זייטען מיט פערקאַטשעטע ארבּעל און פערשטעקטע פּאָלעס) נו, האָבּען מיר שוין, בּרוך השם, דעם טיש אויך אריינגעטראָגען, האָבּען מיר.

מ ע נ ד י ל (בּאַבּרענדיג זיך ארום דעם גרויסען טיש) נעהמט, ר' פייבוש, אָט דעם טישעלע פון מיטען שטוב און שטעלט עס אין ווינקעל דאָרט.

פ י י ב ו ש (צולויפענדיג צום ווינקעל) האָסט אַ טעות, מענדיל, עס וועט נישט געהן. פּריוו אדרבּה, וועסט דו זעהן. — הערסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען, דוואָסיע איז גאָר דאָס וואוילע מיידיל.

מ ע נ ד י ל (אַנידערשטעלענדיג דאָס טישעל אין ווינקעל) עס שטעהט, דאַכט זיך, גאַנץ גוט.

פ י י ב ו ש. טאַקי בּאמת גאָר נישקשה'דיג, ווי איך בּין אַ יוד, — נו, האָבּען מיר שוין דעם טישעל אויך אַנידערגעשטעלט. — מען בּעדאַרף זיך אַ נעהם טאָן צו דוואָסיען.

מ ע נ ד י ל (אויסדרעהענדיג דעם גרויסען טיש פון איין זייט) דאַכט זיך, די זייט שטעהט גלייך. — אדרבּה, פּרוווט זיך, ר' פייבוש.

פ י י ב ו ש (אַרוק געבּענדיג דעם טיש נאָר בּאַלכסון) אַצינד, מענדיל, אַבּיסעל אַרוק פון דיין זייט. — פון דוואָסיעס זייט, זאָג איך דיר, וועט שוין, אם ירצה השם, זיך אָנהויבּען צו רוקען.

מ ע נ ד י ל (אויסגלייכענדיג אין פייבושעס זייט) אַבּי נישט קרום, חלילה, ווי דער טיש.

פ י י ב ו ש (אַשטופּ געבּענדיג אומגערן דעם אנדערען עק טיש) קרום, חלילה,

קען גאָר בײַ מיר נישט זײַן. איך האָב שױן דערצו מײַנע מיטעל. (אַ קראַץ הינטערן קאַלנער) אַז מען זוכט, געפינט מען.

מענדיל. דאָס װאָס איהר, ר׳ פײַבוש, געפינט, איז אײַער סוד, בײַ אײַך בלײַבט עס. איך אָבער געפין, אַז בײַ אײַך, מחילה, איז אין דער הױער, מיר שפּאַרען שױן אָן נעבען דער טיר. (שפּרינצע קומט אַרײַן).

שפּרינצע. אָ, ר׳ פײַבוש, װי איהר אַרבײַט, נעבעך, און זיך אַזױ מטריח!

פײַבוש. עט... נישקשה, מילא?... הלװאַי אױף שמחות אײנער צום אַנדערען!

שפּרינצע. אָמן, רבונו של עולם,—פאַרט אַ אַלטער גוטער פרײַנד... עפּיס רופט אײַך רײַזעלע.

פײַבוש. תיכף, איך װעל נאָר גוט שטעלען דעם טיש, (דרעהט זיך אַהין, אַהער טאַפּענדיג זיך בײַ די פּאַלעם בשעת מענדיל אַרבײַט זײַן זאַך) נו, געפּטר׳ט, ברוך השם, נאָך אַ שװערע מלאכה. דער טיש שטעהט בײַ מיר אײַזענפעסט. (ער געהט אַרױס און באַלד דערױף קומט דעם רבי׳ס שמש אַרײַן).

דער שמש. צו ר׳ שמחה׳לען! װאו איז ר׳ שמחה׳לע?

שפּרינצע. גיכער, מענדיל, געה שיק אַרײַן דעם בעל הבית! (מענדיל געהט).

דער שמש (קרימענדיג זיך) טע... יחוד מיט אַ נקבה (ער קריכט אַרױף אױבענאָן, קעהרט זיך אום צו שפּרינצען מיט דעם רוקען און מיט דעם פּנים צום פענסטער).

שמחה (אַרײַנקומענדיג) װאָס װעט איהר, שמש, זאָגען עפּיס גוטס?

דער שמש (קעהרט זיך אום און נעהמט פונים בוזעם אַרױס אַ פּעקעט) נאַט, ר׳ שמחה׳לע! דער רבי שיקט אײַך אָט דאָס און געלאָזט שױן בעטען, מוחל צו זײַן פון זיך שױן אַ ידיעה געבען װעמען מען, בעדאַרף האָט געלאָזט זאָגען אַזױ דער רבי. (שמחה רוקט דעם שמש אין דער האַנד אַרײַן אַ מטבע, ער בעטאַפּט זי מיט דער האַנד און געהט).

אכטע סצענע

שמחה, שפרינצע, דערנאך פייבוש מיט
ר׳ יוחנצען און די נגידים

שמחה (נעהמט, זעצענדיג זיך, ארויס פונ׳ם פאקעט א בריעף, און ווענ־דענדיג, קוקט מאכענדיג מיט די אקסלען) דאס איז עפּיס גאר צו רייזעלען א בריעף.

שפרינצע (א חאפ געבענדיג זיך) אוודאי פון אלכסנדר׳ן! געלויבט איז גאט, איך לויף אנזאגען רייזעלען! (זיך האפּענדיג באלד צוריק) זאג נאר גיכער, איז ער געזונד? — גיכער!

שמחה. שא, אהן רעש! וואס איז דא אויף דיר אזא פרייד? אי, שפרינצע, שפרינצע, האסט־דו מיר געקויפט מפטיר!...

שפרינצע. גענוג גערעדט. מען האט שוין געהערט! אצינד קומט איהם אוים צו דרשהנען בשעת איך חלש הערען א ווארט. אט לייען, לייען בעסער.

שמחה. אי, שפרינצע, דו זאלסט וויסען מיינע ביטערע... נאר לאמיך בעסער שווייגען. (ער גיט א מאך מיט דער האנד און לייענט איבער־היפּענדיג): „אצינד, מיין רייזעלע, איז האלבע נאכט... מיט געוועהר אין די הענט שלאפט איצט די קאמאנדע אויסצורוהען אביסעל נאך אזוי פיעל טעג מיה... קוילען זענען געפלויגען... אין דונערען און בליצען פון פייער־שפייענדיגע הארמאטעס האט דער מלאך־המות... שוועבענדיג אויף פליהענדיגע באמבעס געקיילעט... מארגען געהט די גרויסע מלחמה פאר שיפּקע! און נישט איינעם נאר פון די דאזיגע שלאפענדיגע אצינד וועט מארגען... רייזעלע! איך רעד איצט אין דעם דאזיגען בריעף מיט דיר, אין דער האפנונג, אז ווען די קויל טרעפט מיך, וועט ער דיר דערצעהלען ווי שטארק ליעב". — מילא נו, עס געהער נישט צום ענין. — „אין די לעצטע מינוטען פון מיין לעבען האב איך געדענקט נאר פון דיר..."

שפרינצע (ווישט די אויגען) רייזעלע וועט, נעבעך, צוגעהן הע־רענדיג. אבי גאט האט איהם ביז אהער אויסגעהיט... נו, ווייטער, שמחה! וואס שרייבט ער ווייטער.

שמחה. ווייטער איז שוין זייערע זאכענישען. נארישקייטען... צו דיר איז אויך דא א גערוס נאר פריינדליך. פרעה זיך, מאמע!

(ער נעהמט נאך א בריעף פֿונ׳ם פּאַקעט און בשעת מעשה פאַלט פון דאָרט ארויס א פאָטאָגראַפיש בילד).

שפּרינצע. הא, רייזעלע׳ס בילד... שמחה, דו ביסט בלייך, וועה איז מיר! לייען נאָר הויך, וואָס לייענט ער עס עפּיס שטיל פאַר זיך!

שמחה. בערוהיג דיך, שפּרינצע! האָב נאָר אביסעל צייט!

שפּרינצע. שמחה, לייען!... לייען, וואָרום אָט חלש איך אויפ׳ן אָרט.

שמחה. איך לייען. נאָר שאַ, למען־השם, שאַ! — דאָס שרייבט דער רישטשוקער רב פון בולגאַריע צו אונזער׳ן, אַזוי: „איך שבא, געקומען לקהילתנו א זעלנער מאחינו בני ישראל, א יונגער מאַן און רחמנא ליצלן חרב געוואָרען, היהודים פון מיין קהילה רחמנים בני רחמנים האָבען איהם אריינגענומען אין ביקור חולים, ושם איז ער געלעגען, לא עליכם אין א היציגער חולאת אָהן לשון און מטושטש..."

שפּרינצע (נישט מיט איהר קול) דאָס גוטע בריוועלע, וועה מיינע יאָהרען! — ווייטער, שמחה, לייען, ביז דעם סוף.

שמחה. אָבער איך בעט דיך, שפּריצעניו, שאַ!... (ער לייענט און שטאמעלט) „ואחר פטי־טירתו האָט מען געפונען אצלו בריעף, פון וועלכע מען זעהט בחוש, אַז ער איז מבני קהילתכם, האָט דאָרט פאָטער און מוטער וגם א כלה, וואָס איהר בילד איז רצוף בזה, לכן טהו איך הכל, וואָס אויף מיר איז מוטל און שיק לכבודו אַלסדינג אריין, בכדי כבודו זאָל מצדו א ידיעה געבען לקרוביו און וויסען איך להתנהג"...

שפּרינצע (ברעכט די הענט) אשלאַק האָט מיך געטראָפען. רייזעלע! — פערשפּילט אזא טייערע נשמה! שמחה, אוי, נישט גוט!...

שמחה (האַפּט ארום שפּרינצען) שפּרינצע, א שפּריצעניו, לאָז דיך נישט אָב! אין שטוב, ווילסטו זאָל ווערען א צונויפלויפעניש און רייזעלע זאָל זיך דערוויסען פלוצלים?

שפּרינצע. אוי, איך וועל מיך איינהאַלטען, זיך ווערגען, שטיקען אין מיר!... (זי חליפּעט און געהט גיך ארויס).

שמחה (מיט א זיפץ) ברוך דיין אמת!... גאָטעניו דרעהט זיין וועלטיל, ווי פייבוש זאָגט. (פערטראַכט) אוי, דרעהט פייבוש זיין וועלטיל! און קלאָמפּערשט אַלץ ווי גאָט זאָגט... (ער וויל געהן און בעגעגענט זיך נעבען דער טיר מיט ר׳ יוחנצען און פייבוש׳ן) א, ברוך הבא, ר׳ יוחנצע! דער ערשטער און דער בעסטער. — זיצט, זייט מוחל, איך וועל נאָר אויף א ווײַלע אַרויסגעהן. עפּיס קרימט זיך מיין ווייב און איז, לא עליכם, אביסעל לא־עליכם־דיג. (ער געהט).

פייבוש: אי, וואָס פאַר אַ פאַנטאָפּעל-מאַן דער שמחה איז, דאָס ווייב, אַ געלעכטער, כ'לעבען, האָט ביי איהם אַ דעה...

ר' יוחנצע: ביי אַלע עמי-הארצים איז דאָס ווייב אַ גאַנצע חשובה... שמחה, דער עם הארץ, זאָגט איהר, קווינקעלט זיך נאָך, — ווער איז ער און ווער — איך? (ער מאַכט אַ קולאַק) אָט דאָ ליגט ער ביי מיר! וויל איך, ווערט מאַרגען פון איהם תל. פאַרשטעהט איהר?

פייבוש: דאָס טאַקי, מיין איך, זאָלט איהר איהם היינט דאָ גוט אָנצוהערעניש געבען, אַז ער זאָל פיהלען און צאַפּלען צו טאָן. אויף דער אסיפה בעדאַרפט איהר זיין אָהין—נישט אַהער, אַהער—נישט אַהין, עפּיס מיט אַ דריידיל, פאַרשטעהט איהר?.. (אונטערוואַרעמענדיג ר' יוחנצען) ר' חאַסקעלע אייערער ווערט אין אַ שמאַלץ-גרוב זיך אַריינחאַפּען און אויסגלייכען די ביינער נאָך אַזוי פיעל דחקות, נעבעך, שפּרינצע איז אַ וואוילע בעל-הביתטע. אַ שטוב איז ביי איהר פון אַלעם גוטען און איהרע וואַרעניקעס שמ'צן די וועלט... ר' חאַסקעלע, נישקשה, וועט האָבען גוטע קעסט! (שמחה קומט אַריין און בעהמט זיך אָנצינדען ליכט אין זילבערנע לייכטער. פייבוש האַפּט זיך העלפען און וואַרפט אַראָפּ אַ לייכטער. באַלד דערויף קומען אָן די נגידים).

שמחה (לויפענדיג זיי אַקעגען): אַ, ברוך-הבא. ר' שמעלקע! ברוך-הבא, ר' טודריסיל! ר' העניך, ר' סענדעריל, ר' לייבעלע! ברוכים הבאים, ברוכים הבאים!

ניינטע סצענע.

די נגידים, ר' יוחנצע און שמחה זיצען אַרום טיש
פייבוש דרעהט זיך אַרום ווי ער איז שטאַרק בעשעפטיגט,
וואַרפט זיך אין אַלע זייטען און טהוט לחלוטין גאָרנישט

ר' סענדעריל: הבה נתחכמה, רבותי! וואָס טהוט מען מיט די עזות-פנימער.

די נגידים (אַלע אין איין קול און איטליכער רעדט זיינס): מען קען

נישט אַראָבלאָזען! — מיר קומט אויף דער באָד!! — צוויי שוחטים נייע מוז מען צונעהמען! — פאַרקערט, מען מעג נאָך דעם מקח, נישקשה, אַרויפציהען! —. וואָס מיר עולם? ווען מיר עולם!—נאַרישע זאַכען, כ׳לעבען! — פּישש!—לאָזט זיך דינען! — וואָס טויג מיר דאָ המצאות! — צוויי קאָפּיקעס איז, כ׳לעבען, ביושר!—פאָלגט מיך! — ניין, ניין — פאַרקעהרט, אַדרבה, דריי.

שמחה: בעטראַכט, רבותי, מיין לאַגע. דערוויל לייד איך און איינגאַנצען לאָזט זיך עס אויס צו מיין קאָפּ.

די נגידים: איז אייך שלעכט, זאָגט זשע זיך אָב.

שמחה: חאָטש מאָרגענדיגען טאָג! בעפרייט מיר נאָר מיין זאָלאָג. (צו ר׳ יוחנצען) ר׳ יוחנצע, איהר פאַרשטעהט דאָך יאָ אַ עסק, בעטראַכט אַדרבא די זאך אַרום און אַרום און זאָגט, איך בעט אייך

ר׳ יוחנצע (קנייטשט זיך): בע... אַ שווערע הלכה...

שמחה: מיר איז שלעכט פון אַלע זייטען. עס קומט דאָך מיר אויס בדלות צו ווערען. — איך לאָז אייך דאָ איבער, איהר זאָלט אייך גוט מיישב זיין (ער גפהט אַרויס).

ר׳ שמעלקע: נישקשה, לאָז ער זיך טאַקי אָבזאָגען, וועלען זיין, פאַרשטעהט איהר מיך, פּאָפּעטשיטעלעס. ווי מיינט איהר, ר׳ יוחנ׳צע?

ר׳ יוחנצע (נעהמענדיג זיך ביים בערדעל): בע... שמיעסט מען אין תוך אַריין, זייט איהר פּאָפּעטשיטעלעס זעהר, זעהר, גוטע. מהיכא תיתי... נאָר לאָמיר שמיעסען פאַרקעהרט, איז דאָך די קשיא גאָר פון אויבען אויף: זאָלט עס אַנדערש זיין אַזוי... ווי זשע ווערט מען פטור שמחה׳ן! אלא וואָס דען וועט איהר ענטפערען: עולם, — לאָז דער עולם טאַקי שרייען גוואַלד, וועט ער שוין מוזען... פאַרשטעהט איהר מיך, בלייבט דאָך צוריק די קשיא: ווי איז דער דין, אַז ער ווערט אַ כופר בעיקר, דאָס הייסט, ער זאָגט דער שטאָדט, איהר פאַרשטעהט דאָך ווען איך מיין, גאָר גראָב: געשמייע אייך פאַר פול, וואָס פאַר אַ מחותנים זייט איהר מיט דער טאַקסע? — איז דאָך טאַקי נישט קיין גוטער משא ומתן... נישטמעהר, מען בעדאַרף ז׳ך גוט מיישב זיין. מיר וועלען זעהן (צווישען די נגידים ווערט אַ געזשורזשער־י. פייבוש געהט צו פאַמעליך צו ר׳ יוחנצען, רוימט איהם איין אין אויער און געהען ביידע צו דער טיר).

פייבוש: שמחה רופט אייך אויף אַ וואָרט. זעהט זשע, ר׳ יוחנצע

אַצינד איז די רעכטע צייט. ווייזט איהם דאָרט דאָס בייטשעל און גיט איהם אַ קוועטש, וועט ער זיך אָנכאַפּען מיט הענט און פיס. — לאָז ר׳ חאַסקיל זיך אַריינכאַפּען אין אַ שמאַלץ-גרוב. (ר׳ יוחנצע געהט אַרויס).

ר׳ טודרוסיל (אָבּפּיה־ענדיג ר׳ שמעלקען פונ׳ם טיש אין דער זײַט): באַם עס וועט בלייבען פּאָפּעטשיטעלעס, בעט איך אייך אין זינען צוהאָבּען, מִיך אויך אין דעם צעטעל אַריינצושטעלען. (זיי געהען צוריק צום טיש).

ר׳ סענדעריל (אָבּפּיהרענדיג ר׳ לייבעלען אין דער זײַט): פאַרגעסט נאָר נישט, איך בעט אייך, אַז איך בין שוין אַמאָל אויך געווען פּאָ-פּעטשיטעל און בין דער שטאָדט שטאַרק צוניץ געקומען. מיין גאַנץ לעבען אַרבּייט איך אַלץ לטובת הכלל, לטובת הכלל... (זיי געהען צוריק צום טיש, שמחה און ר׳ יוחנצע קומען אריין, פייבוש געהט צו זיי נאָהענט צו).

שמחה: לאָז עס נאָר בלייבען בסוד, ר׳ יוחנצע ביז איך וועל פאַרטיג ווערען מיט מיין ווייב, אונזער תקיעת כף איז הייליג.

פייבוש: מזל טוב. ר׳ יוחנצע!... איהר האָט ביידע, כ׳לעבען, געטראָפּען. אַזעלכע צוויי לייטישע מחותנים! (ר׳ יוחנצע ווינקט צו שמחה׳ן. שמחה געהט אַרויס און ער געהט און זעצט זיך ביים טיש).

ר׳ יוחנצע: מסתמא בין איך גערעכט! איך האָב אַ טאַ[illegible] געטאָן דאָרט שמחה׳ן און זעה אַרויס, ווי באַלד מען ציהט איבּער דעם בויגען, איז ער מוכן ומזומן אייך ענטפערן קוממיות...

די נגדים (אין איין קול): אַזוי... ער וויל געהן אַ קעגען אַ שטאָדט.

ר׳ יוחנצע: שטאָדט, זאָגט ער, הייסט ביי מיר דער עולם, נישט עטליכע נגידים...

ר׳ סענדעריל (קנייטשט דעם שטערען): ווי באַלד אַזוי... נישט איבּערציהען... מוז מען אַצינד, פאַרשטעהט איהר? שוין זעהן עפּיס אַ מיטעל, ווי דעם עולם לעת עתה איינצונעהמען. און אַ סגולה צום עולם קען נאָר געבּען איין ר׳ יוחנצע.

ר׳ יוחנצע (דרעהענדיג דאָס בערדיל): מיין זיידע, זכותו יגן עלינו, פלעגט אַלץ מאַכען, געדענק איך, כהאי לישנא: בע... עולם—גולם.— צוקייעט מען די דאָזיגע הייליגע ווערטער, פיהלט מען, ווי זיס זיי זענען. ר׳ ליב שרה׳ס גולם, אַ שטייגער, איז געגאַנגען, געטאָן זיינע שליחות. האָט ער זשע דען געוואוסט, וואָס ער טהוט? ניין, אין איהם

האָט געאַרבייט דעם שם המפורש. קוים אָוועקגעהמענדיג דער שם המפורש, איז ער געבליבען ליגען ווי אַ שטיק ליים. — דער עולם, פאַרשטעהט איהר מיך, איז אין תוך אַריין אַ לייםענער, אָנגעמאָלטער גולם. ער שרייעט, פילדערט און פרעגט איהם בחרם וואָס... אין איהם אַרבייט עפּים אַשר, לצים אַזוינע, נפשות, וואָס דרודלען איהם אָן. ס'איז נאָר אַ האָקוס־פּאָקוס. מען בעדאַרף, פאַרשטעהט איהר, די עטליכע לצים אַוועקנעהמען, ווערט שאַ. און צו יענע לצים איז דאָ אַ שפּרוך, גוטע באַבסקע מיטעל — ממתקים מיין איך.

די נגידים. אָ, דרינען מוז מען זיך שוין ווענדען טאַקי צו שמהה'ן. נעהמט, ר' יוחנצע, ביי איהם על חשבון. נישקשה...

פייבוש (צוגעהענדיג צו די נגידים) דער בעל הבית בעט דעם עולם אַריינגעהן אין אַנדערען חדר. מען בעדאַרף דאָ גרייטען צו [illegible] צעהען אין צווייטען חדר).

צעהנטע סצענע.

פייבוש, דוואָסיע און מענדיל

דוואָסיע (גרייט צום טיש) מיט איהם איז גוט די הענט זיך צו־צופיהרען! וואו איז דער ימח־שמוניק ערגיץ מיט די טעלער?

פייבוש (דרעהענדיג זיך ארום דוואָסיען) מיט איהם וואָלסט דו דאָך געוואוסט פון אַ לעבען צו זאָגען. דאָס טעלעריל פונ'ם הימעל וואָלט ער דיר אַראָבגענומען.

מענדיל (אנקומענדיג אויף די רעד. מיט טעלער) און צוגעטראָגען דיר דוואָסעניו, פון פייגעלמילך.

פייבוש (אננעמענדיג א כוס) בראָנפען וויל איך אַליין נעהמען און לעקעך צום פערבייסען וועסט דו, דוואָסיע, שוין געבען (ער טרינקט); הער נאָר אַ מעשה, מענדיל האָט נאָר אַליין נישט געוואוסט, אז ער

האָט אַ פעטער אין ארץ ישראל, — (צו דוואסיען) ער איז דאָך פונ׳ם צימעם, הוילע יחוס. בעסערס דערפון האָט דיין טאַטע, ר׳ כתריאל, זיך נישט געקענט גאָר ווינשען (מיט א זיפץ מלא חניפה) אָט דאָס איז געווען אַ יוד, אַזוינע יודען זענען היינט גאָר נישטאָ. אַי, האָט ער, עליו השלום, מיך ליב געהאַט (מאַכענדיג מיט דער האַנד ניט ער א שטופ דעם טע).

מ ע נ ד י ל. עפּיס גאָר אַ נייער רוק, ר׳ פייבוש, פאַפּערעק אויף קיין ארץ ישראל...

פ י י ב ו ש. וואָס דיר דאַכט זיך פאַפּעריק, איז דווקא גלייך. אַט וועסט דו זעהן, מענדיל, ווי דוואָסיע גיט מיר היינט פערבייסען לעקיך.

ד וו אָ ס י ע. היינט איז שווערליך. פערבייסט דערווייל מיט דער צונג. (שמחה מיט די נגידים קומען אריין).

עלפטע סצענע.

אַלע זיצען ארום טיש און עסען. דוואָסיע טראָגט אריין. מענדיל נעהמט צו בײַ איהר און דערלאַנגט צום טיש. פייבוש דרעהט זיך אַהין-אַהער, גלייך ווי ער פאַרווערט, מהוט איין טרונק בראַנפען נאָכ׳ן אַנדערען און האַפּט בײַם ווענ געהענדיג פון אַ פּאַלומעשעק.

ר׳ י ו ח נ צ ע (האַלטענדיג א כוס אין דער האַנד מיט פערגלאָצטע אויגען) לחיים! פשוט טאַקי... טיי-טע-טע-טיי לחיים! (ער זיפצט גיט אַ זופ און טרינקט דערנאָך מיט אַ מאָל אוים דעם כוס)

ד י נ ג י ד י ם (זיפצענדיג) לחיים, אוי-אוי-אוי, טאַטע-פאָטער!

פ י י ב ו ש (פאַלענדיג פון די פיס, שלאָגט זיך אן מיט מענדלען) נישקשה, מענדיל, פאַל בײַ זיך נישט אַראָב, עס וועט געהן!...

מענדיל. עפּיס געהט עס הײנט בײַ אײַך אַלץ באַלכּסון און פּלאָנטעט זיך פאַר די פיס טאַקי נײַן אײלען, פײַבוש.

פײבוש (צולויפענדיג מיט אימפּעט צום טיש אויף א קול לעבעדיג, ווי א מאַרשאַלעק) דער בעל-שׂמחה בעט דעם עולם קײן פאַראיבעל נישט צו האָבען. אויף דער טאָכטערס חתונה, אם ירצה השם, וועט ער פאַרבעסערן!

(פלוצלים לויפען אַרײַן הענדום-פּענדום פורים-שפּילער. אַהשורוש אין אַ מאַנטעל פון אַן אַלטען פּרוכת, אויפ'ן קאָפּ אַ מין היטעל פון געל פאַפּיר מיט פלויטערלעך. „ושתי המלכה" מיט אַ סימן פון אַ בערדיל, אין אַ קורץ שמוציג קלײדעל, פון וועלכען עס קוקען אַרויס גרויסע, גראָבע שטיוועל. אַרום דעם האַלז אַ שאַל, צוגעבונדען מיט די עקען הינטען אויף דער פּלײצע. אויפ'ן קאָפּ אַ אָבגעבאַרעט שטרויען קאַפּעלישעל. — „מרדכי". אין אַ קאַפּטאַן, אויפ'ן קאָפּ אַ מין שטרײַמעל מיט אַ לאַנגער באָרד פון קליאַטשע. געהט רײַטענדיג אויף אַ הילצערן פערדיל, בעהאַנגען מיט גלעקלעך. — „המן". אין אַ סאָלדאַטסקען שינעל. אויפ'ן קאָפּ אַ דרײַעקעכדיגער קרעפּ פון צוקער-פּאַפּיר. — דער לעקער-לויפער אין שיך און זאָקען. די פּאָלעס פאַרבײגען. אויפ'ן קאָפּ אַ הויך פּאַפּירען היטעל. אַ כלי-זמריל סקריפּעט אויף אַ פידעלע און אײנער געהט מיט די טאַצען. — דוואָסיע און מענדיל שטעהען נעבען דער טיר און קײַכען פאַר געלעכטער).

מרדכי (יאָגט זיך אַרום רײַטענדיג, שאָקעלט מיט דעם בערדיל. די גלעקלעך קלינגען).

פליהון אויף די אַחשתרנים טהו איך טהון;
אין אַ פורפעלוואָלענע זיפּצע טהו איך זײַן אָנגעטהון
טהו איך, טהו איך, טהו איך טהון
אַ שפּרונג, אַ שפּרונג אויבענאָן.

מענדיל (צו דוואָסיען) אויף דער אויבערשטער באַנק אין באָר! דאָס איז בעריל דער שמײַסער!

דוואָסיע (קײַכענדיג פאַר געלעכטער) מײַנע צרות אויף איהר, אויף ושתי המלכה! דאָס איז לײזער דער בעהעלפער!

דער לעקערלויפער (שטעלט זיך אין דער מיט שטוב און גיט א מאַך מיט דער האַנד אַרום זיך)

דאָס איז אַ ווײַנגאָרטען!

אחשורוש (טהוט א מאַך מיט דער האַנד פון זיך)

אָ, דו לעקערלויפערליין!
לויפען זאָלסט דו צו ושתין,
נאַקוט לאָז זי אויפטרעטיין,
לאָזען די האַרען קוקיין,
ווי ענטפּלעקט טהוט זי זיין שען.
טראַלעליי, טראַלעליי, טראַלעליי!
איינס און צוויי און דריי.

דער לעקערלויפער (צולויפענדיג צו ושתין).

איך טהו מיט מיינע גילדענע פיסעליך טהון
אין דיין שפּאַצירגערטענדיל אריינטרייטון.
לאָז מיך, אָ ושתי! דערציילון.
דער מלך טהוט טהון בעפיילון:
נאַקוט זאָלסטו זיך טהון צוגרייטון,
נאַקוט און הויל פאַר איהם טרייטון.
טרייטון, טרייטון, טרייטון.

ושתי (אויף א קוויטשינג קולכען)

נאַקוט טהו איך מיך שעהמון,
מיין שיין קלאָר לייב בלויז צייגון,
אַ ליילוך טהו איך טהון נעהמוי
און צומאַכון די אויגון

(וואַרפט אראָב די שאַל, אויסטוהענדיג דאַם קאַפּעלישעל, טאָפּט זיך און עפּיס אויפן שטערען און ניט זיך א האַס מיט כעס).

האָס טהוט שפּראָצען מיר אויפ'ן שטערן
עפּים ווי אַ לאַנגער האָרון?
אָ, לעקערלויפער, ניקס בשום אופון!
זאָלסט מיט דיינע פיסעליך לויפון.
ווער איז ער? טהו איהם זאָגון,
אַז איך ושתי זאָל איהם טהון פאָלגון!
אַ שטאַלמייסטער האָט ער געטראָגן
טהון זיין אַ מאָל ביי מיין טאַטון.

זאָל ער נישט טהון פאַרגעסון.
אַז איך בין אַ פּרינצעסון.

דער לעקערלויפער

איך טהו טהון אַ טרייטון!
טרייטון, טרייטון, טרייטון!

המן און דער לעקערלויפער (קומען און שלעפּען ושתי׳ן).

געהאַנגען זאָלסט דו, ושתי, ווערון,
פאַר וואָס דו טהוסט נישט הערון!

ושתי (וויינט אויף א קוויטש)

וועה אויף מיינע יאָהריין
נאָך אַזוי יונג און שען!

(אין דעם עולם איז א גרויס געלעכטער: א שענע ושתי לייזער דער בעהעלפער!)

המן.

דער יודע מאָנדרוש, טהו איך קוקען,
וויל פאַר מיר נישט זיך טהון בוקען. (צו אחשורוש׳ן)
די שפּיץ=יודען טהוען אונז בייסון
און טהוען נישט הערען דיין הערונג.
בעפּייל: לאָז מען טהון זיי צערייסון
צערייסון אַזוי ווי אַ הערונג.

מרדכי (לויפט צו מיט אימפעט)

דו המן טהוסט אויסטראַכטען ליגון,
ליגון, מסירות אויף יודענס קינדער.
אין דער ערד וועסט דו טהון ליגון,
און אונז וועט גאָט טהון וואונדער.
פליהון אויף די אַחשתרנים טהו איך טהון,
טהו אין אַ פורפעלוואָלענע זיפצע זיין אָנגעטהון.
טהו איך, טהו איך, טהו איך טהון
אַ שפּרונג, אַ שפּרונג אויבענאָן!

(אויסשטרעקענדיג די האַנד צום עולם)

היינט איז פורים און מאָרגען איז אוים,
גיט מיר אַ גראָשען און שטופּט מיך אַר'ים!

(שמחה גיט די פורים־שפּילער געלד און צו גלעזלעך וויין. זיי טרינקען און לויפען דערנאָך ארוים).

די נגידים (אויפהייבענדיג זיך פונים טיש) אונז איז שוין אויך צייט, הייסט עס, די אַסיפה איז געענדיגט.

פייבוש (מיט א געלעכטער פון א שכור) געענדיגט מיט א פורים־שפּיל, אַ קאָמעדיע!...

אַ דאַטשע אין אַ סאָסנאָווע וועלדיל. פּאַרענט־צו שטעהט אַ ווייס שטיבעל מיט געלע פריזבעס און צווישען בוימער אַקעגען — בײנק פון גראָז, אַרום און אַרום שטוב ציהט זיך אַ פּלייט פון איבערגעלעגטע לאַנגע דרענגלעך, וואָס ...ילט־איבער דעם וואַלד.

ערשטע סצענע.

טיעף אין וואַלד ברענט אַ פייעריל. קינדער קלעטערען און יאָגען זיך אַרום מיט פיילענבויגענס. עס הערט זיך אַ רעש, אַ געשריי, אַ געשוווּשטשערײ. מענדיל און דוואָסיע ווייזען זיך פונ׳ם וואַלד און קריכען איבער דעם פּלויט.

מענדיל. איך זאָל האָבען אַזוי פיעל הונדערטער, וויפיעל חתונות היינט, אין ל״ג בעומר, ווערען ביי אַלע יודישע קינדער אָבגעמאַכט, וואָלט איך רייכער געווען פון גינצבורגען.

דוואָסיע. ער זאָל דאָס חאָטש זאָגען: אָהן עין הרע!... וואָס צעהלסט דו עס אַזוי יודישע חתונות? לאָזען יודישע קינדער זיך פּרוכפּערן און מעהרען.

מענדיל. אויף יענעם איז זי אַ ווּתרנ׳טע! און ביי אונז אין דען נישט קיין יודישע נשמה?... טאָמער, דוואָסעניו, וואָלט אַ סברא

געווען, מיר זאָלען היינט, אויף ציקאַוועשטש, בשעת יריד פון תתוטת, אָבשטעלען א חופה. הא?

דוואָסיע. קוקט איהם נאָר אָן, ווי ער האָט נישט קיין ציים נישקשה, ביסט נישט קליין צו וואַרטען.

מענדיל. צו וואָס וואַרטען און אויף וועמען וואַרטען? איך מיט דיר זענען מיר אי חתן־כלה, אי פוןביידע זייטען די מחותנים. אונזער נדן איז דאָ, אין די צעהן פינגער. און די דרשה קען איך, ברוך השם, גוט ווי אַלע חתנים.

דוואָסיע. געננוג געדרשה׳נט. איך קען שוין דיינע דרשות, דו לץ איינער!

מענדיל. חאָטש איין קליין דרשה׳לע נאָך. א צוויי, דריי קיש, דוואָסעניו! (ער נעהמט זי ארום און קושט).

דוואָסיע. ווי האָט מען עס נישט קיין בושה! אין מיטען העלען טאָג. דאָרט זיצען מענשען.

מענדיל. נישקשה, ס׳איז פאַר זיי נישט קיין סוד. ווייסען אויך דעם פירוש דערפון. און איבריגענס זענען אַלע דאָרט ערשט זיך צוגאַנגען. (ער שטעלט אונטער דוואסיען זיין באַק) נאַ, גיב אָב צוריק!

דוואָסיע. אָ ניין! ווערסט אַזעלכעס ביי מיר בשום אופן נישט פועל׳ן. (זי קוקט זיך ארום און דערלאַנגט איהם א קוש). נאַ דיר שוין, נאַ און לאָז מיך צורוה!

מענדיל. אַצינד, דוואָסעניו, מוזט דו זיבען מאָל! נישט אַנדערש ווי זיבען מאָל.

דוואָסיע. דאָס, זעהסט דו, אויף קיין אופן נישט... (זי קוקט זיך ווייטער ארום און שפרינגט אָב אין דער זייט). בראָש האָט ער זיך צוהיצט און האָט היינט עפּיס קיין אויגען נישט! געננוג זיך געשפּילט, רייזעלע געהט דאָרט! — איך וועל צו־געהן צו רייזעלען, טאָמער בעדאַרף זי עפּיס האָבען. דאָס האַרץ פּאַלט מיר אַרוים קוקענדיג ווי זי האָט זיך פאַרענדערט און וואָס פאַר אַ פנים זי האָט, נעבעך, בעקומען נאָך דער וויסטער בשורה פון איהר חתנ׳ס טויט. הלואי די דאַטשע זאָל איהר העלפען! עפּיס האָב איך זי ליעב, אַזוי ליעב... זי שטעהט מיר דאָ אין האַרצען. (זי ווישט מיטין פאַרטוך די אויגען).

מענדיל. אַ רחמנות, נעבעך!... גיכער, דוואָסיע, געה גיכער צו איהר! (מענדיל און דוואסיע צוגעהען זיך).

צווייטע סצענע.

ר י י ז ע ל ע אין א סיטצען קלייד און א ווייסע באטיסטענע קאפטעלע. צוויי לאנגע צעפ הענגען איהר אראב אויף די פלייצעס. זי איז בלייך און געהט פאמעליך, שטארק פערטראכט. — ד ו ו א ס י ע געהט איהר נאך.

ד ו ו א ס י ע (צוקומענדיג צו א באנק צווישען ביימער): א, דא, רייזעלע, איז גוט זיך אויסצורוהען! עס קען צוקומען א שטיק געזונט, נו?

ר י י ז ע ל ע: טהו וואס דו ווילסט, מיר איז אלץ איינס.

ד ו ו א ס י ע (נעהמט נישט ווייט פון דאנען א קאלדרע און א קישעלע און בעט אויס אויף דער ערד) גאר אנטיק! גרינע גראז, קרייטעכצער, ביימער, וואלדפייגעלעך... מחיה, לעבעדיג, פרעהליך!

ר י י ז ע ל ע (זעצענדיג זיך): וועמען, הא? — דיר, דוואסיע?

ד ו ו א ס י ע: א הונט זאל א לעק טאן מיין הארץ, וואלט ער, דאכט זיך, א מיתה-משונה איינגענומען אויפ'ן ארט, אי, האב איך א הארץ! איך בין, נעבעך, עלענט, א וויסטע יתומה...

ר י י ז ע ל ע: גאר פלוצלים!..

ד ו ו א ס י ע: ערשט היינט טאקי האב איך עס דערפיהלט. אהן א טאטע, אהן א מאמע, וועה איז מיר, געה אליין ווער א כלה!.. אוי וועה...

רייזעלע (פערטראכט): וואס איז?!

ד ו ו א ס י ע: גארנישט, גלאט אזוי... איהר דרעמעלט, לאמיך אייך נישט שטערען. אביסעל פרישע מילך וואלט אצינד זעהר גוט געווען. א דערקוויקעניש. נו, זאל איך?

ר י י ז ע ל ע: טהו, דוואסיע, וואס דו ווילסט! (זי טהוט א מאך מיט דער האנד און נורעט זיך איין מיט'ן קאפ אין קישען).

ד ו ו א ס י ע (רוקט זיך אב אויף עטליכע טריט ווייטער און שאקעלט מיט דעם קאפ). את האסטו דיר! שוין יא טאטע און מאמע, אז ס'איז אבער נישטא קיין מזל!..

דריטע סצענע.

שמחה, שפרינצע און רייזעלע.

(שמחה און שפרינצע קומען-צו נאָהענט, וואו רייזעלע ליגט).

שמחה (אויסלאָזענדיג א שמועס): היינט פאַרשטעהסט דו שוין, שפרינצע? שריי חי וקים, מוז אזוי זיין.

שפרינצע (ווינקענדיג צו שמחה'ן): שאַ! דאָס קינד ליגט דאָ און שלאָפט. לאָז זי, נעבעך, אביסעל זיך אויסרוהען.

שמחה (שטילער אין שטארק אויפגעבראַכט): א הארצוועהטיג, בנאמנות, ווי דו ווילסט מיך נישט פאַרשטעהן! דו מוזט, זאָג איך דיר, שפרינצע, מיט איהר רעדען, היינט מיט איהר רעדען.

שפרינצע: א קאַטאָוועס אביסעל אזא מציאה! אז נישט היינט, קען, חלילה, די וועלט אונטערגעהן!

שמחה: די וועלט ווי די וועלט, מיר קענען דערוויילי טאַקי אונטערגעהן. (ארויפלעגענדיג א פינגער אויפ'ן האלז) איך בין פאַרבאָדען אָט ביז דאַנען. אויף חאַסקילען שטעהט אצינד די וועלט!..

שפרינצע (געהט פאַמעליך צו נעהענטער צו רייזעלען, בייגט זיך איבער איהר א ביסעל אָן און טרעט באַלד צוריק): בידנע קינד! ליגט ווי א שטילע טויב, פאַרלעגט מיט'ן קעפעלע און שלאָפט. — מעגליך, איהר חלומט זיך אצינד א גוטער חלום און דענקט גאַר נישט, אז די מאַמע, איהר אייגענע מאַמע, שטעהט נעבען איהר, ווי א קאַץ, מיט דער מחשבה אריינצושטעקען אין איהר הארץ די נעגעל און פאַרדרעהען איהר דעם קאָפּ... איהר איצטיג שלאָפען, ווי אזוי זי ליגט זיך דאָ איינגענורעט, רייסט מיר אויס די נשמה. זי זאָל זיך אויפחאַפען, וואָלט געוועזן עפּיס בעסער, גרינגער... (זי ווישט די אויגען).

שמחה: איך פאָהר אין שטאָדט, א רגע איז איצט טייער. — שפרינצע, רעד! (ער געהט געשווינד אוועק).

שפרינצע (נאָכדעם ווי זי שטעהט א רגע שטיל): א שרעק! ווי רעדט מען מיט איהר פון אזא זאַך!.. אוי, ליבער גאָט, האָסט מיך געבראַכט צו א שווערען נסיון. ניחיי וואָלט זי חאָטש גערעדט, געוויינט, וואָלט

נאָך אַזוי שווער נישט געווען זיך אויסצו׳טענה׳ן מיט איהר. זי אָבער שווייגט, טראָגט איהרע וועהטיגען טיף אין זיך. זי צאַנקט, געהט אוים ווי אַ ליכט. אין איהרע אויגען ליגט עפּיס אַ געבעט. אויף איהר בלייך פּנים—גוטסקייט אָהן אַ ברעג, גלייך ווי איינער רעדט: נאַט, טהוט מיט מיר וואָס איהר ווילט. און געה דערנאָך טהו איהר עפּיס, אַז זי אַליין גיט זיך איבער אין דיינע הענט! מען בעדאַרף האָבען אַ האַרץ פון אַ גזלן. — ניין, אַ גזלן אַפילו לעגט זיך אויך די האַנד נישט צוגעהמען אַ מעסער און קיילען, אַז זיין קרבן שטרעקט אַליין דעם האַלז אוים. (ווידער צוגעהענדיג צו רייזעלען) בידנע קינד, שטילע טויב! קאָמאַרען בייסען זי, נעבעך. (זי פּאַכט איבער איהר מיט אַ טיכעל).

רייזעלע (עפענט די אויגען, זעצט זיך אויף און קוקט אן די מוטער) וואָס איז, מאַמע.

שפּרינצע. קאָמאַרען בייסען דיך און דו פיהלסט אַפילו נישט. אַלץ פערטראַכט, פערטראַכט. געגוג שוין, רייזעלע, אַלסדינג איז מיט איין עק. שטיק נישט דיינע צרות אין זיך. וויין, רייזעלע, וויין אוים דיין האַרץ. די טרעהרען וועלען דערוויכען דיין וואונד און עס וועט דיר ווערען גרינגער.

רייזעלע. וואָס זאָל איך טאָן, מאַמע, אַז איך קען נישט וויינען.

שפּרינצע. און אין מיינע צייטען פלעגען ווייבער קענען וויינען... דאָס איינציגע מיטעל פאַר ווייבער, נעבעך, אין שווערע ביטערע צייטען, איז שטילערהייט אין אַ ווינקעל זיך גוט אויסוויינען. נישט איין מאָל, רייזעלע, האָב איך עס געפּריווט אויף מיר. (זי וויינט).

רייזעלע (ארומנעהמענדיג שפּרינצען). מאַמעניו וויין נישט, איך בעט דיך.

שפּרינצע. איך וויין, רייזעלע, פאַר דיר, פאַר אונז ביידע. מיינע אויגען וועלען מיר נישט טריקענען ביז דו וועסט צו זיך נישט קומען און אָנהויבען אויף דאָס ניי צולעבען.

רייזעלע. נעהם, מאַמע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט.

שפּרינצע. אַלץ וואָס דו ווילסט, דו ווילסט, ווען דו, רייזעלע, זאָלסט וועלען, וואָלט איך — אַ שרעק, כ׳לעבעו, — וואָלט... איך דיר געזאָגט...

רײזעלע, נו, מאַמע, זאָג.
שפּרינצע. די וועלט בלייבט אַ וועלט. וואָס די ערד דעקט צו, ווערט פאַרגעסען, נאָך דעם ווינטער קומט תמיד דער ליבער זומער מיט נייע פרישע בלומען... פאַרשטעהסט דו מיך?
רײזעלע. אָנשטאָט בלומען וואַקסט אַמאָל קראָפּעווע. — נו, מאַמע, זאָג.
שפּרינצע (צומישט). נו זאָג איך—ניין, גענוג פאַר היינט. — זאָג איך... הערסטו, רײזעלע? וואָס מאַכען דיר היינט עפּים צו מיטאָג?
רײזעלע (שטאַרק פערטראַכט) וואָס דו ווילסט, מאַמע.
שפּרינצע (נעהענדיג מיט א זיפץ) גע רעד, טהו עפּים, אז זי אלע: וואָס דו ווילסט, דו ווילסט,—בידנע קינד

פּערטע סצענע.

רײזעלע, זלמן און זעלדע.

זלמן (ווייזט זיך צווישען ביימער און ווינקט מיט דער האַנד) אַהער, זעלדע! זי איז דאָ.
זעלדע (צולויפענדיג געשווינד, נעהמט רײזעלען אַרום און קושט זי) סערדצע, קרוין! לאָמיך שטאַרק אָנקושען דיך דאָס לעצטע מאָל.
רײזעלע. דאָס לעצטע מאָל!...... מיט וואָס האָב איך מיך אַזוי פאַרזינדיגט?
זעלדע. (אויף אַ וויינענדיג קול) אומשולדיגע, כשר'ע נשמה! פאַרזינדיגט האָט זיך די וויסטע מאַמע. פאַרלוירען האָב איך מיט אַמאָל אי איהם, איין אויג אין קאָפּ, אי דיך, צוויי קינדער, בריליאַנטען, מיט אַמאָל!
רײזעלע (קושענדיג זעלדען): רעדט נישט, איך בעט אייך, אזעלכע ווערטער! אייביג וועל איך, ווי אַ קינד, ליעב האָבען דיך, שטאַרק ליעב

האָבען פאַר מיר און פאַר איהם. (קוקענדיג זעלדען אין פּנים) ער האָט געהאַט איינגאַנצען דיין פּנים, צווי טראָפּען וואַסער! (קושט זי ווייטער) זאָג מעהר נישט, מאַמע: דאָס לעצטע מאָל!

זלמן. יאָ, רייזעלע, אין ברירה, מאַכ׳ דאָס לעצטע מאָל! מיר פאָהרען אַוועק אויף אייביג. — גאָט איז מיט דיר, רייזעלע! וואָס ביסט דו געוואָרען אַזוי בלייך?

זעלדע. למאי, זלמן, אַזוי פּלוצלים אַרויסזאָגען! די מאַנסבילען אָבער האָבען אַלע אַזאַ נאַטור. (צו רייזעלען) נו, מיין קינד, וואָס זאָל מען טאָן?

רייזעלע (בלייבט זיצען אַ רגע שטיל) אַך, אַזאַ ריס! אַ ריס פון׳ם הארצען מיט אַלע וואָרצלען. קיין זכר אפילו זאָל נישט איבערבלייבען.... הא, פאַר וואָס אַזוי פּלוצלים?

זלמן. אונז צווינגט די נויט. אַלסדינג האָבען מיר דאָ פאַרלוירען....

זעלדע (וויינענדיג) ביטער איז מיר, גאָטס צאָרען איז אויף אונז אויסגעגאָסען געוואָרען! פול מיט גוטס, מיט נחת פון קינדער בין איך דאָ אַמאָל געזעסען און לעדיג און בלויז ווער איך אַצינד פאַרוואָגעלט ערגיץ אין אַפרעמד לאַנד!

רייזעלע (אַרויספאַלענדיג זעלדען אויפ׳ן האַלז) דיינע ליידען זענען מיינע ליידען. ביסט מיר איינגעבאַקען טיף אין האַרצען!

זעלדע. גאָט זאָל געבען, דו, רייזעלע, זאָלסט געפינען מנוחה און רוה ביי דיין מאַן אין הויז! ניין, טאָכטער, מיר איז ביטער. איך בין אַלט, אָבגעלעבט שוין מיין וועלט. דו אָבער ביסט נאָך יונג, האָסט נאָך אַ האָפנונג גליקליך צו לעבען מיט אַ מאַן און זעהן פאַר זיך אַ וועלט... זיי געזונד, מיין קינד! (זעלדע און רייזעלע קושען זיך).

זלמן (געזעגענדיג זיך מיט רייזעלען) גאָט האָט געגעבען, גאָט האָט צוגענומען. לאָז זיין נאָמען זיין געלויבט! (ער נעהמט מיט זעלדען אַוועק).

רייזעלע (נאָכקוקענדיג זיי) דאָס לעצטע שטערענדיל פאַרשווינדען... (אָנהאַפּענדיג זיך ביים האַרצען), אַך אין האַרץ הייבען מיר זיך חוואַליעס... מאַמע, איך וויין! דער בלאָטער האָט אויסגעשפּרונגען און איך וויין, וויין, מאַמע, מיט אייטער און בלוטיגע טרעהרען!... (זי פאַרשווינדט צווישען די ביימער).

פינפטע סצענע.

פייבוש און חאַסקיל.

ביידע ווייזען זיך אַרויסגעהענדיג פונ׳ם וואַלד זאַן צוקומענדיג נאָהענט צום פלאַץ פאַר דער שטוב. חאַסקיל אָנגעטאָן שבתדיג, אין איין אַטלעסענער קאַפּאָטע אויף אונטערשלאַק. פון אויבען אַ בורנאָס פון לאַסטיג. די הענד פאַרלעגט אַהינטען אונטערן בורנאָס, אַזוי אַז די פאָלעס פאַרנעהמען זיך. אויפ׳ן קאָפּ אַ פּליסען היטעל. די פאות שטעהען אויבען אָב פון די שלייפען, אונטען פערשפּיצט אין אַ גרייזעל און הענגען אַראָב ווי צעפּלעך. צווישען די צעפּלעך קוקט אַרוים אַ קליין, שיטער בערדיל, פערריסען מיט אַ שפּיצעל אַרויף. קוקט אַמאָל אויף איין אויגעל, האַלטענדיג דאָס קעפּיל אין דער זייט, און אויף די ליפּען שוועבט אַ שמייכעלע, וואָס דריקט אוים חוצפּא.

פייבוש. אָט וועסט דו זי באַלד אָנקוקען. האַ, וואָס קען דיך עס ארען?.... הייסען וועט עס עט, גלאַט אַזוי, ביים וועג געהענדיג אויפ׳ן שפּאַציר, ל״ג בעומר, אין וואַלד.

חאַסקיל (מיט אַ קנייטשעל) נאָך אַמאָל טאַקי פרעג איך: למאי נפקא מיניה? וואָס איז דאָ אָנצוקוקען? אַ נקבה ווי אַלע נקבות. עיקר הדבר איז דאָך יענץ — התחיבות.

פייבוש. גלויב מיר, ס׳איז רעכט. מען בעדאַרף וויסען דאָס אָרט. דאָ מוז עס הייסען קלאָמפערשט אָנקומען. רש״י איז מיט זיין בעוואָהרעניש, חלילה, נישט משוגע. און ווייטער האַ, וואָס קען עס דיך אַרען, אַז דו וועסט האַפּען אַ קוק? נישקשה, מען וועט דיך, חלילה, נישט אָבבייסען. (ער בעטראַכט האַסקילען) ע, דו שוויצט דאָך עפּים ווי אַ ביבער!... ניין, נישט קיין גוטער משא ומתן פאַר מיר.— וואָס טויג דיר דאָס פּליסען היטעל?

חאַסקיל. אַ זאָג אַביסעל פון אַ יודען: וואָס טויג דאָס היטעל! עפּים גאָר משונה ווילד, כ׳לעבען!...

פ י י ב ו ש. עס... ווייס איך, וואס דו רעדסט. — למען השם, זאג איך דיר, חאַסקיל, צו האַלטען זיך מיט דרך ארץ.

ח אַ ס ק י ל (מיט אַ שמייכעלע) פישעש, דרך ארץ פאַר אַ מיידיל! אַט רעדט נישט קיין נאַרישקייטען.

פ י י ב ו ש. דאָס, חאַסקיל, זאָג איך דיר טאַקי: למען השם, צו רעדען מיט ישוב הדעת, ווארום זי איז אַ קלוג מיידעל!

ח אַ ס ק י ל. אַ טריאַטער, כ׳לעבען, אַ קלוג מיידעל! פון וואַנען האָט צו איהר די חכמה זיך גענומען? אין אַ חדר האָט זי דען גע־לערענט? וואָס אַ מינדסטער מאַנסביל האָט אין נאָגעל, האָבען עס צעהן קלוגע נקבות נאָך אין קאָפּ נישט.

פ י י ב ו ש (ווייטער בעטראַכטענדיג חאַסקילען) נו, סחורה!... דו שוויצט נאָך טאַקי אַלץ, חאַסקיל?! נעהם וויש דיר אָב דאָס פּנים מיט אַ טיכעל. — צו וואָס האָט דיר נאָך געטויגט היינט אַזאַ בורנאָס?

ח אַ ס ק י ל. עפּיס אַ שניידעריל, אַ פּראָנצוזיל בין איך, האַ, מיך צו ווייזען צווישען מענשען אין איין קאַפּאָטע! — זעהר אַ פּאָלי־טישנער מענש, כ׳לעבען, ר׳ פייבוש, (ווישענדיג דאָס פּנים מיט דער פּאָלע) הלכות פּאָליטיקע, דרך ארץ, פאַרשטעה איך בעסער. — רעדט בעסער מכּח התחייבות.

פ י י ב ו ש. נישקשה, דו חאַפּסט זיך אין אַ שמאַליך־גרוב אַריין. — מאָמער וואָלט איך געפּועל׳ט, אויף אַ ווילע האָטש אויסצוטאָן דיין בורנאָס. ער איז דאָך צו דיר נישט צוגעוואַקסען, קענסט דאָך אָבנעהן מיט שוויים.

ח אַ ס ק י ל (ווישענדיג דאָס פּנים) בראָש צימערט ער פאַר שוויים. וואָס איז דאָ אַזוינס? אַ יוד שוויצט... קעסט, ר׳ פייבוש! למען השם, וואָס מעהר קעסט.

פ י י ב ו ש. שאַ, זי געהט, זי געהט! (ער בעטראַכט נאָך אַ מאָל חאַסקילען פונים קאָפּ ביז די פיס) אָך, דייז שוויצען, חאַסקיל, דיין שוויצען!...

זעקסטע סצענע

פייבוש. חאַסקיל און רייזעלע.

רייזעלע (צוקומענדיג נאָהענט) נאָך דאָ פאַרט עפּיס אַ שטיקעל זכר . . . ר׳ פייבוש! אַ גאַסט , כ׳לעבען . עפּיס ווי פון׳ם הימעל אראָבגעפאַלען!

פייבוש. ווערטער טאַקי ווי פון אַ חכמה, אַ יודישע טאָכטער! קיינער טהוט נישט קיין טריט ביז ס׳איז ניט פון׳ם הימעל. עס פאַלט נישט דער שפּאָן ביז ס׳איז עפּיס נישט דיראָן.

רייזעלע (מיט אַ זיפץ) אַ מאָל אָבער פאַלט דער שפּאָן יענעם צרות אָנצוטאָן, חלילה, נישט אייך, ר׳ פייבוש, מיין איך.

פייבוש. מען בעדאַרף אָבער אַלסדינג אָננעהמען פאַר ליב. אז גאָטעניו דרעהט זיין וועלטיל! אוודאי איז נישט איטליכער גענוג שטאַרק אויסצושטעהן דעם נסיון... איך האָב שוין דאָ געשמועסט מיט ר׳ חאַסקילען, האָב איך ערשט . . . וואו זייט איהר, ר׳ חאַסקילע? (שטרעקט רעדענדיג אוים די האנד אהינטער און שלעפּט חאַסקילען צו ביי די פאָלעס) אָט איז, ר׳ חאַסקילע, די גוטע און פרומע, פון וועלכער מיר האָבען געשמועסט.

רייזעלע (לאָזט פארשעמט אראָב די אויגען) ע, ר׳ פייבוש! איך האָב גאָר נישט געוואוסט, אז איהר קענט מאַכען קאָמפּלימענטען.

פייבוש. קאָנפּליענטען ווייס איך נישט, קיין פלאָטקע־מאַכער בין איך נישט. ביי מיר איז אָהן קונצען, פראָסט דער אמת, ווי גאָט האָט געבאָטען. יאָ, האָבען מיר ערשט געשמועסט, ווי שווער ס׳איז איין עהרליכער יוד צו זיין, גאָר אָהן קשיות פון זיין ליבען נאָמען אַלסדינג מקבל באהבה זיין און געשטעלט למשל איינע אַזעלכע, מיט וואָס פאַר אַ שטאַרקייט זי האַלט, נעבעך, דעם נסיון אוים און נעהמט אָן פאַר גוט, וואָס גאָט ברוך הוא טהוט, און ווער? דווקא אַ נקבה, נאָך אַ יונגענד. (אַ טאָרע־נעבענדיג חאַסקילען) אַ יאָ, ר׳ חאַסקיל!... איהר זייט, נעבעך, מיד, ר׳ חאַסקילע, פון׳ם גאַנג און געהט אָב מיט שוויים. נישקשה (שטיל, אנבויגענדיג זיך צו רייזעלען) ער איז אַ יידען קינד, כלי שלמה!

ר ײ ז ע ל ע: איהר שטעהט דאָ דערווייל מיד און איך בעט אייך אַפילו ניט זיצען! זעצט זיך, זייט מוחל, אָט דאָ אַקעגען אויף דער באַנק.

פ ײ ב ו ש (גיט אַ שלעפּ חאַסקילען ביי דער פּאָלע און זעצען זיך ביידע אקעגען רייזעלען): געלויבט איז גאָט, ר׳ חאַסקיל, אָט זיצען מיר אונטערגעלעהנט אונטער אַ בוים! אַ יאָ, גוט? וואָס שווייגט איהר? (צו רייזעלען) איך האָב זיך פאַררעדט און פאַרגעסען דערווייל צו זאָגען. יאָ, דאָס איז ר׳ חאַסקיל ר׳ יוחנצע דעם רבּ׳ס!

ר ײ ז ע ל ע (צומישט): אַ-אַ! איך ווייס.

פ ײ ב ו ש (נאָכדעם אז אַ היבשע ווײלע איז שטיל): אַזוי, אַזוי גצהט עס אויף גאָטס וועלטעלע!... (ער דרעהט אַ האָר פונ׳ם בערדיל און מריקעט אונטער דער נאָז) טי-טי-טי, בריבים-בים-בים... וואָס זאָגט איהר, ר׳ חאַסקיל, ווי דאָ איז גוט?

ח אַ ס ק י ל (מיט אַ שמייכעלע): וואָס איז דאָ אַזוינס? אַ וועלדעל, פלעקער, בוימער, ריטלעך, בעזעמער!... עט. נאַרישקייטען, יונגעלשע זאַכען.

פ ײ ב ו ש (צו רייזעלען): ר׳ חאַסקיל, פאַרשטעהט איהר, געהט אַלץ און הויכע דרכים. איהם טראָגט דער קאָפּ אין אנדערע חלומות. אַוודאי איז עס גאָר אַ הויכע מדרגה העט, העט... אַ קאָטאַ! ווי קומען אַזעלכע מענשלעך ווי איך דערצו... בריבים-בים-בים. — מען בעדאַרף אריינגעהן אַביסעל צו דער מאַמען. (צו חאַסקילען) און איהר מעגט דאָ בלייבען, נישקשה. (צו איהם אויף לשון הקודש) אתה בלא תהיה כאן שלימזלניק. (באַלד טאַקי אויף יודיש) די וועלט פונדעסטוועגען, ר׳ חאַסקיל, איז אויך אַ וועלט.

ר ײ ז ע ל ע (קנאַקט די פינגער): אָט וועל איך געהן, שיקען אייך די מאַמען אַהער, ר׳ פייבוש!

פ ײ ב ו ש: חלילה, זייט זיך נישט מטריח. איך געה אַליין, נישקשה. (ער ווערט פאַרשוואונדען).

זיבעטע סצענע

רייזעלע און חאסקיל

רייזעלע נעהמט נישט ווייט פון איהר דאָס רעמיל און העפט, חאַסקיל נעהמט זיך בײ דער פאה און גלעט דאָס בערדיל. בײדע שווייגען אַ היבשע ווײלע, נישט צורעדען אַ וואָרט

חאַסקיל (מאכט מיט די אקסלען אָנבייגענדיג דאם קעפּיל) נאַ, נאַ דיר פייבוש!

רײזעלע (דערלאנגט, אבבייסענדיג דעם פאדים, א דורכנעהמענדיגען קוק אויף חאסקילען) וואָס פייבוש?

חאַסקיל (אין דער וועלט אריין) אַ תּם! ווייסט קלאָמפּערשט נישט, אַז פייבוש איז אַ שדכן.

רײזעלע. האָט נישט קיין פאַריבעל, איהר זייט דען אַ בחור?

חאַסקיל (מיט א געלעכטער) אַ טריאַטער, כ׳לעבען. נאָט אײך אַ בחור מיט אַ בערדיל!... אַ אַלמן בין איך. — נאָר צו וואָס טויגען די אָנשטעלען, אַז מען ווייסט אַליין זעהר גוט.

רײזעלע (ניט בעראכטענדיג חאסקילען) עפּיס ווילט זיך מיט אײך רעדען, איהר זייט, דאַכט זיך, בײז.

חאַסקיל. (ווערט בײ זיך גאנץ שטארק) נײן, עס רעדט זיך נאָך אַזוי, נו, לאָמיך שוין הערען וואָס ווײטער?

רײזעלע. איז אײער ווײב געווען אַ קלוגע, אויף אײך אַ מבין?

חאַסקיל (מיט א געלעכטעריל) קלוג ווי אַלע ווײבער, משטײנס־געזאָגט. און צו וואָס טויג באמת אַ פלונית׳טע די איבריגע חכמה? ביסט אַ פלונית׳טע, זײ־זשע אַ פלונית׳טע און גענוג. ווײטער גאָרנישט... איהרע מבינות האָב איך נישט בעדאַרפט. אַלץ אײנס...

רײזעלע (אוועקשטעלענדיג דאם רעמיל און אנקוקענדיג חאסקילען) מיט אײך איז דאָך עפּיס מחיה גאָר צו רעדען! זאָגט נאָר, איך בעט אײך, װאָס איז אַזוינס פלונית׳טע?

חאַסקיל (שמאָכט פאר גרויס הנאה און רייבט די הענט וואָס איז אזוינס פלונית׳טע? — גאָרנישט, פלונית׳טע איז פלונית׳טע, אַ יודענע, אָהן אַ נאָמען, גלאַט אזוי זיך...

רייזעלע. און אייער ווייב, זאָגט נאָר, האָט איהר ליעב געהאַט?

חאַסקיל. עפּיס אַזוי מיאוס מגושם, ליעב, מחילה, אַ ווייב!... דאָס ערשטע מאָל הער איך אַזעלכעס, עפּיס אַ ראָסעלפּלייש איז עס, אַ לעדוועצע...

רייזעלע. עפּיס גאָר אַנטיק, כ׳לעבען, ווי איהר רעדט! וויפיעל איז דרינען אַז אייער ווייב איז טויט?

חאַסקיל. אָ, שוין אַ היבשע צייט, אַקעגען אַ דריי חדשים.

רייזעלע. ערשט אַ דריי חדשים און איהר ווילט שוין חתונה האָבען!

חאַסקיל. מילא וואָס דען זשע טהוט אַ יוד, אַז די פלונית׳טע שטאַרבט? געשטאָרבען—נו געשטאָרבען. ברוך דיין אמת! האָב דיר דאָרטען אַ ליכטיגען גן עדן און חתונה מוז מען האָבען,—איבריגענס בין איך מרוצה, אויף אַ קורצער צייט די חתונה אָבצולעגען, אַבי למזל אָבמאַכען די תנאים, פייבוש האָט מסתמא עס שוין געזאָגט.

רייזעלע. און קינדערלעך פון אייער ווייב איבערגעבליבען?

חאַסקיל. פון עטליכע שטיקלעך איז דאָ איין יונגעל, אַ שלאַפּס. מען קען זיין גאַנץ רוהיג, די נשמה הענגט איהם אויפ׳ן שפּיץ נאָז. ער בלייבט ביי׳ם טאַטען. צום שידוך געהער זיך עס כלל נישט אָן.

רייזעלע. זעהר פיין פון אייער זייט... (זי נעהמט ווידער דאָס רעפּיל און העפּט אראָבלאָזענדיג די אויגען).

חאַסקיל (געהט אהין-אהער מיט ברייטקייט און שמאָכט) ווי זי האָט מיך דאָ פאַרהערט! בין איהר אָבער אַריין אין טעם, הע-הע (פאַרלעגענדיג די הענט אונטער דעם בורנאָס, קוקט ער פונדערוויטענס אויף רייזעלען מיט איין אויגעל און מעסט זי איבער פון אויבען ביז אראָב) סחורה! קיין מעשה נישט, נישקשה... מען בעדאַרף מיט איהר מאַכען גיכער איין עק. (צוקוכענדיג צו רייזעלען רעדט ער עפּיס נישט מיט זיין קול), זאָג, נאַרעלע, דו ווילסט?

רייזעלע (הויבט אויף פערוואונדערט די אויגען) וואָס?!...

חאַסקיל (מיט אַ נארישער מינע) זאָג, נאַרעלע, שעם זיך נישט! ס׳איז דאָך אַ יודישע זאַך. ווייסט דאָך שוין וואָס...

רייזעלע (שטעהט געשווינד אויף, אנהאַפּענדיג זיך ביי׳ם האַרצען) אַהאַ, איך שטויס מיך שוין אָן... אַ שרעק!!

חאַסקיל. שרעק זיך נישט, נישקשה! דעם נדן וועט דער טאַטע דיינער סיליק׳ן קודם המעשה. מעגסט אויף מיר זיך שוין פער־לאָזען. ער פרוטה אחרונה וועט ער ביי מיר סיליק׳ן.

רייזעלע (אויסשטעלענדיג אויף חאַסקילען א פאָר ברענענדיגע אויגען) אוועק, דו ווילדער!... (זי לאָזט זיך גיך געהן).

חאַסקיל (נאכקוקענדיג רייזעלען מיט חוצפא) פישששש... מען פרעגט זי אום א דעה! נישקשה, וועסט בעסער ווערען!... (ער געהט אוועק).

אכטע סצענע.

שפרינצע, רייזעלע און שמחה.

שפרינצע (ווייזט זיך געהענדיג פון שטוב און ברעכט די הענד) שוין!... דער ערשטער שניט איז שוין געשעהן. די מאַמע מוז געהן דערקיי־לען... רייזעלע און חאַסקיל! אַזאַ הפך ווי טאָג און נאַכט... אוי, די נויט, די ביטערע נויט!... ווי אָבער וועל איך איהר אין די אויגען קוקען?... רייזעלע, אָ, רייזעלע! (זי שפאַרט זיך אָן צו א בוים און וויינט).

רייזעלע (צוקומענדיג פערטראַכט און דערשלאָגען) מאַמע!...

שפרינצע (קלאַפּט זיך אין הארצען) וועה איז דער מאַמע! — רעד, וויין, טאָכטער!

רייזעלע. איך האָב שוין געוויינט, מאַמע!

שפרינצע. וויין, לאָמיך הערען! דיין שווייגען אַצינד שטעכט מיך... וויין, רעד, טאָכטער!

רייזעלע. אַלץ איינס, מאַמע! וואָס איז איינגאַנצען מיין לעבען?

שפרינצע. אַ שרעק! עפּיס הערט זיך מיר אַצינד דאָס אַלטע לידעל: „דער טאַטע האָט מיך געקיילעט, די מאַמע האָט מיך געגע־סען". יאָ, טאָכטער, געגעסען, דאָס איז טאַקי פאַר דעם עסען.

שמחה (אנקומענדיג שטאַרק אויפגעבראַכט) אַזוי?!... דו שטעסט מיט

הייסען פריסיק שיטסט דו אָפּ—טרייבסט! נו זאָג איך דיר, רייזיל, דער שידוך מיט חאַסקילען מוז זיין און וועט זיין.

שפּרינצע (אננעהמענדיג שמחהין ביי דער האנד) אָבער, שמחה, נישט מיט אַזאַ...

שמחה. עט, וואָס ווייסט דו מיר דאָ זאָגען... דאָס האָט די מאַמע דיינע, רייזיל, דיר ביז אַהער נאָכגעגעבען אַלע דיינע חפצות און איך נאָר האָב מיר געלאָזט אַרויספיהרען אויף ביטשען... יאָ, אַ גרויסע טובה האָט מיט איהר נאָכגעגעבען דיר די מאַמע דיינע געטאָן. אָ, ווייבער, ווייבער...

שפּרינצע (מאכט מיט דער האנד שמחהין כמעט אונטער דער נאָז) שלעכט אין שטאָדט, עס געפעלען איהם נישט די ווייבער! ווי באַלד נאָר עפּיס, זענען די ווייבער... אָ, מענער, מענער! (צו רייזעלען) וואָס זאָלען מיר ווייבער, נעבעך, טאָן, אַז מיר זענען אין אַזאַ פינסטער מזל געבוירען געוואָרען; אַז מיר זענען פערקויפט, נישט פריי אַקאָפּ אויפצוהויבען... ע. דו זאָלסט זיין אַ יונגעל, וואָס וואָלט איך מיט דיר געהאַט צוזאָרגען, אַ מיידעל אָבער איז עפּיס גאָר אַנדערש. זי טהאָר צו פיעל זיך נישט איינשפּאַרען.

רייזעלע. מה רעש. איך וועל פערזיצען? עפּיס נישט אַזאַ סכנה!

שפּרינצע. עפּיס גרינג אַזוי צו זאָגען אייביג אַ מיידעל! ערגערס איז שוין, דאַכט זיך, גאָר נישטאָ ווי צו זיצען ביז דעם גרויצאָפּ. און בפרט נאָך ביי יודען. בעהיט זאָל מען ווערען!—אַ מאַנסביל, ער מעג, נישקשה, ער איז עפּיס גאָר וואָס אַנדערש...

שמחה (וואָרטשענדיג) די מאַמע איז דאָס די גוטע און דער טאַטע דער שלעכטער. זאָגט זיך דען נישט אויך דאָס אייגענע. נאָר אַביסעל צושמירט.

שפּרינצע. אַז דו ביסט געקומען אַזוי אָנגעלאָדען און זיך צופלאַקערט אויף דעם קינד, נעבעך! זעהסט דאָך, מען קען רעדען דאָס אייגענע טאַקי, נאָר ווי אַ מענש, מיט גוטען און ברחמנות.

שמחה (גלעט רייזעלען איבערין קאָפּ) כ'לעבעז. רייזעלע, איך האָב דיך אַזוי ליעב ווי די מאַמע.

רייזעלע (אָנקוקענדיג דעם פאטער פערטראַכט) וואָס?!

שמחה (א קלאָפּ־געבענדיג זיך אין האַרצען) איך האָב אַ האַרץ פול מיט מכות!... און גאָר אָהן דעם, רייזעלע, ביסט דו דאָך שוין אַ דערוואַקסען מיידעל און ווען אַנדערש קען מען דיר אין אוגזער

גראַד אָנשלאָגען? חאַסקיל איז ווענינגסטענס אַ מיוחס, שטאַמט פון אַ גרויסער משפחה.

ר ײ ז ע ל ע. אָט דאָס גאָר!... ניין, טאַטע, ניין!

ש מ ח ה (אויפגעבראכט) מיר זענען פאַרביי! דו ווילסט אונז קיילען, טאָכטער, לאָז זאָגען די מאַמע.

ש פ ר י נ צ ע. משונה גראָב, שמחה! רעד נישט אַזוי משונה. (צו רייזעלען מיט א קרעכץ) דער טאַטע מיינט, מיר קענען פון אַנדערע געקיילעט ווערען, חלילה, אָהן אַ מעסער...

ש מ ח ה. אונזער הויז, וואָס אין זאַלאָג, וועט מען צונעהמען, אַלסדינג, האַק און פאַק מיט די בעבעכעס. אַ חוץ די אַלע ביטערע צרות וועל איך נאָך פערלירען דעם גוטען נאָמען און זיין צו לייטיש געשפעט. מיין גאַנצע האָפנונג אַצינד איז נאָר איין ר׳ יוחנצע, אָבער מיט דעם תנאַי, אַז דו וועסט זיך נישט פער׳עקשנ׳ען... אוי, רייזעלע, שלעכט, דער חלק ליגט מיר אויפ׳ן האַלז!

ר ײ ז ע ל ע (אַדראָפענדיג זיך פיים הארצען) טאַטע!...

ש מ ח ה. קוק, מיין קינד, אויף דער מאַמען. די מאַמע, נעבעך, וועט ליידען דחקות, הונגער און נישט האָבען אויף דער עלטער, וואו דעם קאָפ אַנידערצולעגען (ער ווישט די אויגען און קעהרט אוועק דעם פנים).

ר ײ ז ע ל ע (צו זיך אליין, א מאך-געבענדיג מיט דער האנד) ער... איז דאָך מעהר נישטאָ... מהוט אייך מיט מיר וואָס איהר ווילט!

ש פ ר י נ צ ע (וויינענדיג) ניין, ניין, צווינג זיך נישט, טאָכטער!... די מאַמע וועט בעסער דינען, זיך פערקויפען...

ר ײ ז ע ל ע. ניין, מאַמע! אַלץ איינס. אַזוי איז מיר שוין בעשעהרט... (זי פאלט אויף דער באַנק).

ש פ ר י נ צ ע (ארומהאפענדיג רייזעלען) געפאַלען ווי אַ קרבן! וועה איז דעם טאַטען, וועה איז דער מאַמען!...

פינפטער אקט.

3 גאַס. אויף די הייזער זענען אַרויסגעשטעלט פענדלעך און אַ טייל פון זיי זענען אויך בעהאַנגען מיט קרענצלעך בלומען. רעדלעך מענשען שטעהען אויף די טראָטואַרען. לינקס קוקט ארוים איציקס קלייטעל און דערבּיי ליפּע דער חלפן נעבען זיין טישעל

ערשטע סצענע.

א עולם, איציק דער קרעמער ר׳ אליה, ליפּע דער חלפן און פייבוש.

איודענע (מיט א געשריי שטופּענדיג זיך צווישען דעם עולם) לאָזט, יודישע קינדער, לאָזט! חיימיל מיינער קומט... צוריק פון דער מלחמה... מיט דעם פאָלק קומט ער, מיין חיימיל!

איוד. אַי־אַי, זי האָט מיר אָנגעטרעטען אויף דעם פוס! איהר טריף מזל, וואָס זי איז פערשווינדען.

קולות צווישען עולם. אַהין, ווייטער, צו דער ראַגאַטקע ניבער! (דער עולם דערווייטערט זיך).

איציק (שטעהט אויף׳ן גאניקעל פונ׳ם קלייטעל) קיר״ה, זאָגט איהר, נעהמט די הערצאָגאָווינע! אָט דאָס איז דאָך טאַקי אַייער קיר״הס אַלע תנועות, טהוט גאָרנישט און חאַפּט נאָר בּיי די מלכיות שיריים!...

ר׳ אליה (זיצט אויף זיין חזקה׳אָרט) און דיין וויקטאָריעס האָפּ די אינזעל ציפּערן הייסט, נעבעך, גאָר ניט געחאַפּט שיריים! נישקשה, זי איז אַ גוטע נאַשערין, האָט ליב שטילערהייט אַ חאַפּצוטאָן פון׳ם טעפּיל.

ליפּע. אומזיסט, כ׳לעבען, אייער האַמפּערן זיך, ער געחאַפּט, זי געחאַפּט, וואָס מאַכט עס אויס? אַ לאַנגע אַלטע אייביגע מעשה. אָט זעהט בעסער, ווי דאָרט שיט זיך אַ עולם אַקעגען דעם חיל, וואָס קומט באַלד אָריי

פּייבוש (צוקומענדיג צום קלייטעל) אַ, גאָט העלף! פון וואָס שמו־עסען עס יודען? מסתמא פון פּאָליטיקע. (צו ר׳ אליה׳ן) זעהט איהר, אין פּאָליטיקע, דאָ זייט איהר, ר׳ אליה, אַ למדן מופלג, איין בריה און אַ שדכן דווקא נישט קיין גוטער.—יוסיל פינטשעווערס שידוך האָט פון מיינע הענט גאָר דורך אייך זיך אַרויסגעגליטשט.

ר׳ אליה (אויפשפּרינגענדיג פונ׳ם בייגקעל) הערט־זשע, יודען, בהן שלי, איך בין דרינען אַזויפיל שולדיג... ווי זאָל איך זאָגען? אַזוי ווי... נישטמעהר וואָס... גאָרנישט.

פּייבוש (מיט א גנבה־שמייכעלע) נישטמעהר, גלאַט, אויך די אייגענע מעשה—ר׳ אליה! אָבער ווען נישט ר׳ אליה און טרעפט זיך מיר עס מיט איין אַנדערען, הערט איהר, יודען! וואָלט איך טע־טע־טע... נו, ר׳ אליה, שאַ, ווייטער חבר.

ליפּע (ארויפלויפענדיג מיט אימפּעט אויפ׳ן נאַניקעל) איציק, דאָס חיל! דאָרט ריהרט זיך שטאַרק דער עולם.

איציק (צוקוקענדיג זיך) האַ... ניין! ברוך הבא, דאָס איז ער, שמואליק מיט זיין כבוד אַליין!

צווייטע סצענע.

שמואליק און גיסיע.

שמואליק (ארויסשטופענדיג זיך פון צווישען דעם עולם שטארק פארכום׳עט און דאם היטעל אויף דער זייט קאפ) וויסניטרע, וויסנאפרע, וויסנאפרע לחי עולמים!... אז שמואליק מארשירט, לאז זיין בצלצלי תרועה, מיט א קאטערינקע ... עך, סאלדאטיקי=בראטיקי, בשמחה רבה ואמרו כולם!

גיסיע (ציהט שמואליקן ביים ארבעל) זיידע, גענוג! גיכער, קום הערשעלען אקעגען!

שמואליק (פערקרימט זיך) פישש, א גרויסער פריץ, אקעגען! ווייבער, מאמעס צום קבלת פנים דא, אקעגען!.. ואני און איך האב צו דיין מוטער רחל נישט אזוי געטאן, בבואי מפדן, אז מיר זענען געקומען פון קאווקאז, האבען מיר גערדאלעט בעגלה ובזמן קריב ווי א קאדנער בעל עגלה אין דער בלאטע, זיך געשלעפט מיט גרוים קוראזש, אומעטום הוררא... אז אלע פלעגען פאר אונז מאכען ויברח...

איינער פונ׳ם עולם. אבער קידוש, שמואליק, פלעגט איהר מאכען?

שמואליק (שאקלענדיג מיט דער האנד) פיט, פיט, פיט! דווארצאט פיאט פאלאק אויף א ברודער מיט דריי ציין אונטערגעשלאגען, און קידוש איבער א הארטען סעחאר, נא, גריזע און שריי חי וקים. ראדי סטאראטסיא וואשע בראדיע. בשמחה רבה ואמרו כלם!

גיסיע. אבער קום שוין, קום, זיידע! ווי דערלעב איך שוין זעהען הערשעלען.

שמואליק (אויסציהענדיג זיך ווי א סטרונקע) סטאי ראוונאיסיא! פינף און צוואנציג יאהר מיט א שמיצעל האט די מאמע געווארט

און זיך נישט דערוואַרט איהר שבואליק'ן צוריקקומענדיג פונ'ם חדר, וואָהין דער בעהעלפער מיט מעשענע קנעפּלעך האָט איהם, נאָך גאָר־אַ ברעקיל, אָוועקטראָגען אויף די פּלייצעס. די גאַנצע צייט כסדר איז געגאַנגען די לאַנגע סדרה בלק. ומלאכים יחפזון און געצימבעלט, דם ואש ותמרות עשן אַזש אַ רויך איז געגאַנגען, (אָנגעהמענדי: גיסיען) חיי, אדם אַ מענש, קאַטשקע רוק זיך! רוקט זיך, ישראל בני רחמנים!.. (ער געהט אַוועק מיט גיסיען און אַ סך פו:'ם עולם נאָך איהם).

דריטע סצענע.

פּענדיל, דוואָסיע און שמחה.

דוואָסיע: אונז, מענדיל, איז אפשר צייט פאָהרען אַ היים. אַלסדינג איז שוין איינגעהאַנדעלט, אויף אַ רגע נאָר וואָלט איך געוואָלט אַ שפּרונג טאָן צו שפּרינצען, זעהן וואָס זיי מאַכען.

מענדיל: מאַכען זאָלען אַזוי די היגע ר' שמעלקעס. זיי האָבען ר' שמחה'ן גוט איין אויער אויסגעמאַכט. יענע וואָך בין איך ביי איהם געוועזען, אוי, דוואָסעניו, איז דאָס ביי ר' שמחה'ן אין הויז אַ ביטערע עלענט, דער דלות סווישטשעט דאָרט פון איטליכס ווינקעלע! דו וואָלסט איהם נישט דערקענט, אַזוי האָט אים דאָס פּנים זיך פאַרענדערט. שאַ, אָט געהט ער דאָרט טאַקי אַליין.

שמחה (צוקומענדיג): שלום עליכם, מענדיל וואָס מאַכסט דו עפּ״ס? ווי געהט עס דיר אין דיין אַרענדע פון דער מיהל?

מענדיל: נישט צופאַרזינדיגען, ס'איז ברוך השם, דאָ ברויט. (אָנקוקענדיג אַ רגע שמחה'ן) וואָס טויג אייך, ר' שמחה, די שטאָדט, אָנקוקען דאָ די פּנימער זייערע — דאָס גאַנצע פּעקיל שענע לייט, מיוחסים, וואָס האָבען בכיוון, בכדי צו ווערען אַדמיניסטראַטאָרעס, שטילערהייט

אויף אייך געגראָבען. בעגראָבען, כ׳לעבען, זאָלען זי אייך אַלע ווערען. אָט נעהמט, פאָלגט מיך, און פאָהרט מיט אייער ווייב איבער צו מיר אין דאָרף אויף אַ צייט ביז גאָט וועט צייך עפּיס העלפען.

דוואָסיע. ביי אונז וועט עס, כ׳לעבען, גאָר נישט אויסמאַכען. אדרבה מיר וועלען גרויס הנאה האָבען. טהוט אונז, כ׳לעבען, די טובה, בעל הבית! אַזוי פיעל יאָהר האָבען מיר ראָך אייער זאַלץ און ברויט געגעסען.

שמחה. יישר כח אייך פונ׳ם גאַנצען הארצען, ס׳איז אָבער גאָר אוממעגליך. ווי מיינט איהר, האַ? שפּרינצע מיינע וועט זיך שיידען מיט רייזעלען און בפרט אַצינד, אַז זי איז אַזוי אומגליקליך און עס טהוט זיך...

מענדיל. אַלץ אפשר מיט דעם שענעם איידעמיל?

שמחה. ס׳איז דאָ געגוג מיט דעם, מיט יענעם... אָט גוט, כ׳לעבען, וואָס דו ביסט היינט אין דער שטאָדט. דו קענסט מיר צוגיצקומען. קום, וועל איך דיר זאָגען. (שמחה און מענדיל געהען אוועק).

פערטע סצענע.

רייזעלע, אַ דארע מיט אַ טיכעל אויפ׳ן קאָפּ, אַ פּעקיל אונטערן ארם. דוואָסיע, איציק און ליפּע.

דוואָסיע (צולויפענדיג צו רייזעלען) וואָס זשע מאַכט איהר פּאַרט, קרוין? אוי, האָב איך שוין געגאַרט אַזוי אייך צו זעהן! (זי ווישט די אויגען און שאַקעלט מיט דעם קאָפּ) אַ וועהטיג איז מיר, ווי איהר זעהט, נעבעך, אוים! זאָגט זשע, איך בעט אייך, וואָס זשע מאַכט איהר?

ד ײ ז ע ל ע (אינטערהוסטענדיג און הייזעריגליך) אזוי ווי דו זעהסט מיך, דוואָסיע. — איך לעב...

ד וו אָ ס י ע. אזא לעבען געזאָגט געוואָרען אויף אלע יענע לייט, וואָס האָבען אַ מאָל ביי אייך געזויפען, געפרעסען און דערנאָך אין אייער בלוט זיך געבאָדען! (אויסשטרעקענדיג די האנד צו רייזעלעס פעקיל) אַ דונער האָט מיך נישט דערשלאָגען! קוים וואָס זי געהט, איז אויך אויף דער צייט און רייסט זיך נאָך דאָס געזונט איין טראָגענדיג אַזאַ פעקיל!

ר ײ ז ע ל ע (אוועקשטופענדיג דוואסיעס האנד) צו וואָס, דוואָסיע! וואָס מאַכט עס אויס, נאָך אַ פעקיל, אַלץ איינס, כ'לעבען.

ד וו אָ ס י ע. געהט שוין, געהט, רעדט נישט אַזעלכע זאַכען. אייער געזונט איז טייער. צעהן פון יענע שענע לייט זאָלען די כפרה ווערען פאַר אייער מינדסטען נאָגעל... נו, גיט שוין עס אַהער! — וואָס איז דאָ אַזוינס אין דעם פעקיל?

ר ײ ז ע ל ע. אַביסעל וועש צום נייהען... האָב איך אויף איין אָרט גענומען.

ד וו אָ ס י ע (ווישענדיג די אויגען מיט דער גאַנצער האנד) ר' שמחה'ס טאָכטער, וואָס האָט געלעבט אין וואוילטיג, זיך געבאָדען אין מילך, אין פוטער, זאָל הײנט, נעבעך, אַזוי קריעה רייסען!

ר ײ ז ע ל ע. מיין לעבען איז גאָר נישט ווערטה, מען זאָל אי־בער איהם אַזוי זיך זאָרגען. אָט זאָג בעסער, דוואָסיע, וואָס מאַכסט דו? לעבסט דו צופרידען מיט דיין מאַן?

ד וו אָ ס י ע. אויף אַלע מיינע ליבע געזאָגט געוואָרען אַזאַ גוטע מזלדיגע דאָליע ווי מיינע. מיין מענדיל ג'ויבעט, קיכעלט מיך. אַלץ דוואָסיעניו, מיין דוואָסיעניו. זאָגט דוואָסיע טאָג, מעג זיין נאַכט, איז טאָג. — און איך איהם האָב אין האַרצען עפּיס אַזוי ליב, אַזוי ליב... איך רייץ מיך אַפילו אַ מאָל מיט איהם, בלאָז מיך קלאָמפּערשט, אָבער אַזוי אויף קאַטאָוויזם.

ר ײ ז ע ל ע. זעהסט דו, דוואָסעניו, דו האָסט טאַקי אַ גליק־ליך לעבען.

ד וו אָ ס י ע. איך האָב מיך, ברוך השם, נישט צובעקלאָגען. ס'איז נאָך אַזאַ מענדיל, דאַכט זיך, גאָר נישטאָ. ער איז דאָך אַפילו

א פראָסטער מענש, נישט עפּים ווי יענע זיידענע יונגע־מאַנטשיקלעך; גאָר די כפרה מענען זיי אַלע ווערען פאַר זיין מינדסטען פינגער... אַ וועהטיג איז מיר! וואָס ציטערט איהר עפּים אַזוי, רייזעלע? איהר קענט דאָך זיך נישט האַלטען אויף די פיס. אַהער גיכער דאָס פעקיל! קומט, דאָ אַקעגען האָב איך אַ בעקאַנט קלייטעל. (זי נעהמט ביי רייזעלען דאָס פעקיל און נעהט מיט איהר צו צום קלייטעל).

איציק (דערזעהענדיג דוואסיען) אַ, איסקאַטציל קומט, דוואָסיע!

דוואָסיע (אָרויפפיהרענדיג רייזעלען אויפ'ן גאַניקעל) זיצט, רייזעלע, זיצט דאָ אויפ'ן ביינקעל, אַט אַזוי, אַזוי. (צו איציקן) האָט קיין פּאַראיבעל נישט וואָס איך סאַרווער דאָ אַזוי, ווי ביי מיר אין דער היים.

איציק (וויזענדיג אויף רייזעלען) נישקשה, איך האָב גענוג פון זי איבערגעלייזט אַ מאָל אין די גוטע יאָהרען...

ליפּע (אַרויפפאַלענדיג געשווינד אויפ'ן גאַניקעל) איציק, מען נעהט!

פינפטע סצענע.

פונדערווייטענס הערט זיך אַ שפּילען פון מוזיקע. דערנאָך ווייזען זיך סאָלדאַטען. פאַראויס געהען פּיעוושעס, זינגען און פייפען פרעהליך. אין די פענסטער פון ביידע זייטען הייזער שטעהען דאַמען און וואַרפען אויף די סאָלדאַטען קרענצלעך בלומען.

די פּיעוושעס:

באָלדאַשושקי, רעביאַטושקי גדיע וואַשי זשאָני?
— נאַשי זשאָני רוזשיאַ זאַרואָזשאָני,
וואָט נאַשי זשאָני. א. ז. וו. א. ז. וו.

א טייל מענשען דערקענען צווישען די סאָלדאַטען זייערע קינ־דער, זייערע מאַנען. לויפען צו זיי פרעהליך צו, קישען זיך און געהען מיט זיי אַוועק; אַ טייל מענשען, וואָס זייער האָפנונג איז געווען אומ־זיסט, וויינען און ברעכען די הענט.

זעקסטע סצענע.

שמואליק, גיסיע און אַ סאָלדאַט

גיסיע (מיט אַ געוויין) נישטאָ הערשעלע! זיידע, וואָס שווייגסט דו?

שמואליק (טהוט אומעטיג אַ פייף) מי בחרב ומי בחניקה, ווער דורך בלייענע פייגעלעך און ווער דורך אַ פיקע...

קום, גיסיע, קום! (ער געהט שאַקלענדיג זיך).

גיסיע (געהט וויינענדיג נאָך שמואליק'ן) וואָהין, זיידע, קום?

שמואליק (צוקומענדיג צו די פורגאָנעס פון רויטען קרייץ) אַהער, גיסיע! בעגלא, אַ טאַפּ אין וואָגען ובזמן קריב און זשיוואָ.

אַ סאָלדאַט (ארויסקריכענדיג פונ'ם פורגאָן. זיין האַנד הענגט אונטער־געבונדען אויף אַ טיכעל) האָ־האָ, שמואליק!

שמואליק (מיט דער האַנד צום מויל) על כן ברך, מיט דעם גלעזעל אַ מאַך, פיף פוף־פאַף ויקדשהו און געמאַכט איהם פאַר אַ קדוש אַהן אַ הענטיל... היי סליש!

גיסיע. נישטאָ הערשעלע! פרעג, זיידע. וואו איז מיין הערשעלע?

דער סאָלדאַט (שטאַרק פערוואונדערט) וואָס הייסט? הערשעלע איז נאָך נישט צוריקגעקומען!... איך אַליין האָב איהם געזעהן געזונד און האָב איהם איבערגעגעבען...

גיסיע (מיט גרויס פרייד) זיידע, דו הערסט, ער האָט געזעהען הערשעלען, (צום סאָלדאַט) נשמה, האַרץ, קויפט אײַך עולם הבא און דערפרעהט מיך גיכער מיט דער בשורה, וואו, ווען, האָט איהר געזעהען הערשעלען?

דער סאָלדאַט (פערטראכט זיך) וואו, ווען?... שפעטער אביסיל, איהר וועט קומען שפעטער.

גיסיע. וואָהין, סערדצע, וואָהין קומען?

דער סאָלדאַט. צו זלמן קריסטאָל.

גיסיע. גאָט איז מיט אײַך! פון זמלן קריסטאָל איז שוין פון לאַנג קיין זכר נישטאָ.

דער סאָלדאַט (אנהאַפענדיג זיך בײַ דער קראַנקער האַנד מיט א קרעכץ) אוי!...

שמואליק (א פייף־געבענדיג) מי ביד, אוי, אַ פיק פון אַ בלייען פויגעל, ומי באַדמה און באַקט בייגעל!...

גיסיע. זלמן האָט מיט זײַן הויזגעזינד זיך אַוועקגעלאָזט באַלד טאַקי נאָך זײַן זוהנס טויט. פונ׳ם רוטשוקער רב איז אָנגעקומען אַהער זיינע אַלע פאַפּירען מיט זײַן כלה׳ס בילד. — נו דערצעהלט זשע מיר פון מיין הערשעלען אַצינד.

דער סאָלדאַט (שאָקלענדיג מיט דעם קאָפּ פערוואונדערט): האַ־האַ, אָט וואָס!... (ער קוקט שאַרף אין גיסיען) אַ צינד... ניין, לאָזט מיך אָב, איך בעט אייך (ער לאָזט זיך געשווינד געהן).

גיסיע (שלעפּט שמואליק׳ן בײַ דער האַנד): קום, זיידע! לאָמיר איהם גיכער אָבלאָזען (זיי געהען אויך).

זיבעטע סצענע

שמחה, שפרינצע, חאַסקיל, מענדיל, פייביש, גיסיע, שמואליק, דער סאָלדאַט, רייזעלע דוואָסיע און א רעדיל מענטשען.

חאַסקיל (דרעהט מיט דעם שטעקעלע אויף דער ערד און מאַכט צוקען) שווער, אומזיסט אייערע רעד! זיי געהען מיר אַפילו נישט אין דער לינקער פּאה.

שמחה. אַזוי, האַ, ענטפערט מען אַ שווער?

שפּרינצע (נעהענטער) עס געהט דיר נישט מעהר אין דעם, שמחה, וואָס ער איז אַ עזות פנים. אַלסדינג איז גאָרנישט אַקעגען דעם גרויסען אומגלוק, וואָס אונזער רייזעלע, נעבעך, האָט אַזעלכען פּאַר אַ מאַן.

מענדיל (ארויסטרעטענדיג מיט כעס) אַ מעשה, וואָס נאָך נישט דערהערט געוואָרען! מען זאָל ביי אַ מענשען צונעהמען דאָס לעצטע, נעבעך. און נאָך ווי? בגנבה!

חאַסקיל. איך האָב צוגענומען על פּי דין. מיר קומט קעסט. איך האָב נישט דערעסען קעסט!

מענדיל. ר׳ שמחה האָט דען און גיט נישט!

חאַסקיל. אָבער וואָס געהט עס אָן מיך! אין די תנאים האָט ער זיך מתחייב געווען קעסט. זאָל ער געבען קעסט! — ער קען נישט? ניט מיין דאגה. מיר קומט קעסט.

מענדיל. ווי שעמט זיך עס נישט אַ געזונטער בייבאַק אַזוינס צו רעדען! וואָס איז דאָס פאַר אַ גאַנג, יענעם ווי אַ פּיאַווקע צוזויגען, צופרעסען און האָבען אויף יענעמס קאָפּ קינדער! קראַנק איז אַזאַ יוד מיט הענט און פיס אַליין צוהאָרעווען און פאַרדינען זיין ברויט בשר מיט שוויים, ווי מיר פּראָסטע מענשעלעך!...

חאַסקיל. איך רעד על פּי דין, על פּי יודישקייט און ער מיר ענטפערט בוידעם. — עם הארץ, גראָבער יונג!

מענדיל. אוהניאַק!

פייבוש (צוקומענדיג צום עולם, וואָס פאַרקלייבט זיך אַרום) וואָס איז דאָ אַזוינס?

מענדיל. אָט איז ער, דער שדכן! געהט, האָט הנאה פון אייער אַרבייט. (צום עולם) אָט האָט איהר, יודישע קינדער, אייערע שדכנים, אייערע גליקען! קוויקט זיך, יודען, מיט אייערע תכשיטלעך, מיט אייערע שענע נפשות!...

(צום עולם קומט צו אַ סאָלדאַט, ניסיע און שמואליק).

גיסיע (צום סאלדאט) אָט דאָ וועט איהר וויסען דעם גאַנצען אמת. (צום עולם) אמת, אַז זלמנס זוהן איז אין רושטשוק געשטאָרבען?

שמואליק. אמת... ויציב און שטעלט אַ מצבה. ונכון און נאָך איינע.

דער סאָלדאַט (אויסציהענדיג זיך גלייך) וואָס, האַ, נישט דערקענט? מענדיל (קוקט אן דעם סאלדאט און שפרינגט אב צוריק שטארק פערוואונדערט) וואָס זעה איך!...

שפרינצע (ציקוקענדיג זיך) איך חלש, דאָס איז ער!...

שמחה (אוועקקעהרענדיג זיך דערשראקען) אויפ'ן עולם התועה!...

דער סאָלדאַט. אַזוי טאַקי זעה איך אויס (ווייזענדיג אויף דער קראַנקער האנד) איך בין געווען מסוכן שלאָף אַ לאַנגע צייט.

גיסיע (מיט א געבעט) נשמה'ניו, האַרצעניו, נו זאָגט זשע שוין, זאָגט, וואו און ווען האָט איהר הערשעלען געזעהען!

דער סאָלדאַט (קוקט אויף גיסיען שאקלענדיג מיט דעם קאפ) פאַר דער גרויסער מלחמה ביי שיפקע האָב איך... נו, עס העלפט נישט. הערט זשע! איך בין געגאַנגען אויף דער מלחמה און הערשעלע קיין רושטשוק, האָב איך איהם איבערגעגעבען...

גיסיע. נו, ווייטער, ווייטער! דערפרעהט מיך שוין מיט דער בשורה.

דער סאָלדאַט (מיט א קרעכין) האָב איך, געזעגענענדיג זיך מיט הערשעלען, איהם איבערגעגעבען מיינע אַלע פאַפירען און דאָס בילד...

פייבוש. אַ מעשה, אַ מעשה! היינט פאַרשטעה איהר, יודען, גאָטעניום דרעהעלע? טע-טע-טע, דאָס איז אין רושטשוק גאָר הער-שעלע געשטאָרבען!...

גיסיע. אַדונער האָט מיך דערשלאָגען!... (פאלט אויף דער ערד, שלאגענדיג זיך מיט ביידע הענט אין קאפ, און בלייבט ליגען ווי א שטיין).

שמואליק (ווישט מיט דעם אַרבעל די אויגען) שאַ, שמואליק! לייד צרות, קלעפּ, שמייץ און זאָג דעם צדוק הדין—ראַדי סטאַראַטסיאַ וואַשע בראָדיע!... (ער פאלט אויף די כּניע נעבען גיסיען. — דוואסיע מיט רייזעלע קומען צו).

שפרינצע (ברעכענדיג די הענט) בערוהיג דיך, רייזעלע, שטאַרק זיך, טאָכטער!

רייזעלע. וואָס איז דאָ מאַמע, אַזוינס געשעהען?

דער סאָלדאַט (צולויפענדיג געשווינד) מיין רייזעלע!...

רייזעלע (שטארק צוטישט) אַלכסנדר!... (זיי האַפען זיך ארום אַין שטעהען אַ רגע שטיל).

חאַסקיל (צולויפענדיג) גוי, גוי איינער, מיט אַ אֵשת איש! (שלעפענדיג רייזעלען) אַ שענע פלונית׳טע, כ׳לעבען!...

אַלכסנדר (אַ האפגעבענדיג זיך פעריציטערט) רייזעלע מיינע — אַ ווייבעל!... חאַסקילעס אַ ווייב!...